

Jaarverslag 2018

**Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor het Beroepsvervoer over de Weg**

INHOUD

KERNCIJFERS	3
VOORWOORD	5
PROFIEL	7
ORGANISATIE	10
BESTUURSVERSLAG	15
1. Bestuursstructuur	15
2. Bestuursbureau en uitbestedingspartijen	20
3. Governance	22
3.1 Code Pensioenfondsen.....	22
3.2 Naleving wet- en regelgeving.....	24
4. Algemene ontwikkelingen op pensioengebied.....	25
5. Ontwikkelingen met betrekking tot de pensioenregelingen	27
6. Communicatie	31
7. Beleggingen.....	32
8. Risicomanagement.....	39
9. Financiële kengetallen	47
9.1 Statistische gegevens	47
9.2 Uitvoeringskosten	50
9.3 Actuariële paragraaf.....	56
10. Ontwikkelingen na afloop verslagjaar.....	65
JAARREKENING	67
11. Balans	68
12. Staat van baten en lasten.....	69
13. Kasstroomoverzicht	71
14. Toelichting op de jaarrekening	72
14.1 Algemeen	72
14.2 Grondslagen.....	73
14.3 Toelichting op de balans	83
14.4 Niet in de balans opgenomen verplichtingen.....	116
14.5 Verbonden partijen.....	117

14.7 Toelichting op de staat van baten en lasten.....	118
OVERIGE GEGEVENS.....	128
15. Rapport raad van toezicht.....	129
16. Oordeel van het verantwoordingsorgaan.....	135
17. Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten.....	137
18. Gebeurtenissen na balansdatum.....	137
19. Actuariële verklaring.....	138
20. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	140
BIJLAGEN.....	151
21. Aanvullende informatie bestuursgremia.....	151
22. Begrippenlijst.....	158
23. Colofon.....	168

KERNCIJFERS

Bedragen x € 1.000.000	2018	2017	2016	2015	2014
Aantallen (per eind van het jaar)¹					
Werkgevers	7.984	7.952	8.394	7.914	7.889
Deelnemers, actief en voortgezet	177.619	170.325	161.410	157.268	156.343
Gewezen deelnemers	401.117	392.690	388.695	380.242	375.830
Pensioengerechtigden	92.675	89.932	85.801	85.523	81.633
Totaal aantal deelnemers	671.411	652.947	635.906	623.033	613.806
Pensioenpremies, uitkeringen en kosten²					
Premiebijdragen	918	865	764	699	722
(Zuivere) kostendekkende premie	1.143	1.137	980	813	670
Gedempte kostendekkende premie 'Toetspremie'	832	751	669	568	667
Pensioenuitvoeringskosten	22	23	21	20	19
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (in euro's)	83	89	84	84	79
Uitkeringen	394	368	334	327	310
Vermogen en solvabiliteit³					
Aanwezig vrij beschikbaar eigen vermogen	-47	1.628	215	181	1.978
Min. vereist eigen vermogen (art. 131 PW)	1.079	1.001	947	826	775
Min. vereist eigen vermogen in % van voorziening pensioenverplichtingen	4,3%	4,3%	4,4%	4,4%	4,6%
Vereist eigen vermogen (strategische mix, art. 132 PW)	4.312	4.061	3.714	3.565	2.072

¹ Toelichting: zie paragraaf 9.1 'Statistische gegevens'

² Toelichting kosten: zie paragraaf 9.2 'Uitvoeringskosten'. Toelichting premies en uitkeringen: zie paragraaf 9.3 'Actuariële paragraaf'

³ Toelichting: zie paragraaf 9.3 'Actuariële paragraaf'

Bedragen x € 1.000.000	2018	2017	2016	2015	2014
Vereist eigen vermogen in % van voorziening pensioenverplichtingen	17,2%	17,5%	17,2%	19,0%	12,3%
Balanswaarde voor bep. dekkingsgraad (a)	24.981	24.838	21.773	18.967	18.827
Voorzieningen pensioenverplichtingen (b)	25.028	23.210	21.558	18.786	16.849
Dekkingsgraad volgens FTK in % (a / b)	99,8%	107,0%	101,0%	101,0%	111,7%
Beleidsdekkingsgraad in %	105,5%	105,0%	98,9%	104,5%	112,7%
Verwachte dekkingsgraad in % ultimo boekjaar volgens het in dat jaar van toepassing zijnde herstelplan	109,1%	103,3%	103,9%	107,5%	107,4%
Reële dekkingsgraad	85,2%	84,3%	80,5%	83,9%	
Beleggingen omvang, resultaten en kosten⁴					
Balanswaarde (jaareinde, incl. derivaten passiva)	25.221	24.975	22.996	19.811	19.462
Beleggingsresultaten	-360	1.072	2.528	-327	4.130
Beleggingsrendement	-1,4%	4,6%	12,7%	-1,5%	27,6%
Kosten vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,32%	0,36%	0,31%	0,33%	0,36%
Z-score in jaar ⁵	-0,25	0,60 (0,60)	0,23 (0,20)	0,45 (0,43)	0,06 (0,03)
Performancetoets over vijfjaarsperiode ⁵⁻⁶	0,49	0,97 (0,97)	0,28 (0,26)	0,59 (0,58)	0,59 (0,58)
Overig					
Saldo van baten en lasten boekjaar	-1.672	1.413	34	-1.797	771
Gemiddelde rentetermijnstructuur (DNB)	1,5%	1,6%	1,5%	1,8%	2,1%

⁴ Toelichting: zie hoofdstuk 7 'Beleggingen'.

⁵ Tussen haakjes staan de voorlopige waarden zoals gepubliceerd in de jaarverslagen van het betreffende boekjaar. Omdat een aantal benchmarkontwikkelingen op moment van opstellen van dit bestuursverslag nog niet beschikbaar is, worden de z-scores later opnieuw, definitief vastgesteld.

⁶ De toetswaarden zijn ten opzichte van een norm van -1,28 weergegeven.

VOORWOORD

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2018 (hierna: het jaarverslag) van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg (hierna: Pensioenfonds Vervoer).

Het jaar 2018 was geen goed jaar voor de financiële positie van het fonds. De UFR-dekkingsgraad daalde van 107,0 eind 2017 naar 99,8% eind 2018. De beleidsdekkingsgraad is wel licht gestegen, en wel van 105,0% naar 105,5% eind 2018.

De daling van de dekkingsgraad komt vooral door verliezen op de aandelenmarkten en door een gedaalde rente. Het negatieve effect van de rentedaling is nog beperkt gebleven dankzij de mate waarin Pensioenfonds Vervoer het renterisico heeft afgedekt. De afdekking van het valutarisico leidde in 2018 echter tot een verlies.

Het Regeerakkoord van 2017 stuurde aan op een akkoord tussen sociale partners over een nieuw pensioenstelsel in 2018. Het pensioenakkoord bleef uit in 2018, maar het fonds volgt de ontwikkelingen op de voet en bereidt zich voor op de mogelijke veranderingen en scenario's.

De herijking van de visie, missie en strategie van het fonds was een belangrijk thema van het bestuur. De toekomstvisie en strategie van Pensioenfonds Vervoer die het bestuur in 2016 vaststelde, beoogden weerstand te bieden tegen de waan van de dag en de focus op de lange termijn te behouden. Gezien alle maatschappelijke veranderingen achtte het bestuur het van belang om vast te stellen of de missie, visie en strategie nog aansluiten bij het beeld dat Pensioenfonds Vervoer heeft van de toekomst. Het bestuur is daarom in 2018 een strategische traject gestart dat heeft geleid tot een nieuwe missie, visie en strategie.

Een belangrijk beleidsuitgangspunt voor Pensioenfonds Vervoer is om deelnemers altijd hun pensioen toe te kunnen kennen. Zo zijn we in 2018 een project gestart dat erop gericht was om onbekende deelnemers te vinden. Het resultaat is dat veel deelnemers of hun nabestaanden alsnog het pensioen krijgen toegekend en nabetaald. Ook besloot het bestuur om, uit coulance, alsnog premievrije pensioenopbouw toe te kennen aan arbeidsongeschikte deelnemers die zich in het verleden niet bij het pensioenfonds gemeld hebben.

Veel aandacht ging in 2018 uit naar de nieuwe MijnOmgeving, die in de zomer in gebruik is genomen. In de nieuwe MijnOmgeving kan de deelnemer zelf pensioenplannen maken en zelf online pensioen aanvragen.

Pensioenfonds Vervoer gaat, nadat Robeco acht jaar het integraal vermogensbeheer heeft verzorgd, eind 2019 de opdracht overdragen aan Achmea Investment Management. Het fonds is in lijn met het uitbestedingsbeleid in 2018 een marktoriëntatie gestart. Het in kaart brengen van alle relevante spelers op de markt was een gedegen traject, waaraan ook Robeco heeft deelgenomen. De belangrijkste reden om voor Achmea Investment Management te kiezen als integraal beheerder is dat zij Pensioenfonds Vervoer over de volle breedte kan

ontzorgen en meerdere klanten bedient van vergelijkbare omvang. Pensioenfonds Vervoer kijkt met tevredenheid terug op de dienstverlening van Robeco.

Verder heeft het bestuur in 2018 opnieuw veel aandacht gehad voor risicobeheersing. We hebben de risicohouding en risicobereidheidsprincipes voor zowel financiële als niet-financiële domeinen uitgebreid in kaart gebracht. De risicohouding en risicobereidheidsprincipes van het fonds vormen onder andere het referentiekader bij de beoordeling van de risico's van beleidsvoorstellen.

Eind 2017 heeft het bestuur de governance structuur geëvalueerd. Het bestuur heeft op basis van deze evaluatie geconcludeerd dat er enkele wijzigingen in de governance structuur nodig waren. We hebben deze wijzigingen in 2018 doorgevoerd. Voorbeelden daarvan zijn de instelling van een beleggingsadviescommissie en de samenvoeging van de Klachtencommissie en Geschillencommissie. Onder meer als gevolg van IORP II zullen we ons ook in 2019 de vraag stellen welke bestuursstructuur het meest bijdraagt aan goed pensioenfondsbestuur.

Tot slot hebben we begin 2018 drie nieuwe bestuursleden mogen verwelkomen op de zetels die eind 2017 en begin 2018 vacant waren.

Graag willen wij iedereen bedanken die in 2018 een bijdrage heeft geleverd aan het goed functioneren van het fonds.

Den Haag, 25 april 2019

Namens het bestuur,

Mw. R. Hidding (voorzitter - 2019)

Dhr. L.J.H. Ceelen (plaatsvervangend voorzitter - 2019)

PROFIEL

Pensioenfonds Vervoer is een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds dat in 1964 is opgericht. Het pensioenfonds voert de pensioenregelingen uit voor werknemers in de sectoren beroepsgoederenvervoer, besloten bus- en taxivervoer, het binnenbeurtvaartbedrijf, het kraanverhuurbedrijf en de werknemers van Orsima. Deze laatste sector is op vrijwillige basis aangesloten.

Statutaire doelstelling

Het fonds heeft in de statuten als doel vastgelegd dat het, aan de deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden van het fonds pensioenaanspraken en rechten op uitkeringen toekent bij ouderdom, arbeidsongeschiktheid of overlijden. Dit doet Pensioenfonds Vervoer binnen de kring van de aangesloten werkgevers en volgens bepalingen van haar statuten en de reglementen. De statuten zijn voor het laatst gewijzigd op 21 juni 2018.

Missie

Pensioenfonds Vervoer biedt een complete regeling, die voor een zo goed mogelijke uitkering zorgt in goede en slechte tijden. We richten ons volledig op de werknemers, werkgevers en pensioengerechtigden in de sector vervoer en logistiek. We houden altijd het belang van de mensen voor wie we werken in het oog. We hebben geen winstoogmerk. Alles voor een goed pensioen.

Visie

Werken en pensioen in de vervoerssector

Cao-partijen zorgen ervoor dat iedereen die in de vervoerssector werkt, recht heeft op een compleet pensioenpakket. Dat betekent dat je niet alleen een pensioen opbouwt voor jezelf, maar er ook een uitkering is geregeld voor je nabestaanden mocht je komen te overlijden. Word je arbeidsongeschikt, dan zorgen we ervoor dat je toch pensioen blijft opbouwen.

Werkgevers zien de pensioenregeling bij Pensioenfonds Vervoer als een waardevolle arbeidsvoorwaarde en een middel om hun werknemers van een inkomen te voorzien na hun werkzame leven.

Pensioen beweegt mee met de veranderende wereld

Pensioenfonds Vervoer zorgt ervoor dat je in staat bent een goed beeld te vormen van het pensioen dat je later ontvangt. Dat zal in het begin nog een ruwe inschatting zijn, maar naarmate je ouder wordt kun je steeds preciezer zien wat je inkomen is als je met pensioen bent.

We helpen bij het maken van keuzes

Belangrijke keuzes maak je niet van de ene op de andere dag. Daarom reiken we je de helpende hand. We attenderen je tijdig op de mogelijkheden die je hebt binnen onze regeling. En we laten helder zien wat de gevolgen zijn van iedere keuze. We doen dat op een manier die jij prettig vindt: bijvoorbeeld online of via één van onze consultants. Door de keuzes die we je bieden, ontvang jij je pensioen wanneer het jou het beste uitkomt.

We maken het persoonlijk

We doen ons best om goed te begrijpen wat er speelt bij jou en je werkgever. Daar passen we onze dienstverlening zoveel mogelijk op aan. We willen graag dat je ervaart dat we er zijn voor jou, vanaf het moment dat je begint met de opbouw van je pensioen tot het moment dat je met pensioen gaat, en daarna. Ook al werken we veel met getallen, we geloven niet in nummers, maar in mensen.

We bewaken jouw belangen

We hebben te maken met veel invloeden van buitenaf. We voldoen natuurlijk aan alle regels, maar laten ons niet afleiden door de waan van de dag. We hebben een heel duidelijk doel voor ogen en stoppen er veel energie in om dat doel te bereiken. Iedere dag opnieuw. Wij zijn eerlijk, betrouwbaar en kostenbewust. We streven naar een goed rendement op de premie die we voor jou beleggen en nemen daarbij geen onnodige risico's.

Strategie

De missie en visie van Pensioenfonds Vervoer vormen de voedingsbodem voor de strategie van het pensioenfonds. In de strategie zijn de missie en visie vertaald naar beleid op de korte en langere termijn. Het fonds ziet en onderkent evenwel dat er momenteel flinke discussies lopen over uiteenlopende onderwerpen, zoals een mogelijk nieuw pensioenstelsel. Daarnaast bestaat de kans dat zich andere ontwikkelingen gaan voordoen, die mogelijk veel impact hebben op het fonds, zowel in financiële zin als in de uitvoering.

We weten echter niet óf en wanneer één van deze zaken zich voordoet en wat precies de impact is op het fonds. Toch willen we als fonds een heldere lijn uitzetten naar de toekomst. Daarom bestaat de strategie uit drie elementen:

1. Volgen van ontwikkelingen en scenarioplanning

Pensioenfonds Vervoer vindt het binnen de strategie van groot belang om gestructureerd na te blijven denken over de mogelijke veranderingen in de omgeving van het fonds, zowel politiek als in de vervoersector en de positie van het fonds onder veranderende omstandigheden. We starten begin 2019 met het grondig uitwerken van een specifieke set scenario's ('scenarioplanning'). Daarnaast volgen we trends en ontwikkelingen op de voet.

2. Focus op dat wat we als constante kunnen bieden

Het fonds kiest – op basis van wat nu bekend is – voor een strategie, waarbij we de nadruk leggen op dat wat het fonds onder uiteenlopende omstandigheden als constante kan bieden. We leggen de nadruk op hoogwaardige dienstverlening en richten ons daarbij op het faciliteren van onze stakeholders.

3. Administratie flexibel maken

Om het fonds wendbaar en flexibel te maken, is het fonds samen met de pensioenuitvoeringsorganisatie gestart met een vernieuwingsprogramma. De gehele pensioenadministratie, inclusief de klantbediening, wordt totaal vernieuwd. Daarmee is de administratie voorbereid op ieder mogelijk scenario.

ORGANISATIE

Het bestuur kent een paritaire samenstelling en bestaat uit tien leden, waarvan vier werkgeversvertegenwoordigers, vier werknemers- en/of pensioengerechtigdenvertegenwoordigers en twee onafhankelijke leden die niet directe vertegenwoordigers zijn van de belanghebbenden bij het pensioenfonds.

Ook de bestuurscommissies kennen een paritaire samenstelling.

De samenstelling van de fondsorganen en commissies was op 31 december 2018 zoals hierna weergegeven. Het cijfer dat achter de naam staat verwijst naar de belanghebbende partij die het desbetreffende bestuurslid voor benoeming heeft voorgedragen. Dit gaat om de volgende belanghebbenden van Pensioenfonds Vervoer:

- (1) Transport en Logistiek Nederland
- (2) Koninklijk Nederlands Vervoer
- (3) FNV
- (4) CNV Vakmensen
- (5) Pensioengerechtigden

Bestuur

Leden werkgevers:

Dhr. L.J.H. Ceelen (voorzitter 2018)	(1)
Dhr. L.C.A. Scheepens	(1)
Mw. S. Kraaijenoord (plv. secr. 2018)	(1)
Dhr. M. van Ballegooijen	(2)

Leden werknemers en pensioengerechtigden:

Mw. R. Hidding (plv. voorzitter 2018)	(3)
Dhr. M. Hulsegge (secretaris 2018)	(4)
Dhr. S. Lahiri	(3)
Mw. A.J. Stevens	(5)

Onafhankelijke bestuursleden:

Mw. W. Westerborg
Dhr. P.A. Stork

Beleggingsadviescommissie

Leden werkgevers:

Dhr. L.J.H. Ceelen (1)

Dhr. L.C.A. Scheepens (1)

Leden werknemers en pensioengerechtigden:

Mw. R. Hidding (3)

Dhr. S. Lahiri (3)

Onafhankelijk bestuurslid:

Dhr. P.A. Stork

Communicatiecommissie

Leden werkgevers:

Mw. S. Kraaijenoord (1)

Dhr. L.C.A. Scheepens (1)

Leden werknemers en pensioengerechtigden:

Mw. R. Hidding (3)

Mw. A.J. Stevens (5)

Onafhankelijk bestuurslid:

Mw. W. Westerborg

Risk & Audit Adviescommissie

Leden werkgevers:

Dhr. L.J.H. Ceelen (1)

Dhr. M. van Ballegooijen (2)

Leden werknemers en pensioengerechtigden:

Dhr. S. Lahiri (3)

Dhr. M. Hulsegge (4)

Onafhankelijke bestuurslid:

Mw. W. Westerborg

Pensioencommissie Individuele Zaken

Leden werkgevers:

Mw. S. Kraaijenoord (1)

Leden werknemers en pensioengerechtigden:

Mw. A.J. Stevens (voorzitter) (5)

Klachtencommissie

Leden werkgevers:

Dhr. M. van Ballegooijen (2)

Leden werknemers en pensioengerechtigden:

Dhr. S. Lahiri (3)

Secretaris:

Dhr. E. Witkamp (TKP Pensioen B.V.)

Plv. Secretaris:

Dhr. F. van Veen (TKP Pensioen B.V.)

Verantwoordingsorgaan

leden werkgevers:

Dhr. W.H. van Neuren (voorzitter) (1)

Dhr. C. Busser (1)

leden werknemers en pensioengerechtigden:

Dhr. P.J.M. Benner (3)

Mw. G.M. van Velzen (4)

Dhr. J.G. Th. Teunissen (5)

Raad van toezicht

leden:

Mw. N.J.M. Beuken (voorzitter)

Dhr. W.C. Boeschoten

Dhr. E.R. Capitain

Adviserend actuaris

Mercer Nederland B.V.

Dhr. S.I. Keijmel

Conradstraat 18

3013 AP Rotterdam

Certificerend actuaris

Willis Towers Watson

Dhr. W. Hoekert

Prof. E.M. Meijerslaan 5

1183 AV Amstelveen

Accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Dhr. H.D.M. Plomp

Leonard Springerlaan 35

9727 KB Groningen

Compliance officer

NCI

Dhr. R.N.M. van de Mast

Cypresbaan 19

2908 LT Capelle aan den IJssel

Functionaris voor de gegevensbescherming

ICTRecht B.V.

Dhr. P. Kager

Jollemanhof 12

1019 GW Amsterdam

Administrateur

TKP Pensioen B.V.

Bezoekadres: Europaweg 27
9723 AS Groningen

Postadres: Postbus 501
9700 AM Groningen

Telefoonnummer: 0900-1964 (0 cent per minuut)

Website: www.pfvervoer.nl

Bestuursbureau

Dhr. W. Brugman, algemeen directeur

Mw. G.M. Sol, directeur vermogensbeheer

BESTUURSVERSLAG

1. Bestuursstructuur

De bestuursgremia van Pensioenfonds Vervoer zijn weergegeven in het volgende schema:

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het beleid en de uitvoering van de pensioenregelingen van Pensioenfonds Vervoer. De verantwoordings- en medezeggenschapsfuncties zijn toevertrouwd aan het verantwoordingsorgaan, dat vijf leden telt. Het intern toezicht wordt uitgeoefend door een raad van toezicht, die bestaat uit drie leden.

Bestuur

In 2017 hebben drie bestuursleden te kennen gegeven het bestuurslidmaatschap te beëindigen. Het bestuur heeft in het eerste kwartaal 2018 op voordracht van FNV, CNV en TLN respectievelijk de heer S. Lahiri, de heer M. Hulsegge en de heer L.C.A. Scheepens benoemd als leden van het bestuur.

Het bestuur heeft onderling de volgende vijf functieprofielen afgesproken: Governance, Vermogensbeheer & Risicomanagement, AO/IB, Finance & Uitbesteding, Pensioenen & Communicatie. Alle bestuursleden hebben elk één of meer van deze functieprofielen. Zij zijn binnen het bestuur verantwoordelijk voor de specifieke deskundigheidsgebieden die horen bij de functieprofielen.

Vijf permanente bestuurscommissies ondersteunen het bestuur: de Risk & Audit Adviescommissie, de Communicatiecommissie, de Pensioencommissie Individuele Zaken, de Klachtencommissie en de Beleggingsadviescommissie. De commissies kennen eveneens een paritaire samenstelling en bestaan uit bestuursleden.

Een onafhankelijk voorzitter, de heer J.W.M. van der Knaap leidt de bestuursvergaderingen en de vergaderingen van de Risk & Audit Adviescommissie, de Communicatiecommissie en de Beleggingsadviescommissie. De onafhankelijk voorzitter maakt geen onderdeel uit van het bestuur. Hij zorgt ervoor dat op een effectieve wijze en in een goede sfeer wordt vergaderd.

Eind 2017 heeft het bestuur de governance structuur geëvalueerd. Het bestuur heeft op basis van deze evaluatie geconcludeerd dat er enkele wijzigingen in de governance structuur nodig waren. Het bestuur heeft deze wijzigingen in 2018 doorgevoerd. Een belangrijke wijziging in de structuur is de instelling van een Beleggingsadviescommissie. In het vierde kwartaal stelde het bestuur een nieuwe Klachtencommissie in en hief de voormalige Klachtencommissie en de Geschillencommissie op. Ook besloot het bestuur het contact met het verantwoordingsorgaan te intensiveren. Vanaf begin 2018 zijn bij elke vergadering van het verantwoordingsorgaan verschillende bestuursleden aanwezig. Ook vergadert de raad van toezicht periodiek met het voltallige of een deel van het bestuur.

In de laatste bestuursvergadering van 2018 benoemde het bestuur in het kader van de IORP II regelgeving de sleutelfunctiehouders van het risicomanagement, de actuariële functie en de interne audit functie van het fonds. Pensioenfonds Vervoer rondt de implementatie van IORP II in 2019 af.

Het bestuur vergadert in beginsel twee keer per maand. In de ene bestuursvergadering ligt de focus op pensioenbeheer, in de andere op vermogensbeheer. Het bestuur heeft in 2018 negentien keer vergaderd. In april 2018 was er een gezamenlijke vergadering van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan waarin de jaarstukken van 2017 zijn besproken en vastgesteld. Er waren vier vergaderingen met de raad van toezicht. In het kader van het opstellen van een nieuwe visie, missie en strategie kwam het bestuur in 2018 zes keer bij elkaar. Het bestuur en de raad van toezicht hebben in een 'benen-op-tafelsessie' van gedachten gewisseld over de herijking van de strategie. Tot slot hebben er verschillende overleggen van de bestuursleden plaats gevonden over specifieke thema's.

Het bestuur wordt bij de uitvoering van haar werkzaamheden ondersteund door het bestuursbureau. Het bestuursbureau zorgt voor het plannen en coördineren van de activiteiten op bestuurlijk niveau en heeft een beleidsvoorbereidende en adviserende rol.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid, beleidskeuzes voor de toekomst en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur. Dit doet het verantwoordingsorgaan onder andere op basis van het bestuursverslag, de jaarrekening en de bevindingen van de raad van toezicht. Het bestuur stelt het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over bijvoorbeeld het beloningsbeleid, de interne klachtenprocedure en het communicatiebeleid.

Het Verantwoordingsorgaan heeft in 2018 vijf keer vergaderd. Het verantwoordingsorgaan heeft zijn oordeel gegeven over het beleid dat het bestuur in 2018 gevoerd heeft. In hoofdstuk 16 staat het oordeel van het verantwoordingsorgaan en de reactie van het bestuur daarop.

Raad van toezicht

De raad van toezicht heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De raad van toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht staat het bestuur met raad ter zijde en stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur.

De raad van toezicht heeft een goedkeuringsrecht voor een aantal specifiek benoemde onderwerpen en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan, aan de werkgevers en in het jaarverslag.

De raad van toezicht heeft in 2018 acht keer vergaderd, waarvan zes maal in aanwezigheid van het bestuur. Ook heeft een vergadering met het Verantwoordingsorgaan plaatsgevonden en woonde de raad van toezicht de jaarwerkvergadering bij. Naast zijn toezichthoudende rol heeft de raad het bestuur in 2018 op verschillende onderwerpen geadviseerd en met raad en daad bijgestaan. Het rapport van de raad van toezicht staat in hoofdstuk 15 in dit jaarverslag, inclusief de reactie van het bestuur daarop.

Risk & audit adviescommissie

De Risk & audit adviescommissie is een adviescommissie van het bestuur. Het advies van de commissie richt zich op de volgende twee aandachtsgebieden:

- a. Het bewaken en versterken van de kwaliteit van het systeem van interne (risico)beheersing van het pensioenfonds;
- b. Het bewaken en versterken van de kwaliteit van de in- en externe verslaglegging door het pensioenfonds.

De risk & audit adviescommissie heeft in 2018 vijf keer vergaderd. Gesprekonderwerpen waren onder meer: (het onderzoek naar) de risicohouding en risicobereidheid, kostenbenchmarking, Limietenkader, de Risk Self Assessments, Risicoanalyse securities lending, rapportage restricties per beleggingscategorie, de ISAE rapporten diverse (onder)uitbestedingspartijen, IORP II, cloud computing, procesbeheersing, incidentenprocedure, COSO ERM 2017, discontrisico derivaten en het controleplan van de onafhankelijke accountant PwC voor de jaarrekening van 2018.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie adviseert het bestuur, werkt het door het bestuur vastgestelde communicatiebeleid uit in het communicatiejaarplan en beoordeelt de samenwerking met de administrateur op communicatiegebied. De communicatiecommissie is bevoegd om zelfstandig besluiten te nemen over de uitvoering van het communicatiebeleid binnen het mandaat en de kaders van de communicatie(beleids)plannen, zoals vastgesteld door het bestuur.

De communicatiecommissie heeft in 2018 vijf keer vergaderd. Aan de orde kwamen onder meer: communicatie rondom de aanpassingen in de regeling en de omrekening van de opgebouwde pensioen naar een pensioen met de nieuwe pensioenrichtleeftijd van 68 jaar, MijnOmgeving en website, communicatie over de afkoop van zeer

kleine pensioenen, de naamgeving van het Anw-pensioen (tijdelijk extra partnerpensioen), communicatieverplichtingen die voortvloeien uit IORP II, diverse onderzoeken onder deelnemers, werkgevers en gepensioneerden en het meerjarenbeleidsplan voor communicatie en het jaarplan 2019.

Commissie individuele zaken

De commissie individuele zaken neemt besluiten over individuele zaken die buiten het mandaat van de pensioenadministrateur vallen. De commissie adviseert in voorkomende gevallen het bestuur. De commissie individuele zaken behandelt vooral verzoeken met betrekking tot premievrije deelneming wegens arbeidsongeschiktheid, (tijdelijk) aanvullend arbeidsongeschiktheidspensioen, vrijwillige aansluiting, betalingsregelingen en faillissementsaanvragen.

De commissie individuele zaken is in 2018 zes keer bij elkaar geweest.

Klachtencommissie

Uit de evaluatie van de governance structuur bleek dat het voor iemand die een klacht wilde indienen bij het fonds niet altijd duidelijk was bij welk 'loket' hij moest zijn. Het fonds had een klachtencommissie én een geschillencommissie, die beide het bestuur adviseerden. De één over de afhandeling van klachten over de dienstverlening en de ander over geschillen over de interpretatie van statuten en pensioenreglementen.

Het bestuur heeft daarom begin 2018 besloten tot de samenvoeging van de klachtencommissie en de geschillencommissie tot één klachtencommissie. Ook heeft het bestuur één regeling/procedure voor klachten en geschillen vastgesteld. De inhoudelijke en procedurele herziening van de regeling is in overleg met de bestuursleden met het profiel 'Pensioenbeheer' en de commissie individuele zaken voorbereid en door het bestuur voor advies aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd. Nadat het verantwoordingsorgaan het bestuur positief adviseerde heeft het bestuur op 8 november 2018 het nieuwe reglement Klachtenregeling vastgesteld en de leden van de nieuwe Klachtencommissie benoemd. Tegelijk is de voormalige klachtencommissie en geschillencommissie opgeheven en de oude klachten- en geschillenregeling ingetrokken.

Het belangrijkste verschil is dat een klager zich met elke klacht kan wenden tot het pensioenfonds, ongeacht de vraag of de klacht betrekking heeft op de interpretatie van regelingen of niet. Het fonds handelt de klacht af. Wanneer de klager zich niet kan vinden in deze afhandeling, kan hij zich wenden tot de nieuwe klachtencommissie, die als interne beroepsinstantie de klacht zal beoordelen. De klachtencommissie brengt vervolgens advies uit aan het bestuur, die zal besluiten over de afhandeling van de klacht. De afhandeling van de klachten gebeurt over het algemeen schriftelijk. Het nieuwe reglement klachtenregeling is gepubliceerd op de website van Pensioenfonds Vervoer.

Tot de opheffing heeft de *geschillencommissie* in 2018 drie geschillen behandeld. Twee daarvan zijn uit coulance in het voordeel van klager afgehandeld. Het betrof hier op zichzelf staande situaties. De geschillen hebben niet geleid tot verandering in processen of regelingen. Bij het andere geschil bleef het fonds bij het eerder ingenomen standpunt. Tot aan het moment van opheffing heeft de *voormalige klachtencommissie* in 2018 geen klachten behandeld.

De *nieuwe klachtencommissie* heeft in 2018 één klacht behandeld. Deze klacht had betrekking op het arbeidsongeschiktheidspensioen en is in het voordeel van klager afgehandeld. Pensioenfonds Vervoer heeft cao partijen gevraagd om de pensioenregeling ten aanzien van dit punt aan te passen.

Beleggingsadviescommissie

Uit de evaluatie van de governance structuur bleek dat het instellen van een beleggingsadviescommissie de deskundigheid en effectiviteit binnen het bestuur naar verwachting versterkt. De complexiteit van de beleggingsportefeuille en de uitvoering van het beleggingsbeleid vragen om een specifieke deskundigheid, die een beleggingsadviescommissie kan bieden. Daarnaast kan het fonds met een dergelijke commissie meer countervailing power bieden aan de uitbestedingspartijen.

Het bestuur heeft in maart 2018 besloten de beleggingsadviescommissie in te stellen. De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur op beleggingsgebied en ziet toe op de uitvoering van het beleggingsbeleid.

De beleggingsadviescommissie heeft in 2018 vier keer vergaderd. Gesprekonderwerpen waren onder meer: Alphaconstructie, toegestane instrumenten, beleggingsrestricties, EMIR, analyse normportefeuille, IMVB-convenant en het beleggingsplan 2019.

2. Bestuursbureau en uitbestedingspartijen

Het bestuursbureau ondersteunt en treedt op namens het bestuur en is als ‘spin in het web’ betrokken bij alle processen van het pensioenfonds.

Het bestuur heeft een groot deel van de activiteiten van het pensioenfonds uitbesteed. Het pensioenfonds is gewend te werken met een groot aantal verschillende externe partijen, de regie te voeren over complexe situaties en te switchen van (kern)uitbestedingspartijen als dat nodig is. Het bestuursbureau geeft als regisseur op een zodanige wijze sturing en leiding dat alle partijen die bij de processen betrokken zijn hun bijdrage aan die processen kunnen optimaliseren.

Het bestuur is – ongeacht de wijze van uitvoering - eindverantwoordelijk voor alle activiteiten van het pensioenfonds. Uit dien hoofde dienen de organisaties aan wie activiteiten zijn uitbesteed eveneens voldoende waarborgen te bieden voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het bestuur heeft daartoe een uitbestedingsbeleid vastgesteld. Dit beleid beschrijft de uitbestedingscyclus van het pensioenfonds voor (toekomstige) uitbestedingen van kernactiviteiten. Verder beschrijft het uitbestedingsbeleid het selectieproces voor het selecteren en aanstellen van een uitbestedingspartij, de inrichting van de governance met de uitbestedingspartij, de monitoring van de uitbestedingspartij en de evaluatie van een uitbestedingspartij.

Ten behoeve van de monitoring moeten kernuitbestedingspartijen minimaal in staat zijn om adequate rapportages aan te leveren uit hoofde van de uitvoering van de aan hun uitbestede activiteiten. Iedere uitbestedingspartij voorziet het pensioenfonds van een periodieke SLA-rapportage, eventueel aangevuld met een ‘In Control Statement’. Daarnaast moeten uitbestedingspartijen aan kunnen tonen dat zij hun eigen integriteitbeleid en hieraan gerelateerde compliance richtlijnen van zowel de organisatie als de medewerkers van de uitbestedingspartij naleven. Verder moeten uitbestedingspartijen inzicht verstrekken in de waarborging van ICT- en informatiebeveiligingsmaatregelen in hun organisatie. Minimaal wordt inzage gegeven in (beleids)documenten, richtlijnen en procedures ten aanzien van ICT, informatiebeveiliging en Business Continuity Management. Iedere uitbestedingspartij voorziet het pensioenfonds van assurance rapporten (zoals een ISAE3402 of SOC1 rapportage). De uitbestedingspartij geeft daarbij in principe aan welke beheersmaatregelen het pensioenfonds raken, welke geconstateerde afwijkingen het pensioenfonds raken en in welke mate het pensioenfonds deel heeft uitgemaakt van de door de onafhankelijke accountant gedane steekproeven.

De verantwoordelijke lijnmanagers van het bestuursbureau beoordelen deze rapportage op juistheid, volledigheid en tijdigheid. Het bestuursbureau rapporteert aan het bestuur over de uitkomst van de beoordeling en de afwikkeling van (open)staande bevindingen, door middel van risicodashboard en separate notities over specifieke onderwerpen.

Indien dat gelet op de aard van de activiteiten van een uitbestedingspartij wenselijk wordt geacht is een bewerkersovereenkomst tussen Pensioenfonds Vervoer en de uitbestedingspartij gesloten, en is verder getoetst hoe die partijen voldoen aan de AVG-privacywetgeving.

In 2018 waren de volgende partijen aangemerkt als ‘kernuitbestedingspartijen’:

- TKP Pensioen B.V.
Voert de pensioenregelingen met bijbehorende administratie uit, in- en excasso (deels via onderuitbesteding) en verricht de jaarwerkactiviteiten vanuit het pensioenbeheer. Daarnaast verzorgt TKP een deel van de bestuursondersteuning en de financiële administratie van Pensioenfonds Vervoer.
- Robeco Institutional Asset Management B.V.
Integraal vermogensbeheerder, belast met het selecteren en monitoren van de externe vermogensbeheerders en beleggingsinstellingen van het pensioenfonds. Robeco adviseert het pensioenfonds over de strategische en operationele inrichting van het vermogensbeheer. Verder voert Robeco het beleid ten aanzien van het afdekken van het rente- en valutarisico uit en het collateral management ten aanzien van derivatenposities. Tenslotte beheert Robeco enkele portefeuilles die zo nodig mede benut kunnen worden voor een uit derivatenposities voortvloeiende liquiditeitsbehoefte.
- Northern Trust Global Service Ltd.
Verantwoordelijk voor de activiteiten op het gebied van custody, beleggingsadministratie (posities en waardering), securities lending (tot september 2018), performance meting en compliance met betrekking tot vermogensbeheer.

Daarnaast onderkent het pensioenfonds ‘partijen ter ondersteuning van wezenlijke bedrijfsprocessen’. Als zodanig zijn in 2018 de volgende organisaties aangemerkt:

- International Trust Services (ITS)
Treedt op als controlerend backoffice, voert de boekhoudkundige beleggingsadministratie (grootboek) en stelt hieruit de beleggingen gerelateerde tabellen voor het jaarverslag samen.
- First Pensions B.V.
Maakt schaduw- en controleberekeningen van het vereist vermogen, is back up voor - en voert controles uit ten aanzien van - de FTK kwartaalrapportages beleggingen, berekent maandelijks de kasstromen van de vastrentende waardenbenchmarks en levert jaarlijks informatie voor de benchmarking van kosten, rendementen en risico's.

Het inhuren van adviseurs en het inkopen van adviesdiensten wordt niet aangemerkt als uitbesteding.

3. Governance

3.1 Code Pensioenfonds

Pensioenfonds Vervoer onderschrijft het belang van goed pensioenfondsbestuur. Sinds het verschijnen van de Code Pensioenfonds ('de Code') op 1 januari 2014 streeft het fonds ernaar om de daarin opgenomen normen toe te passen. In oktober 2018 hebben de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid een nieuwe versie van de Code Pensioenfonds gepubliceerd. Daarin zijn de bestaande normen op een logische manier gegroepeerd aan de hand van acht thema's en ingekort van 83 naar 65 normen.

Pensioenfonds Vervoer streeft ernaar om ook de normen uit de nieuwe Code Pensioenfonds volledig na te leven. Met dit jaarverslag leggen we verantwoording af over de naleving van de Code. Waar het fonds afwijkt van de Code Pensioenfonds leggen we dat volgens het 'pas-toe-of-leg-uit'-principe expliciet uit.

Per eind 2018 wijkt Pensioenfonds Vervoer op twee onderdelen af van de Code: ten aanzien van diversiteit en ten aanzien van de maximale zittingstermijnen van bestuurders. Dit lichten we hierna toe.

Daarnaast hebben de Monitoringcommissie en de commissie Pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie enkele normen uit de Code Pensioenfonds aangewezen waarover pensioenfonds in elk geval moeten rapporteren. In deze paragraaf gaan we ook nader op deze normen in.

Verantwoording afleggen

Het bestuur weegt bij de beleidskeuzes steeds de verschillende belangen af van de groepen die bij Pensioenfonds Vervoer betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau. Het bestuur is transparant over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten daarvan en de beleidskeuzes voor de toekomst. Het bestuur legt hierover verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan, de werkgevers en aan andere belanghebbenden in het jaarverslag.

Diversiteit

Pensioenfonds Vervoer beschikt over een diversiteitsbeleid, waarin is vastgelegd dat het bestuur zorgt voor diversiteit binnen haar organen voor wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit. In dat kader treft Pensioenfonds Vervoer diverse maatregelen, zoals vastgelegd in het diversiteitsbeleid. Elk fondsorgaan bespreekt bij iedere zelfevaluatie en bij aanvang van elke termijn de eigen samenstelling voor wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit.

Pensioenfonds Vervoer streeft naar diversiteit in het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. In alle fondsorganen zitten minimaal één man en één vrouw. In het bestuur hebben leden zitting van boven én van onder de veertig jaar. Dit geldt echter niet voor het verantwoordingsorgaan, waarin alle leden boven de veertig jaar zijn. Dat laatste is dan ook een afwijking van norm 33 van de Code Pensioenfonds.

Het diversiteitsbeleid van Pensioenfonds Vervoer heeft de vorm van een groeimodel, waarin het bestuur concrete doelen stelt die binnen haalbare termijnen bereikt kunnen worden. Het diversiteitsbeleid is een dynamisch document, dat jaarlijks besproken wordt en vervolgens aangevuld kan worden.

Het bestuur zorgt bij elke aankomende vacature tijdig voor een opvolgingsplan. Daarin wordt de samenstelling naar leeftijd en geslacht van het orgaan waarin de vacature zal ontstaan beoordeeld en de diversiteitswens bepaald. Het diversiteitsbeleid beschrijft welke maatregelen in elk geval getroffen worden om bij de vacature behorende diversiteitswens te realiseren.

Raad van toezicht en de Code Pensioenfondsen

De raad van toezicht van Pensioenfonds Vervoer betreft de normen van de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van zijn taak. Dit is ook vastgelegd in het reglement van de raad van toezicht. Jaarlijks wordt de statusrapportage van de naleving van de Code Pensioenfondsen besproken door de raad van toezicht en het bestuur.

Missie, visie en strategie

Voor de beschrijving van de huidige missie, visie en strategie verwijzen wij naar het onderdeel 'Profiel' in dit bestuursverslag.

Verantwoord beleggen

Pensioenfonds Vervoer heeft in 2017 het beleid verantwoord beleggen met de bijbehorende implementatierichtlijnen geactualiseerd. In het hoofdstuk 'beleggingen' van het jaarverslag is beschreven op welke wijze Pensioenfonds Vervoer verantwoord belegt.

Interne gedragscode

Pensioenfonds Vervoer beschikt over een interne gedragscode. Het bestuur heeft daarin de gewenste cultuur vastgelegd. Alle verbonden personen dienen deze gedragscode te ondertekenen. De gedragscode bevat onder meer regels over het omgaan met vertrouwelijke gegevens, het omgaan met relatiegeschenken en nevenfuncties en het omgaan met financiële belangen in zakelijke relaties van het fonds. De compliance officer van het fonds toetst jaarlijks de naleving van de gedragscode aan de hand van een door alle verbonden personen in te vullen vragenlijst. Het bestuur bespreekt de rapportage over de naleving van de gedragscode. In de gedragscode zijn ook sancties opgenomen voor de niet naleving.

Zelfevaluatie van het bestuur

Het eigen functioneren is voor het bestuur van Pensioenfonds Vervoer een belangrijk aandachtspunt. Een reflectie op het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden is een belangrijk middel om de bestuurlijke effectiviteit te vergroten. Pensioenfonds Vervoer hanteert een cyclisch model voor geschiktheidsbevordering dat jaarlijks wordt doorlopen. Eén van de stappen in dit model is de jaarlijkse zelfevaluatie, waarbij zowel het functioneren van het bestuur als geheel (collectieve zelfevaluatie) als dat van de

individuele bestuursleden (individuele zelfevaluatie) wordt geëvalueerd. De collectieve zelfevaluatie wordt eens in de twee jaar begeleid door een externe partij.

Begin 2018 heeft de collectieve zelfevaluatie van het bestuur plaatsgevonden. Deze is begeleid door een externe adviseur. Bij deze zelfevaluatie stond het functioneren als team centraal.

Klachtenprocedure

Voor de beschrijving van de klachtenprocedure en de wijze van afhandeling van de klachten in 2018 verwijzen wij naar de paragraaf 'Klachtencommissie' in het hoofdstuk 'Bestuursstructuur' van dit bestuursverslag.

Bestuurstermijnen

In navolging van de Code Pensioenfondsen heeft het bestuur besloten om met ingang van 17 december 2015 de zittingsduur van een bestuurslid te beperken tot vier jaar, waarna maximaal twee keer een herbenoeming kan plaatsvinden. Het bestuur heeft in de afgelopen jaren veel draagvlak in en kennis verworven van de sectoren die het Pensioenfonds Vervoer bedient. Het bestuur vindt het belangrijk om dit draagvlak en deze kennis en ervaring zo goed mogelijk te borgen. Dit betekent dat voor drie zittende bestuursleden de maximale zittingstermijn die de code in norm 34 stelt wordt overschreden. Het bestuur acht dit evenwel acceptabel en laat daarbij het belang van borgen van draagvlak, kennis en ervaring zwaarder wegen dan de norm uit de code. Binnen het bestuur is sprake van een goede spreiding van de verschillende zittingstermijnen. Daarmee is ook in de toekomst de continuïteit van een goed bestuur geborgd.

3.2 Naleving wet- en regelgeving

Het bestuur heeft in het verslagjaar onverminderd aandacht besteed aan het onderwerp 'compliance', ofwel het voldoen aan wet- en regelgeving. Het bestuur heeft diverse maatregelen getroffen om ervoor te zorgen dat het fonds tijdig kan voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld de Algemene Verordening Gegevensbescherming en IORP II.

In de hoofdstukken 4 tot en met 8 van dit bestuursverslag vindt u informatie over de wijze waarop Pensioenfonds Vervoer invulling geeft aan de wet- en regelgeving op het gebied van pensioenbeheer, beleggingen, risicomanagement en communicatie.

Het bestuur is niet bekend met overtreding van wet- en regelgeving door Pensioenfonds Vervoer over het verslagjaar 2018.

In 2018 zijn aan Pensioenfonds Vervoer geen dwangsommen of boetes opgelegd. De toezichthouders De Nederlandsche Bank nv en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten hebben geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, hebben geen bewindvoerder aangesteld of de bevoegdheidsuitoefening van fondsorganen gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

4. Algemene ontwikkelingen op pensioengebied

Klein pensioen

Het bestuur heeft besloten dat het fonds vanaf 2019 meewerkt aan automatische overdracht van kleine aanspraken (in 2019: kleiner dan € 484,09 bruto per jaar) naar een nieuwe pensioenuitvoerder van de gewezen deelnemer. Het bestuur maakt vooralsnog geen gebruik van de wettelijke mogelijkheid het pensioen af te kopen na minimaal vijf vergeefse pogingen tot automatische waardeoverdracht (in dat geval is dus geen nieuwe pensioenuitvoerder gevonden). Het verbod op afkoop van die aanspraken blijft dus gehandhaafd en daarmee blijft de pensioenbestemming van het geld behouden. Een uitzondering hierop zijn zeer kleine aanspraken tot € 2,- op jaarbasis. Als deze aanspraken voor 2019 zijn opgebouwd, mogen ze in 2019 wel worden afgekocht. Hiermee voorkomen we dat deze oude zeer kleine pensioenen vervallen aan het fonds. Vanaf 2019 vervallen nieuwe zeer kleine aanspraken van gewezen deelnemers automatisch, op grond van de wet.

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

DUO is voor Pensioenfonds Vervoer een nieuwe 'authentieke' bron met informatie over de studiestatus van wezen die 18 jaar of ouder zijn. Wezen krijgen zolang zij studeren een wezenpensioen, uiterlijk tot hun 27^e. Door de aansluiting op DUO hoeven we wezen niet meer te vragen om een studieverklaring. Door de aansluiting is het proces tevens efficiënter geworden.

AO-coulance

In het verleden moesten arbeidsongeschikte deelnemers zich melden bij het pensioenfonds om in aanmerking te komen voor premievrije pensioenopbouw en/of een arbeidsongeschiktheidspensioen. Vanaf 1 januari 2009 geldt deze verplichting niet meer, omdat vanaf dat moment een automatische gegevensuitlevering plaatsvindt met het UWV. Uit coulance heeft het bestuur besloten om alsnog premievrije pensioenopbouw toe te kennen aan die deelnemers die zich niet bij het pensioenfonds gemeld hebben. Arbeidsongeschiktheidspensioen is toegekend aan diegene die na de introductie van het arbeidsongeschiktheidspensioen arbeidsongeschikt is geraakt. Dit project is nagenoeg afgerond. Bijna alle arbeidsongeschikte deelnemers hebben inmiddels over hun gehele periode van arbeidsongeschiktheid premievrije opbouw verkregen en we hebben de arbeidsongeschiktheidspensioenen nabetaald.

Niet opgevraagde pensioenen (NOP)

Niet alle deelnemers die recht hebben op een pensioen van Pensioenfonds Vervoer melden zich bij het fonds. Ook kan het Pensioenfonds niet van alle deelnemers de adresgegevens achterhalen. Een belangrijke oorzaak is dat er in het verleden nog niet met Burgerservicenummers (BSN) gewerkt werd. Hierdoor kunnen we sommige deelnemers niet koppelen aan de Basisregistratie Personen (BRP). Zonder koppeling krijgen we geen wijzigingen in persoons- en adresgegevens door. We kunnen deze deelnemers dan niet aanschrijven en hun pensioen niet uitkeren, als zij zich niet uit zichzelf melden.

Een tweede oorzaak van het bestaan van 'niet opgevraagde pensioenen' is dat deelnemers die wél door het pensioenfonds zijn aangeschreven, niet reageren en hun pensioen niet aanvragen.

Het niet uitkeren van pensioenen staat haaks op de wens/missie van Pensioenfonds Vervoer om deelnemers altijd hun pensioen toe te kunnen kennen. Daarom is het fonds gestart met een project dat erop gericht is deelnemers te vinden. Het resultaat is dat veel deelnemers of hun nabestaanden alsnog het pensioen krijgen toegekend en nabetaald.

Niet verwerkte echtscheidingen

In het verleden werden voor collectieve pensioenen alleen de hoogst noodzakelijke gegevens vastgelegd. Pas na overlijden van een deelnemer werd er gekeken of er een partner of ex-partner was aan wie een (bijzonder) partnerpensioen uitgekeerd moest worden. Toen pensioenfonds toegang kregen tot het GBA (nu BRP) werden echtscheidingen direct opgenomen in de administratie.

Het bestuur heeft besloten om nog niet verwerkte echtscheidingen (dus voor de aansluiting op het GBA) te gaan verwerken. Ex-partners hebben immers recht op een bijzonder partnerpensioen. Ook kunnen we als we alle echtscheidingen verwerkt hebben het partnerpensioen voor de eventuele nieuwe partner zonder voorbehoud melden.

De verwerking van echtscheidingen is een absolute randvoorwaarde voor toekomstige zelfservice via de MijnOmgeving. Zonder deze verwerking kunnen we geen juiste bedragen tonen.

MijnOmgeving

De nieuwe MijnOmgeving is 30 augustus 2018 in gebruik genomen. In de nieuwe MijnOmgeving kan de deelnemer zelf pensioenplannen maken en zelf online pensioen aanvragen. Momenteel vragen maandelijks ongeveer 100 deelnemers hun pensioen aan via de MijnOmgeving van Pensioenfonds (20% van het totaal). Belangrijk is dat we naast de nieuwe MijnOmgeving de pensioenconsulent in blijven zetten om deelnemers te begeleiden en helpen bij maken van keuzes en het aanvragen van hun pensioen.

5. Ontwikkelingen met betrekking tot de pensioenregelingen

Pensioenregelingen

De pensioenregeling van Pensioenfonds Vervoer heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 1 van de Pensioenwet. Een uitkeringsovereenkomst is een pensioenregeling waarbij afspraken zijn gemaakt over de hoogte van de pensioenuitkering.

De pensioenregeling van Pensioenfonds Vervoer is een middelloonregeling. Het pensioen hangt af van het aantal jaren dat de deelnemer in dienst is bij een aangesloten werkgever en de hoogte van het gemiddelde salaris gedurende deze periode.

De pensioenrichtleeftijd is sinds 1 januari 2018 68 jaar. Dit is in overeenstemming met de wijziging van de fiscale pensioenleeftijd. Deelnemers bepalen nog steeds zelf wanneer zij hun pensioen daadwerkelijk laten ingaan. Op zijn vroegst kan een deelnemer het pensioen laten ingaan van zijn of haar 55^e. Dit is niet gewijzigd.

De verplichtstelling van Pensioenfonds Vervoer is als gevolg van de nieuwe pensioenrichtleeftijd aangepast. Opbouw kan immers plaatsvinden tot iemand 68 jaar is in plaats van 67 jaar.

Het opbouwpercentage in de pensioenregeling is vanaf 1 januari 2018 1,788%. De premies voor de diverse regelingen zijn niet veranderd.

De franchises voor de sectoren Goederenvervoer, Besloten Busvervoer en Orsima zijn op 1 januari 2019 vastgesteld op € 12.426 (2018: € 12.028). De franchise voor de sector Taxivervoer is dit jaar gewijzigd naar het niveau van de andere sectoren en voor 2019 eveneens vastgesteld op € 12.426 (2018: € 12.206).

Het maximaal pensioengevend salaris in de basisregeling voor alle sectoren bedraagt per 1 januari 2019 € 55.927 (2018: € 54.614). De componenten van het pensioengevend loon verschillen per sector.

De verdeling van de premies in de verschillende sectoren naar een werkgevers- en werknemersdeel is in 2019 niet veranderd ten opzichte van 2018 en staat in de volgende tabel.

Premieverdeling pensioenregelingen (inclusief VPL-premie)

	Premie	Werkgeversdeel	Werknemersdeel
Goederenvervoer	30,0%	19,84%	10,16%
Besloten Busvervoer	30,0%	17,81%	12,19%
Taxivervoer	30,0%	17,75%	12,25%
Orsima	26,9%	16,05%	10,85%

De sectoren Goederenvervoer en Besloten Busvervoer betalen daarnaast ook 0,6% van de pensioengrondslag voor een WIA-aanvulling bij arbeidsongeschiktheid. In beide sectoren geldt dat de premie voor deze WIA-aanvulling voor rekening komt van de werknemer.

VPL-regelingen

Pensioenfonds Vervoer voert de VPL-overgangsregeling uit die door cao-partijen is overeengekomen voor deelnemers die geboren zijn op of na 1 januari 1950 en voldoen aan de gestelde voorwaarden met betrekking tot deelnemerschap en diensttijd. Deelnemers die voldoen aan de voorwaarden en blijven deelnemen aan de regeling krijgen onder voorwaarden extra ouderdomspensioen en partnerpensioen. Deze pensioenen worden onvoorwaardelijk als ze volledig zijn gefinancierd of als het pensioen ingaat. Volledige financiering vindt uiterlijk plaats op 31 december 2020. Dit onder de voorwaarde dat er voldoende middelen zijn voor volledige financiering van de VPL-regeling. Op 31 december 2017 is het voorwaardelijk pensioen voor de sectoren vervoer (Goederenvervoer, Besloten Busvervoer en Taxivervoer) al voor een belangrijk deel onvoorwaardelijk gemaakt. Zie hiervoor de volgende paragraaf.

Een adviserend actuaaris toetst jaarlijks de toereikendheid van de VPL-verplichting. De sectoren Vervoer en Orsima hebben elk een eigen VPL-overgangsregeling. Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan cao-partijen in deze sectoren over de uitvoering van de VPL-overgangsregeling.

VPL-overgangsregeling sector Vervoer

Cao-partijen hebben, na advies van het bestuur, besloten om de VPL-aanspraken van deelnemers in de sector Vervoer op 31 december 2017 al (gedeeltelijk) in te kopen. Op 31 december 2017 is voor deelnemers van 63 jaar en ouder die voldoen aan de voorwaarden voor toekenning van het voorwaardelijk pensioen, het voorwaardelijk pensioen geheel ingekocht. Voor deelnemers jonger dan 63 jaar is op 31 december 2017 60% van het voorwaardelijk pensioen ingekocht, waardoor dat deel nu onvoorwaardelijk is. Het resterende deel van de VPL-aanspraken wordt ingekocht als de deelnemer 63 jaar wordt of eerder, als de deelnemer het pensioen laat ingaan. Uiterlijk worden de VPL aanspraken ingekocht op 31 december 2020. Dit onder de voorwaarde dat er voldoende middelen zijn voor financiering van de VPL-regeling.

VPL-overgangsregeling sector Orsima

Uit de toetsing door de adviserend actuaire bleek dat de aanwezige VPL-verplichting zowel op 31 december 2016 als op 31 december 2017 toereikend was. De VPL-regeling in de sector Orsima wordt ongewijzigd voortgezet.

Herstelplan

Als de dekkingsgraad van het pensioenfonds lager is dan de vereiste dekkingsgraad, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het vermogen binnen 10 jaar op het vereiste niveau brengt. Jaarlijks wordt dit plan geëvalueerd en geactualiseerd. Ook in 2019 is een herstelplan opgesteld. Dit plan is gebaseerd op de situatie op 31 december 2018. Het herstelplan laat zien dat de beleidsdekkingsgraad binnen 10 jaar herstelt tot boven de vereiste dekkingsgraad. De kritische dekkingsgraad (dit is de laagste dekkingsgraad waarbij herstel naar de vereiste dekkingsgraad binnen 10 jaar nog mogelijk is) is gestegen van 93,6% in 2018 naar 94,4% in 2019.

Premiedekkingsgraad

De premiedekkingsgraad geeft aan of het eigen vermogen stijgt of daalt door de premiebetalingen. Bij een premiedekkingsgraad van 100% is de ontvangen premie gelijk aan de kosten van de inkoop van een jaar pensioenopbouw op basis van de rentetermijnstructuur (inclusief UFR) en verandert het eigen vermogen (in euro's) niet. Is deze lager dan 100% dan daalt het eigen vermogen door de premiebetalingen. Als deze hoger is dan 100% stijgt het eigen vermogen door de premiebetalingen.

De premiedekkingsgraad van Pensioenfonds Vervoer over 2018 bedraagt 85% (eind 2017: 77%). Deze premiedekkingsgraad ligt lager dan de actuele dekkingsgraad aan het begin van 2018 (107,0%), waardoor de dekkingsgraad als gevolg van de premie en pensioenopbouw in 2018 is afgenomen met circa 0,9%-punt.

Haalbaarheidstoets

Onderdeel van het nFTK is de jaarlijkse haalbaarheidstoets. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die relevant zijn. Primair is de haalbaarheidstoets een beleidstool voor het bestuur van het pensioenfonds en de sociale partners om inzicht te krijgen of de pensioentoezegging kan worden waargemaakt. Op basis van de uitkomsten kunnen het bestuur en de sociale partners bepaalde beleidsbeslissingen nemen en onderbouwen. Er worden in de haalbaarheidstoets diverse toekomstscenario's doorgerekend over een periode van 60 jaar. De uitkomst hiervan wordt het pensioenresultaat genoemd.

Naar aanleiding van de aanvangshaalbaarheidstoets die in 2015 is uitgevoerd, heeft het bestuur ondergrenzen gesteld voor het pensioenresultaat en voor de maximale afwijking in het zogenoemde slechtweerscenario. Vervolgens wordt jaarlijks getoetst met behulp van de haalbaarheidstoets of het pensioenresultaat boven de ondergrens ligt. De haalbaarheidstoetsen die in 2016, 2017 en 2018 zijn uitgevoerd, leren dat slechts marginaal wordt afgeweken van de uitkomsten van de aanvangshaalbaarheidstoets.

Uit de in 2018 uitgevoerde haalbaarheidstoets blijkt dat:

- Het pensioenresultaat (op fondsniveau) van 105,8% (2017: 105,4%) ruim boven de vastgestelde ondergrens van 85% valt.
- Ook de maximale afwijking in het slechtweersscenario van 28,2% (2017: 26,4%) ruim onder de vastgestelde grens van 33% ligt.

Pensioenfonds Vervoer voldoet hiermee aan de normering van de pensioenresultaten die in 2015 door het bestuur zijn vastgesteld op basis van de aanvangshaalbaarheidstoets.

Gegevensgerichte controles

Vanaf 1 januari 2018 worden door TKP ieder kwartaal zogeheten ‘gegevensgerichte controles’ gedaan op uitgevoerde mutaties in de pensioenadministratie. Ieder kwartaal wordt er door TKP op risicogebieden (waar fouten te verwachten zijn vanwege complexiteit) een aantal dossiers volledig nagerekend (‘Quinto-P’) en wordt de bijbehorende communicatie gecontroleerd. Een deel van de dossiers bevat reguliere mutaties en een ander deel de controle op een thema. Het thema betreft vaak een recente programmatuurwijziging of afgerond project.

Wanneer eventuele gevonden fouten meerdere deelnemers raakt, wordt meteen de gehele populatie achterhaald en gecorrigeerd. Met deze nieuwe wijze van vroegtijdig opsporen van fouten zetten we een belangrijke stap op weg naar een volledig juiste pensioenadministratie.

6. Communicatie

Pensioenrichtleeftijd 68 jaar

Een groot project was alle communicatie rondom de nieuwe pensioenrichtleeftijd van 68 jaar en het omrekenen van opgebouwde aanspraken naar die leeftijd. We hebben verschillende groepen op maat aangeschreven, met extra aandacht voor diegenen met een prepensioen (zij konden bezwaar maken tegen het omrekenen naar een 'gewoon' pensioen) en mensen die al een berekening hadden laten maken (zij zijn actief opgeroepen opnieuw een berekening te laten maken).

MijnOmgeving

Een tweede belangrijk project betrof de nieuwe MijnOmgeving. We tonen de keuzemogelijkheden door middel van logische 'pakketten': combinaties van keuzes die vaak gemaakt worden (bijvoorbeeld pensioen vervroegd in laten gaan in combinatie met AOW-overbrugging) en die passen bij de persoonlijke situatie.

Onderzoeken

In het derde kwartaal heeft Pensioenfonds Vervoer online enquêtes uitgevoerd onder werkgevers (en administratiekantoren), actieve deelnemers en gepensioneerden. De resultaten van deze onderzoeken zijn meegenomen bij de communicatiestrategie 2019-2021 en het jaarplan communicatie 2019.

2019

In 2019 zal de focus liggen op het analyseren en optimaliseren van de dienstverlening aan (gewezen) deelnemers, werkgevers en pensioengerechtigden. Per proces gaan we na wat de huidige gang van zaken is, wat (vanuit deelnemer- of werkgeverperspectief) de gewenste gang van zaken is en welke stappen we moeten zetten om deze wenselijke gang van zaken te realiseren. Het streven is dat digitale communicatie gelijkwaardig wordt aan schriftelijke communicatie. Omdat de analyse en optimalisatie van processen veel domeinen raakt (communicatie, ICT, juridisch, pensioenbeheer) gaat communicatie nog nauwer samenwerken met pensioenbeheer, zodat Pensioenfonds Vervoer de dienstverlening – wanneer nodig – goed doordacht en fundamenteel kan verbeteren.

7. Beleggingen

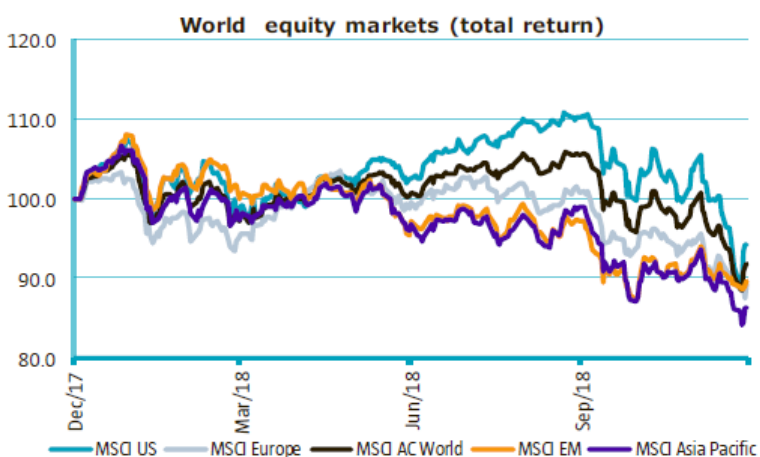
Financiële markten in 2018

Risico nemen werd in 2017 beloofd. In 2018 was dat andersom. Het sentiment draaide. Vooral de risicovollere beleggingen lieten forse dalingen zien. Dit effect zagen we bij wereldwijde aandelenbeleggingen en bij bedrijfsobligaties met hogere risico's. Staatsobligaties uit de Eurozone behoorden tot de weinige beleggingen met een positief rendement; dat was te danken aan de in de Eurozone gedaalde rente.

Wat zijn de belangrijkste verklaringen?

- Gedurende het jaar bleek wereldwijd dat de economische groei afzwakte.
- De stijgende rente in de VS zorgde voor de verwachting dat het moeilijker en duurder wordt voor bedrijven om nieuwe leningen af te sluiten.
- Wat begon met dreigende taal over handelstarieven tussen Amerika en China begin van het jaar is uiteindelijk geëindigd in het daadwerkelijk over en weer opleggen van tarieven op import.
- De ideeën over economische stimulering van de nieuwe regering van Italië leidden tot intensieve discussies en politieke onrust binnen de Eurozone.
- De onduidelijkheid over de gevolgen van het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU (Brexit) vormde een aanvullend politiek en economisch risico.

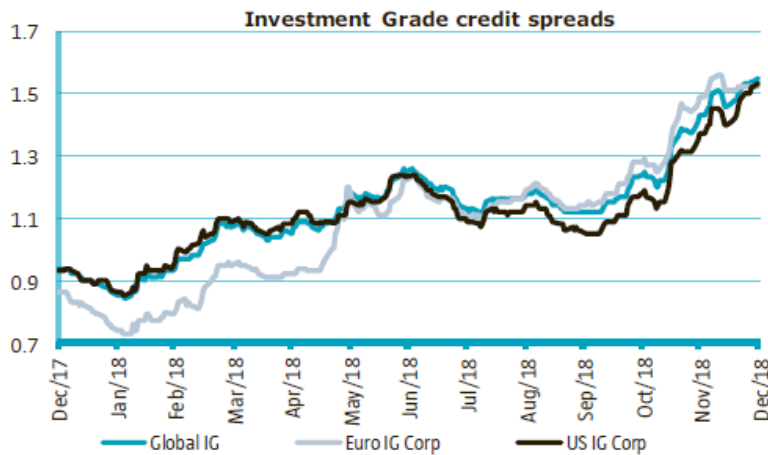
Vrijwel alle aandelenmarkten lieten verliezen zien. Het hardst geraakt werden aandelen van opkomende landen, waaronder Chinese aandelen. Aandelen van volwassen markten in Azië kenden ook relatief grote koersdalingen, mede door hun afhankelijkheid van China. Amerikaanse aandelen hebben het relatief iets beter gedaan, maar zijn ook sterk gedaald, omdat eerder in het jaar de koersen van Amerikaanse aandelen sterk waren gestegen. Technologie aandelen stonden het meest onder druk.

Bron: Robeco

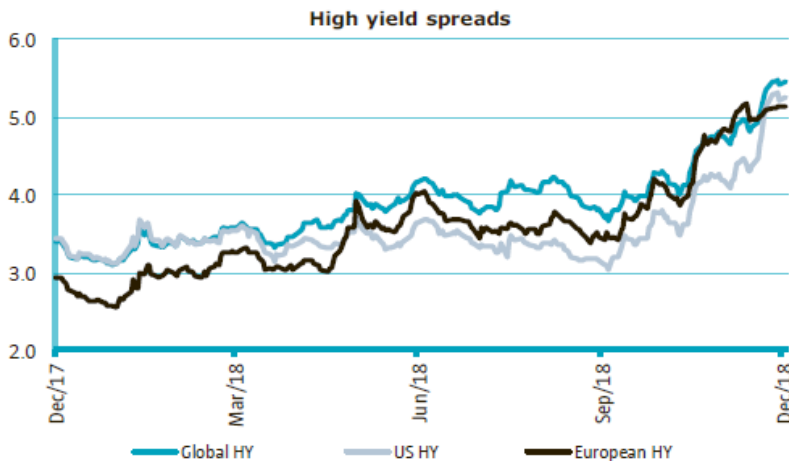
De dalende koersen bleven niet beperkt tot aandelen van bedrijven. Ook de obligaties die bedrijven hebben uitgegeven lieten wereldwijd dalende koersen zien.

Voorals in het laatste kwartaal zagen we aan de hand van het verschil tussen het rendement op bedrijfsobligaties en relatief veilige staatsobligaties (credit spread) dat het risico voor bedrijfsobligaties opvallend snel groter werd. Het is een duidelijk signaal dat de vooruitzichten van de bedrijven die obligaties hebben uitgegeven minder goed worden en daarmee de kans op terugbetalen iets kleiner wordt. Het gevolg daarvan was dat de koersen daalden. Onderstaande grafiek laat voor wereldwijde bedrijfsobligaties met een hogere kredietwaardigheid (investment grade) zien dat de vergoeding voor risico in korte tijd sterk steeg.

Bron: Robeco

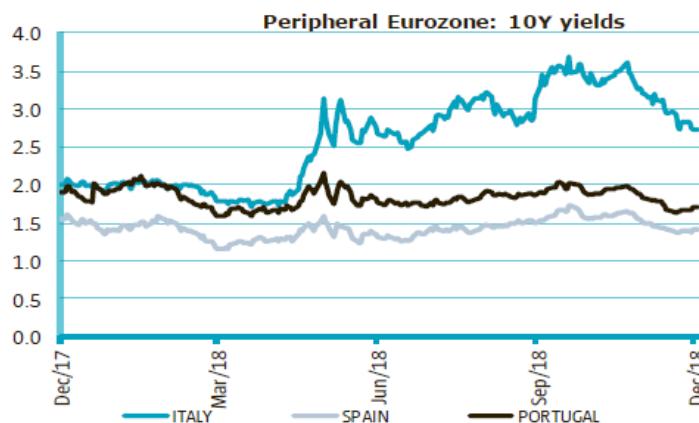
Onderstaande grafiek toont dat het signaal van verslechterende vooruitzichten ook sterk was bij de risicovollere bedrijfsobligaties (high yield). Net als de bedrijfsobligaties met een relatief hoge kredietkwaliteit kende deze beleggingscategorie ook koersdalingen in 2018.

Bron: Robeco

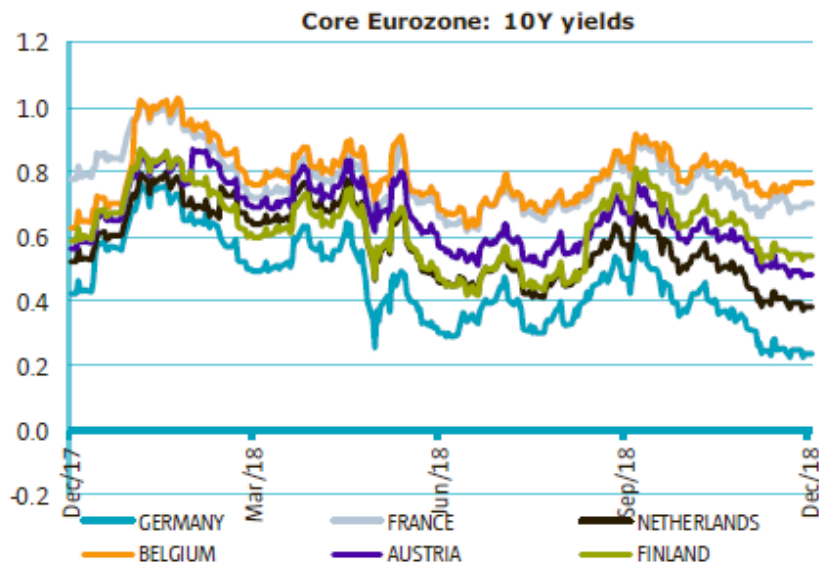
De Amerikaanse Centrale bank (FED) heeft in 2018 stimulerende maatregelen, zoals het opkoopprogramma voor obligaties, deels teruggedraaid en daarmee de balans kleiner gemaakt. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft langzaam toegewerkt naar het afbouwen van het opkoopprogramma van obligaties per eind 2018. In Amerika zagen we een relatief sterke stijging van de rente.

De Eurozone werd lange tijd in de greep gehouden door de interne discussies over de Italiaanse begroting. Gedurende deze discussie waarbij de Italiaanse nieuwe regering meer wilde uitgeven reageerde de financiële markten met een stijging van de Italiaanse rente op staatsobligaties. Pas toen er aan het eind van het jaar een compromis werd gevonden daalde de rente op de Italiaanse staatsobligaties.

Bron: Robeco

De obligaties van Eurozone kernlanden, zoals Duitsland en Nederland, worden gezien als veilige haven bij onrust. We zagen deze 'vlucht naar kwaliteit' met bijbehorende stijgende koersen en daardoor dalende rente eerst tijdens de discussie met Italië. In het laatste kwartaal deed het zich opnieuw voor toen aandelen en bedrijfsobligaties hard daalden. Het zorgde voor een 10-jaars rente in onder andere Nederland en Duitsland die uiteindelijk lager uitkwam dan de stand aan het begin van het jaar. Door de stijgende koersen is de beleggingscategorie Eurozone staatsobligaties een van de beter presterende beleggingen in 2018.

Bron: Robeco

Beleggingsbeleid

Het Bestuur heeft in 2016/2017 op basis van twee studies naar de strategische beleggingsmix het lange termijn beleggingsbeleid 2020 vastgesteld. Het beleggingsplan 2018 vloeit voort uit dit beleggingsbeleid 2020.

Het strategisch beleggingsbeleid 2018 is maar op een beperkt aantal punten gewijzigd ten opzichte van het beleggingsplan 2017. Deze wijzigingen zijn als volgt:

- De valuta afdekking van de Amerikaanse dollar is verlaagd.
- Multifactor indices met ESG restricties zijn in 2018 geïmplementeerd.
- De resterende –beperkte- beleggingen in infrastructuur zijn afgebouwd.
- Er is extra geld toegezegd aan Nederlandse vastgoedbeleggers, voornamelijk om te beleggen in woningen. Het zal echter nog wel enkele jaren duren voordat deze extra gelden daadwerkelijk belegd zijn.

Rendement in 2018

Onderstaande tabel geeft per beleggingscategorie een overzicht van de behaalde rendementen, de bijbehorende normrendementen en de (bijdragen aan de) underperformance. Omdat de rendementen gedurende het gehele jaar ontstaan zijn deze afgezet tegen het gemiddeld belegd vermogen.

Rendementen per beleggingscategorie

	Gemiddeld belegd vermogen € 1 miljoen	Weging in %	Portefeuille rendement in %	Benchmark rendement in %	Port. minus benchmark rend. in %	Bijdrage aan rendement in %
Vastrentende waarden	16.292	64	5,2	5,2	-0,0	1,4
Aandelen	8.390	33	-5,8	-5,4	-0,4	-1,9
Vastgoed	508	2	10,8	10,9	-0,1	0,2
Derivaten	-362	-1				-0,9
Cash en overig	446	2				-0,2
Totaal	25.274	100	-1,4	-1,0	-0,4	-1,4

In 2018 heeft de beleggingsportefeuille een nettorendement (na aftrek van de directe vermogensbeheerkosten) opgeleverd van minus 1,4%. Dat is 0,4% lager dan het benchmarkrendement. De grootste negatieve bijdragen aan dit relatieve resultaat komen van aandelen Japan, aandelen opkomende markten, Amerikaanse aandelen, Amerikaanse bedrijfsobligaties (high yield) en Emerging Markets Debt in lokale valuta. Positieve bijdragen kwamen met name van Europese aandelen, aandelen Pacific ex-Japan en Europese bedrijfsobligaties (high yield). De aandelen-factorbeleggingen leverden ook een positieve bijdrage.

Onder 'derivaten' worden de afgeleide financiële instrumenten getoond die worden aangehouden in het kader van het (gedeeltelijk) afdekken van het rente- en valuta risico.

Verantwoord beleggen

In 2018 heeft Pensioenfonds Vervoer verdere stappen gezet in de ontwikkeling en implementatie van het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. Daarnaast heeft Pensioenfonds Vervoer eind 2018 besloten om het IMVB-convenant te ondertekenen. IMVB staat voor *Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen*. Met dit convenant sluiten Nederlandse pensioenfondsamen met maatschappelijke organisaties, vakbonden en overheid een brede en ambitieuze overeenkomst die zich inzet voor thema's op het gebied van mensenrechten en milieu.

Uitsluiting

Elk kwartaal rapporteert Pensioenfonds Vervoer op de eigen website over het uitsluitingenbeleid door de publicatie van een uitsluitingenlijst. Ultimo 2018 zijn zes landen en 47 bedrijven uitgesloten in de portefeuille van het pensioenfonds. Gedurende 2018 zijn 22 nieuwe bedrijven toegevoegd aan de uitsluitingenlijst en 8

bedrijven van deze lijst verwijderd. In 2018 heeft Pensioenfonds Vervoer het uitsluitingsbeleid verder aangescherpt. Dit heeft bijgedragen aan de toename van het aantal uitgesloten ondernemingen.

ESG-integratie

ESG-integratie betreft het meenemen van aspecten op het gebied van environmental, social & governance (gezamenlijk: ESG) in het beleggingsproces. Pensioenfonds Vervoer bevraagt al zijn vermogensbeheerders over de wijze waarop zij ESG-integratie beoefenen en spoort hen, waar nodig, aan om hierin verdere stappen te zetten. Naast de gesprekken met bestaande managers heeft Pensioenfonds Vervoer in 2018 een viertal aandelenportefeuilles opgezet waarbij in de constructie hiervan structureel een doelstelling wordt meegegeven voor de maatschappelijke scores van bedrijven. Voor deze aandelenportefeuille worden expliciet doelstellingen opgelegd voor een lagere CO₂-uitstoot en betere werknemersrechtenscores dan het marktgemiddelde.

Dialoog met het management van ondernemingen (engagement)

Engagement heeft als doel om via dialoog verbeteringen bij bedrijven door te voeren. Het feit dat een gesprek wordt aangegaan, betekent lang niet altijd dat deze bedrijven slecht opereren, maar dat er op één of meer onderdelen ruimte is voor verbetering. In 2018 is door Hermes Equity Ownership Services (EOS), mede namens pensioenfonds Vervoer, met 531 bedrijven uit de portefeuille van Pensioenfonds Vervoer de dialoog gevoerd. Deze bedrijven vertegenwoordigen ca. 54% van de waarde van de aandelenportefeuille van Pensioenfonds Vervoer. De regionale verdeling van de bedrijven en de onderwerpen waarover dialoog gevoerd is, staat op de website van het pensioenfonds.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

In 2018 heeft Pensioenfonds Vervoer op 99,8% van de aandeelhoudersvergaderingen (waarbij dit mogelijk was) gestemd. In enkele landen wordt niet gestemd vanwege de hoge kosten die het gevolg zijn van lokale wet- en regelgeving. Van de voorstellen waarover is gestemd, is 98% ingebracht door het management en 2% door aandeelhouders. Pensioenfonds Vervoer heeft op 89% van de voorstellen van het management vóór gestemd, op 10% tegen en in 1% van de gevallen is niet gestemd of heeft het pensioenfonds zich onthouden van stemming. Het pensioenfonds heeft vóór 48% van de voorstellen van aandeelhouders gestemd, bij 47% van de aandeelhoudersvoorstellen tegen gestemd en in 5% van de gevallen zich van stemming onthouden of niet gestemd. De belangrijkste onderwerpen waar het pensioenfonds tegen voorstellen van het management heeft gestemd, waren 'beloning' en 'benoeming van bestuurders'. Van de aandeelhoudersvoorstellen viel 55% in de categorie 'goed bestuur' (bijvoorbeeld beloningsbeleid, voorstel benoeming directielid), 34% in de categorie 'sociaal' (bijvoorbeeld arbeidsomstandigheden, diversiteit van management) en 11% in de categorie 'milieu' (bijvoorbeeld rapporteren over CO₂-uitstoot).

Doelinvesteringen

Doelinvesteringen zijn investeringen die aannemelijk positief kunnen bijdragen aan het verwezenlijken van de Sustainable Development Goals (SDG) van de VN. De SDG zijn de opvolgers van de UN Millennium Goals. Pensioenfonds Vervoer heeft twee doelinvesteringsfondsen opgenomen in de beleggingsportefeuille. In totaal bedroeg het belegd vermogen in deze fondsen ultimo 2018 € 50,5 mln. De initiële looptijd van de belegging in

het Actiam Microfinancieringsfonds is in 2016 afgelopen en de belegging is nagenoeg afgebouwd. De belegging in het Actiam-FMO SME Finance Fund is conform toezeggingen vergroot. Dit fonds verschaft leningen aan financiële instellingen in opkomende- en ontwikkelingslanden. Hierbij wordt geëist dat de leningen gebruikt worden voor verstrekking van MKB-kredieten. Actiam is de fondsmanager en FMO zoekt en selecteert geschikte investeringen.

Z-score

De performancetoets geeft een indicatie voor de kwaliteit van de uitvoering van het beleggingsbeleid. Als de performancetoets onder minus 1,28 uitkomt, staat het aangesloten bedrijven vrij om een alternatief te zoeken voor de uitvoering van de verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsregeling. De performancetoets wordt berekend op basis van de z-scores van vijf opeenvolgende jaren (de toetswaarde is de som van de z-scores gedeeld door de wortel van 5 jaren). De z-score geeft per jaar de afwijking aan van het door het pensioenfonds behaalde rendement ten opzichte van dat van de vooraf bepaalde normportefeuille, waarbij gecorrigeerd wordt voor kosten en risico.

In onderstaande tabel treft u een overzicht van de z-scores en toetswaarden aan over de afgelopen 5 jaar / 5 jaarsperioden. Veelal is sprake van een voorlopige en een latere definitieve uitkomst. In verband met het op een later moment beschikbaar komen van enkele benchmarkontwikkelingen wordt de voorlopige z-score van een jaar later opnieuw, definitief vastgesteld.

Ontwikkeling van de z-scores en de performancetoets

Jaar	Z-score voorlopig	Z-score definitief	Periode	Toetswaarde voorlopig	Toetswaarde definitief
2014	0,03	0,06	2010-2014	0,58	0,59
2015	0,43	0,45	2011-2015	0,58	0,59
2016	0,20	0,23	2012-2016	0,26	0,28
2017	0,60	0,60	2013-2017	0,97	0,97
2018	-0,25		2014-2018	0,49	

De voorlopige z-score voor het jaar 2018 is -0,25. Pensioenfonds Vervoer behaalde over de periode 2014 - 2018 een toetswaarde van 0,49 voor de uitvoering van de beleggingen. Dit is groter dan het vereiste minimum van - 1,28. Pensioenfonds Vervoer is daarmee geslaagd voor de performancetoets. Overigens wordt veelal een 'presentatiecorrectie' gehanteerd, waarbij 1,28 bij de uitkomst en de norm van de performancetoets wordt opgeteld, zodat de vereiste ondergrens van de performancetoets precies op nul uitkomt. Op die wijze gemeten bedraagt de uitkomst van de performancetoets over 2014 – 2018: 1,77.

8. Risicomanagement

Beleid integraal risicomanagement

Risicomanagement maakt integraal onderdeel uit van de beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds. Om een dergelijke bedrijfsvoering te realiseren zijn veel zaken geïmplementeerd bij Pensioenfonds Vervoer. Eén van de cruciale onderdelen was het risicomanagement. Het pensioenfonds baseert het integraal risicomanagementbeleid in de eerste plaats op het COSO-ERM⁷ raamwerk. Het COSO-ERM raamwerk helpt het pensioenfonds bij het beoordelen en verbeteren van de interne beheersingssystemen. Het integraal risicomanagement richt zich op het beheersen van de risico's die de missie, visie en strategie van het pensioenfonds bedreigen.

In 2018 is het integraal risicomanagementbeleid uitgebreid met het RAVC⁸-model. Het bestuur kan met dit model meer expliciet sturen op de risicohouding en risicobereidheid van het fonds en zich daarover verantwoorden. De uitkomsten en de toepassing van het RAVC-model binnen de besturing van het fonds komen in de volgende paragraaf aan de orde.

Centraal in het integraal risicomanagementbeleid van Pensioenfonds Vervoer staan:

- Het positief beïnvloeden van de cultuur, waarbij risicobewustzijn voorop staat en het erkennen van fouten wordt gestimuleerd.
- Het waarborgen van de onafhankelijkheid van de risicomanagement functie binnen de organisatie.
- Het versterken van de interne beheersing.
- Het borgen van een adequate rapportagestructuur, zowel intern als met externe partijen.
- Het borgen van een juiste aansluiting van de risicomanagementafdelingen van uitbestedingspartijen met de afdeling risicomanagement van het bestuursbureau.
- Het bewaken van het tijdig en adequaat behandelen en afhandelen van incidenten door het bestuursbureau en uitbestedingspartijen.

Strategische risicomanagement cyclus

Het pensioenfonds maakt binnen het integraal risicomanagement onderscheid tussen de strategische en de operationele risicomanagementcyclus. Het bestuur is verantwoordelijk voor de realisatie van de strategische doelstellingen van het fonds. Als onderdeel van deze verantwoordelijkheid stuurt het bestuur ook op de beheersing van de strategische risico's. Om de sturing op risico's explicieter in het bestuurlijke proces van het fonds te integreren heeft het bestuur in 2018 de risicohouding en risicobereidheidsprincipes voor het pensioenfonds verder uitgewerkt. Hierbij is het RAVC-model gebruikt. Het hanteren van het model stelt het

⁷ ERM is de afkorting van Enterprise Risk Management.

⁸ RAVC is de afkorting van Risk Appetite Value Chain

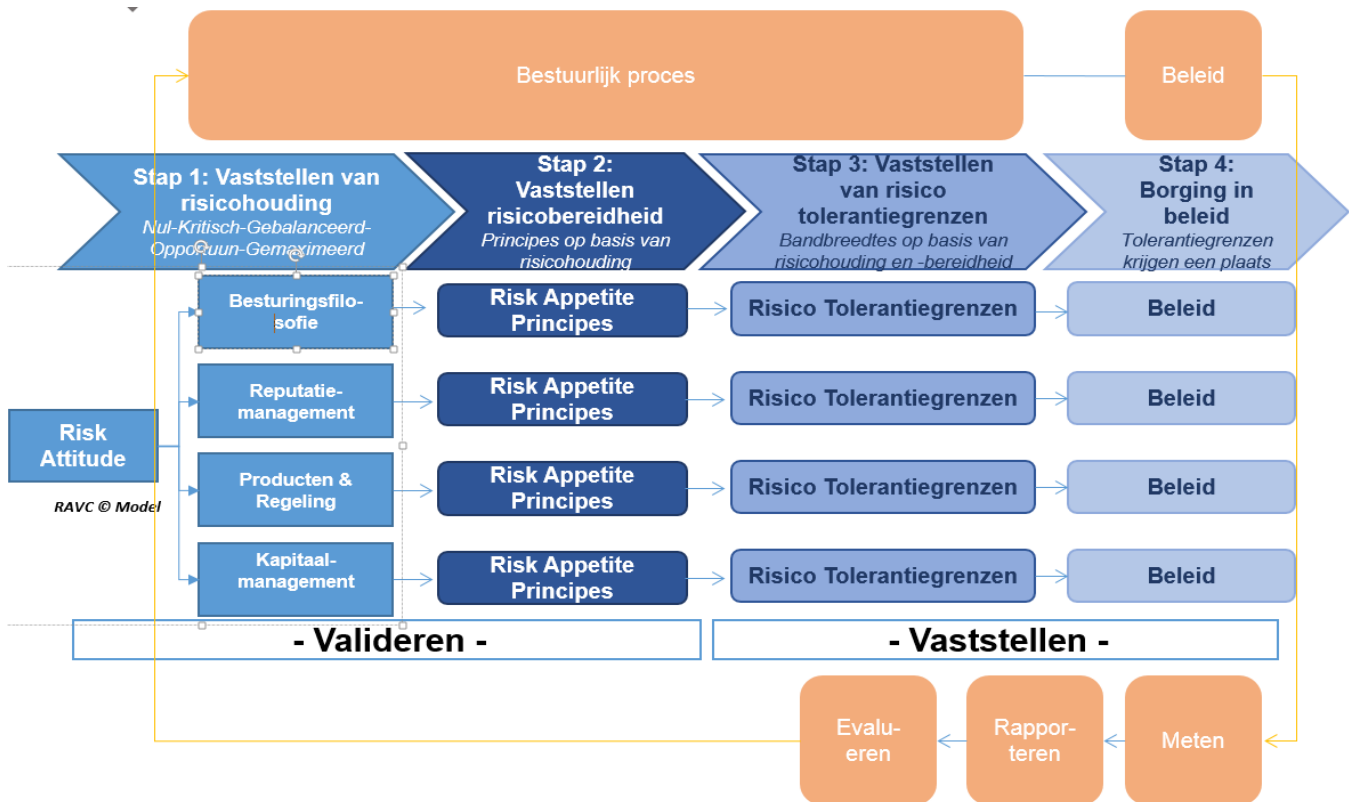
bestuur in staat op risico te sturen binnen de kaders van de missie, visie, strategie en risicohouding van het fonds.

Het bestuur heeft de risicohouding en de risicobereidheidsprincipes uitgewerkt voor vier domeinen:

1. Besturingsfilosofie: gedrag, leiderschap en cultuur
2. Kapitaalmanagement: solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit
3. Reputatiemanagement: imago, identiteit en integriteit
4. Product, markt, klant & (IT-)organisatie: producten, IT, uitbesteding en organisatieprocessen

De risicohouding en risicobereidheidsprincipes van het fonds vormen het referentiekader bij de evaluatie van de risico's van beleidsvoorstellen. In 2019 worden de tolerantiegrenzen bij de risicobereidheidsprincipes vastgesteld. De risicobereidheidsprincipes en tolerantiegrenzen worden daarna verankerd in beleid, mandaten en SLA's met de uitvoerders en aan de bestuurstafel. Hierdoor is de monitoring van de risicohouding en risicobereidheid verankerd in de strategische en operationele risicomangement cyclus. De tolerantiegrenzen vormen daarnaast de basis van de rapportage over het integrale risicoprofiel van het fonds. De rapportage beantwoordt de vraag of de risico's zich binnen de kaders (bandbreedtes) van het bestuur bevinden.

In de volgende afbeelding is het bestuurlijk en beleidsproces rondom risicohouding, risicobereidheid en tolerantiegrenzen weergegeven.

Bron en eigenaar van het RAVC model: Sprenkels & Verschuren

Operationele risicomanagement cyclus

De risico-governance structuur van Pensioenfonds Vervoer is ingericht volgens het Three Lines of Defence model. Dit model zorgt voor meerdere onafhankelijke controlelagen. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de risicobeheersing in de operationele processen. Bij het fonds zijn de meeste operationele processen uitbesteed. De eerste lijn van het bestuursbureau is verantwoordelijk voor het risicomanagement van de uitbesteede operationele processen. Daarnaast is de eerste lijn van het bestuursbureau verantwoordelijk voor het risicomanagement van de eigen activiteiten op het bestuursbureau. De afdeling risicomanagement van het bestuursbureau heeft een onafhankelijke tweedelijns rol. Hierbij heeft de afdeling risicomanagement een directe communicatie- en rapportagelijns rol met de tweede lijn (de afdelingen risicomanagement) van de uitbestedingspartijen. De auditrol wordt extern ingevuld. Deze auditors werken in opdracht van het fonds of haar uitvoerders. De auditors geven een assurancerapport af bij onder andere ISAE3402 type II, SOC1 type II, of ODD-rapporten.

Uitkomsten risicohouding en risicobereidheidsprincipes

In 2018 heeft het bestuur de risicohouding en de risicobereidheidsprincipes van het Pensioenfonds vastgesteld volgens het RAVC-werk- en denkmodel. Dit heeft plaatsgevonden via interviews met individuele bestuursleden en twee bijeenkomsten van het bestuur. De mogelijke risicohoudingen gaan van 'nul', 'kritisch', 'gebalanceerd', 'opportuun' tot 'maximaal'. De uitkomsten van de risicohouding van het bestuur voor de verschillende risicodomeinen zijn:

1. Besturingsfilosofie : **gebalanceerd**
2. Kapitaalmanagement : **gebalanceerd**
3. Reputatiemanagement : **gebalanceerd**
4. Product & regeling : **kritisch**

Behalve voor het domein 'Product & regeling' kenmerkt het bestuur zich door een gebalanceerde risicohouding. De risicohouding van het bestuur voor het gehele pensioenfonds is dan ook 'gebalanceerd'.

Op basis van de risicohouding zijn door het bestuur risicobereidheidsprincipes per domein vastgesteld. Deze dienen als leidraad in de uitvoering en besluitvorming:

Voornaamste risico's en ontwikkelingen per domein

Besturingsfilosofie

Besturingsfilosofie behandelt onderwerpen zoals gedrag, leiderschap, houding, cultuur en governance. Een belangrijk risico hierbij is of het bestuur kan voldoen aan de toenemende eisen aan de besturing van het pensioenfonds. Deze toenemende eisen komen voort uit het toezicht en ook uit nieuwe wet- en regelgeving, zoals IORP II, de AVG en de OOB.

Niet alleen het hebben van beleid voor uiteenlopende zaken en een goed ingericht bestuursbureau zijn van belang. Ook dient de uitvoering van dat beleid aantoonbaar door het bestuursbureau te worden gewaarborgd. Op het aantoonbaar maken van de uitvoering van beleid en van andere zaken richt zich het project procesbeheersing. De belangrijkste processen van het bestuursbureau zijn het maken en actueel houden van beleid, de regie en de monitoring van de diverse uitbestedingen en bestuursondersteuning. Het doel is in 2020 over de interne beheersing een verklaring van een externe auditor te ontvangen. De verklaring toont aan dat de belangrijkste processen van het bestuursbureau correct worden uitgevoerd en is een uiting van het volwassenheidsniveau van het fonds.

In 2018 is een risicobeheersingsraamwerk voor het bestuursbureau gemaakt. Hierin staan de belangrijkste processen van het bestuursbureau en de maatregelen om te laten zien dat de processen goed verlopen. Daarnaast is in 2018 risicomanagement software aangeschaft en deels ingericht. In 2019 wordt gestart met de daadwerkelijke implementatie op het bestuursbureau.

Uit monitoring van de besturingsrisico's kwamen in 2018 geen belangrijke bevindingen naar voren.

Kapitaalmanagement

De financiële risicohouding volgens het wettelijk kader (het nFTK) is in 2015 vastgesteld in afstemming met de sociale partners. De risicohouding zoals hier bedoeld is de mate waarin een fonds, na overleg met sociale partners en na overleg met de organen van het fonds, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren, en de mate waarin het fonds (beleggings-)risico's kan lopen, gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding vormt de basis voor het vaststellen van het strategisch (beleggings-)beleid. De financiële risicobereidheid van het pensioenfonds laat zich in dit kader kortweg formuleren als: het voorkomen van korten is belangrijker dan het niet (volledig) kunnen indexeren, afhankelijk van de financiële situatie.

In de actuariële paragraaf hierna wordt de zogenoemde korte en lange termijn risicohouding kwantitatief toegelicht. De korte termijn risicohouding komt tot uiting in het zogenoemde Vereist Eigen Vermogen, dat wordt bepaald op basis van het risicomodel van DNB. Dit model bevat de belangrijkste financiële risico's van het pensioenfonds en wordt, evenals de betreffende risico's zelf, toegelicht in de jaarrekening hierna. De lange termijn risicohouding betreft de zogenoemde haalbaarheidstoets.

De twee grootste financiële risico's voor de dekkingsgraad van het pensioenfonds zijn het niet afgedekte deel van het renterisico van de pensioenverplichtingen en het risico van zakelijke waarden zoals aandelen. De volgende financiële schokmatrix geeft inzicht in de gevoeligheid van de UFR-dekkingsgraad voor renteveranderingen en waardeveranderingen van zakelijke waarden, zoals aandelen:

Schokmatrix Pensioenfonds Vervoer

		procentuele verandering zakelijke waarden portefeuille																	
		rentestand	-40.0%	-35.0%	-30.0%	-25.0%	-20.0%	-15.0%	-10.0%	-5.0%	0.0%	5.0%	10.0%	15.0%	20.0%	25.0%	30.0%	35.0%	40.0%
r e n t e v e r a n d e r i n g	-2.00%	-0.52%	83%	84%	85%	86%	87%	88%	89%	90%	91%	92%	93%	94%	95%	97%	98%	99%	100%
	-1.75%	-0.27%	83%	85%	86%	87%	88%	89%	90%	91%	92%	93%	94%	95%	97%	98%	99%	100%	101%
	-1.50%	-0.02%	84%	85%	86%	87%	89%	90%	91%	92%	93%	94%	95%	97%	98%	99%	100%	101%	102%
	-1.25%	0.23%	84%	86%	87%	88%	89%	90%	92%	93%	94%	95%	97%	98%	99%	100%	101%	103%	104%
	-1.00%	0.48%	85%	86%	86%	89%	90%	91%	93%	94%	95%	96%	98%	99%	100%	101%	103%	104%	105%
	-0.75%	0.73%	86%	87%	88%	90%	91%	92%	94%	95%	96%	98%	99%	100%	102%	103%	104%	106%	107%
	-0.50%	0.98%	86%	88%	89%	91%	92%	93%	95%	96%	98%	99%	100%	102%	103%	105%	106%	107%	109%
	-0.25%	1.23%	87%	89%	90%	92%	93%	95%	96%	97%	99%	100%	102%	103%	105%	106%	108%	109%	111%
	0.00%	1.48%	88%	90%	91%	93%	94%	96%	97%	99%	100%	102%	103%	105%	107%	108%	110%	111%	113%
	0.25%	1.73%	88%	91%	92%	94%	95%	97%	99%	100%	102%	104%	105%	107%	108%	110%	112%	113%	115%
	0.50%	1.98%	90%	92%	93%	95%	97%	99%	100%	102%	104%	105%	107%	109%	110%	112%	114%	118%	117%
	0.75%	2.23%	91%	93%	95%	96%	98%	100%	102%	104%	105%	107%	109%	111%	113%	114%	118%	118%	120%
	1.00%	2.48%	92%	94%	96%	98%	100%	102%	104%	105%	107%	109%	111%	113%	115%	117%	118%	120%	122%
	1.25%	2.73%	94%	96%	98%	100%	101%	103%	105%	107%	109%	111%	113%	115%	117%	119%	121%	123%	125%
	1.50%	2.98%	95%	97%	99%	101%	103%	105%	107%	108%	111%	113%	115%	117%	119%	121%	124%	126%	128%
	1.75%	3.23%	97%	99%	101%	103%	105%	107%	109%	111%	113%	118%	118%	120%	122%	124%	126%	128%	130%
2.00%	3.48%	98%	100%	103%	105%	107%	109%	111%	114%	116%	118%	120%	122%	124%	127%	129%	131%	133%	

De risico's in de externe financiële verslaggeving en de financiële risico's van het fonds worden in detail beschreven in de jaarrekening vanaf pagina 102. In het zogenoemde Limietenkader legt het fonds onder andere de grenzen voor de risico's op balansniveau vast. De monitoring van de financiële risico's in 2018 heeft geen significante risico's naar voren gebracht. Het bestuur monitort de financiële risico's onder andere via het maandelijkse dashboard financiële risico's van het bestuursbureau.

Reputatiemanagement

Reputatiemanagement omvat naast het imago van het Pensioenfonds de onderwerpen compliance en integriteit. Zowel compliance, het voldoen aan wet- en regelgeving, en integriteit vormen twee belangrijke mogelijke reputatierisico's voor Pensioenfonds Vervoer.

De behoefte om op passende wijze te voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving heeft geleid tot de volgende maatregelen:

- Het Pensioenfonds heeft voorbereidingen getroffen voor het voldoen aan onder meer IORP II, EMIR en OOB.
- Het bestuur heeft in september 2018 een externe functionaris gegevensbescherming (FG) aangesteld als onderdeel van de interne beheersing. Door deze persoon aan te stellen, hebben we meer zekerheid dat de (onafhankelijke) tweedelijns rol van FG ononderbroken wordt uitgevoerd en het kennisniveau hoog is. De externe FG houdt toezicht op de naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) door het fonds.
- Pensioenfonds Vervoer heeft de indiening van de FTK rapportages bij DNB uitbesteed aan TKP. TKP heeft hiervoor de schaal en specifieke kennis. Vanaf 1 januari 2019 moeten deze rapportages via het Digitaal Loket Rapportages (DLR) van DNB worden ingediend. De uitbesteding aan TKP vermindert risico's van continuïteit, kennis van regelgeving, en informatiebeveiliging en kennis van XBRL-techniek.

Naast de reguliere tweedelijns activiteiten van de externe compliance officer, zijn diverse acties ondernomen voor het tegengaan van integriteitsrisico's:

- Het Pensioenfonds heeft in 2018 haar tweejaarlijkse integriteitrisicoanalyses uitgevoerd. De periodieke integriteitrisicoanalyse wordt ook wel de SIRA ('systematische integriteitrisicoanalyse') genoemd. In de SIRA zijn 12 integriteitsrisico's opgenomen zoals fraude, maatschappelijk onbetamelijk gedrag en belangenverstrengeling. Onder begeleiding van de externe compliance officer (NCI) zijn in sessies met bestuursleden en het bestuursbureau de belangrijkste integriteitsrisico's besproken. Hierbij zijn per integriteitsrisico risicoscenario's in kaart gebracht, inschattingen van de bruto en netto risico's gemaakt en mogelijk aanvullende beheersmaatregelen geïdentificeerd. De focus van de SIRA lag op Pensioenfonds Vervoer zelf en haar kernuitbestedingspartijen. De uitkomst van de SIRA is dat het fonds en haar uitbestedingspartijen veel maatregelen hebben getroffen om de integriteitsrisico's te beheersen. Geen van de netto risico's zijn 'hoog' of 'zeer hoog'.
- Het bestuur heeft begin 2018 de Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen en de 'Regeling vermoeden misstanden' (opvolger van de Klokkenuidersregeling) vastgesteld. Ook heeft het bestuur een hieraan gekoppelde vertrouwenspersoon aangesteld. In de kwartaalbijeenkomst voor de medewerkers van het bestuursbureau eind maart 2018, heeft de vertrouwenspersoon zich voorgesteld en beide regelingen toegelicht.
- In dezelfde kwartaalbijeenkomst voor de medewerkers van het bestuursbureau, heeft de onze externe compliance officer van NCI de gedragscode van het Pensioenfonds besproken.
- Alle verbonden personen van Pensioenfonds Vervoer hebben de verplichte e-Learning module over compliance van NCI doorlopen.

De monitoring van reputatierisico's heeft via de incidentenprocedure, de rapportage van de compliance officer, de rapportage van de afdeling risicomangement, of anderszins geen materiële risico's naar voren gebracht.

Product & regeling

De uitvoering van de pensioenregelingen, vermogensbeheer of bewaaractiviteiten bij de uitvoerders vereist goed ingerichte processen met behulp van passende IT-voorzieningen. Het risico is dat deelnemers en werkgevers ontevreden zijn vanwege fouten in de uitvoering of een gebrek aan klantgerichtheid. Voor dit domein heeft het bestuur een kritische risicohouding. Dit houdt in dat het bestuur de blootstelling aan risico's relatief laag wil houden.

Pensioenfonds Vervoer heeft diverse beheersmaatregelen ingesteld om de kwaliteit van de (pensioen-)uitvoering te monitoren en zo mogelijk bij te sturen:

- Het hebben van geactualiseerde overeenkomsten en SLA's met de uitvoerders
- Reguliere eerstelijns monitoring van het bestuursbureau van de uitvoering en de rapportages van de pensioenuitvoerder
- Incidentenprocedure die wordt uitgevoerd op het bestuursbureau, inclusief rapportage aan het bestuur

- Beoordeling van de ISAE-3402 rapportages van (onder-)uitbestedingspartijen en monitoring van opheffen van bevindingen
- Beoordeling van de strategische risico's van de uitbestedingspartijen (zoals continuïteit, kwaliteit, verandervermogen)
- Beoordeling van het IT-beveiligingsbeleid inclusief cybercrime
- Overleg met het tweedelijns risicomanagement van de uitvoerder

De monitoring van operationele en IT-risico's van de uitbestedingspartijen en het bestuursbureau heeft via de incidentenprocedure, diverse rapportages en anderszins geen zwaarwegende risico's tot uitkomst gehad.

Belangrijkste onzekerheden

Pensioenfonds Vervoer vindt het van groot belang om gestructureerd na te blijven denken over de mogelijke veranderingen in de omgeving van het fonds, zowel op politiek vlak als in de vervoersector zelf. We brengen in kaart wat de impact is van een scenario op het beoogde resultaat van de strategie 2019-2021. We voeren de scenario-analyse gefaseerd uit. We starten in 2019 met het onderzoeken van de onzekerheden rond de werkingssfeer en de verplichtstelling.

Mogelijk relevante onzekerheden voor Pensioenfonds Vervoer zijn:

- Werkingssfeer en verplichtstelling
- Nieuw pensioenstelsel en vervallen doorsneesystematiek
- Economische scenario's voor de beleggingsstrategie 2021-2025
- Nieuwe toezichtthema's
- Veranderingen in de sector
- Nieuwe wetgeving
- Substantiële veranderingen in de grondslagen
 - Door stijgen van de levensverwachting
 - Door toename van het aantal arbeidsongeschikten
- Consolidatie aanbieders van fiduciair vermogensbeheer
- Consolidatie pensioenuitvoeringsorganisaties
- (Vrijwillige) aansluiting zelfstandigen

Geplande ontwikkeling risicomanagement in 2019

Het risicomanagement wordt in 2019 verder ontwikkeld door onder meer:

- het vaststellen van de risicotoleranties bij de risicobereidheidsprincipes van Pensioenfonds Vervoer
- de bewaking van de risicohouding en risicobereidheid integreren in de bestuurlijke en operationele cycli van het fonds

- de invoering van het toetsbaar maken van de sleutelprocessen en sleutelbeheersmaatregelen van het bestuursbureau
- de invoering van de IORP II-richtlijn
- de uitwerking van de strategische risico's en onzekerheden uit de herijking van de strategie van het fonds

9. Financiële kengetallen

9.1 Statistische gegevens

Aantal werkgevers verplicht tot premiebetaling en aantal deelnemers		
	31-12-2018	31-12-2017
Werkgevers verplicht tot premiebetaling	7.747	7.730
Werkgevers vrijwillig aangesloten	237	222
Totaal aantal aangesloten werkgevers	7.984	7.952
Deelnemers, actief en voortgezet	177.619	170.325
Gewezen deelnemers	401.117	392.690
Pensioengerechtigden	92.675	89.932
Totaal aantal deelnemers	671.411	652.947

Aantal vrijgestelde ondernemingen en werknemers

Op 31 december 2018 zijn de volgende vrijstellingen verleend:

- vrijstelling voor het hele personeel:
19 ondernemingen (2017: 17 ondernemingen);
- vrijstelling voor een groep van het personeel of afwikkelings-/individuele vrijstelling voor één of meer werknemers:
12 ondernemingen (2017: 14 ondernemingen).

Faillissementen

Het aantal werkgevers dat onder de verplichtstelling van het pensioenfonds valt en dat in staat van faillissement werd verklaard, is ten opzichte van 2017 met 17 gedaald.

Faillissementen in de afgelopen vijf jaar

	2018	2017	2016	2015	2014
Aantal	167	184	182	210	305

Aantal vrijwillige individuele voortzettingen

In 2018 zijn tien aanvragen (2017: drie aanvragen) voor vrijwillige voortzetting na afloop van de verplichte deelneming toegekend.

Aantallen werkgevers, deelnemers en gewezen deelnemers in de afgelopen 5 jaar

	Werkgevers	Deelnemers	Gewezen deelnemers met rechten
2014	7.899	156.343	375.830
2015	7.914	157.268	381.315
2016	8.394	161.410	388.695
2017	7.952	170.325	392.690
2018	7.984	177.619	401.117

Premie-inning

Ultimo 2018 was aan premiedebiteuren nog te ontvangen een bedrag van € 219 miljoen (na aftrek van de voorziening dubieuze debiteuren). Hiervan was ultimo 2018 voor een bedrag van € 180 miljoen de vervalltermijn nog niet verstreken (ultimo 2017: € 195 miljoen, waarvan € 167 miljoen nog niet vervallen).

Specificatie van de vastgestelde en gefactureerde premie ten gunste van het boekjaar x € 1 miljoen

	2018	2017
Pensioenregeling		
- Verplichte bijdrage	1.084	992
- Aanvullende arbeidsongeschiktheidsverzekering	20	18
Totaal	1.104	1.010

Premieontvangsten en premie ten laste van het pensioenfonds voor arbeidsongeschikte deelnemers in de afgelopen 5 jaar x € 1 miljoen

	Premieontvangsten (excl. Ao-ers, Anw, prepensioen, VUT en VPL) (1)	Premie t.l.v. pensioenfonds voor arbeidsongeschikte deelnemers (2)	Totale premie (3) = (1) + (2)	(4) = (2) in procenten van (3)
2014	640	16	656	2,4
2015	551	16	567	2,8
2016	643	18	661	2,8
2017	707	18	725	2,5
2018	814	20	834	2,4

Pensioen en andere uitkeringen

In 2018 is aan pensioenen en overige (eenmalige) uitkeringen een bedrag van € 394 miljoen uitbetaald tegen € 368 miljoen in het jaar daarvoor.

Pensioen en andere uitkeringen x € 1 miljoen

	2018	2017
Ouderdompensioen	251	231
Partnerpensioen	60	55
Wezenpensioen	2	2
Aanvullende arbeidsongeschiktheidsverzekering	28	35
Prepensioen-uitkeringen	15	18
Afkopen	14	18
Overige uitkeringen	24	9
Totaal	394	368

9.2 Uitvoeringskosten

Inleiding

De kosten van de uitvoering van de pensioenregeling bestaan vooral uit de kosten van de werkzaamheden van TKP aan wie de uitvoering van de regeling is uitbesteed, de kosten van het bestuur, de inhuur van pensioenbeheer gerelateerde externe adviseurs en een pro rata deel van de kosten van het bestuursbureau en de kosten van het toezicht.

De kosten van vermogensbeheer bestaan met name uit de kosten van de integraal vermogensbeheerder, de vermogensbeheerders die uitvoering geven aan de beleggingsmandaten, de kosten van beleggingsfondsen, de kosten van de depotbank (custodian), de inhuur van vermogensbeheer gerelateerde externe adviseurs en een pro rata deel van de kosten van het bestuursbureau.

Wat de genoemde pro rate verdeling betreft: de kosten van bestuur(sgremia), toezichthouders en accountant worden 50/50 verdeeld over pensioenbeheer en vermogensbeheer. De kosten van de adviserend en certificerend actuaris worden 75/25 toegerekend aan resp. pensioenbeheer en vermogensbeheer. Dit geldt in 2018 echter niet voor de Jaarrekening: zie hieronder bij 'presentatie van de kosten'.

Presentatie van de kosten

In de Jaarrekening mogen alleen de kosten die daadwerkelijk zijn verrekend via vermogensbeheer-geldrekeningen als vermogensbeheerkosten worden beschouwd. Alle niet via beleggingsrekeningen betaalde kosten zijn daarmee 'automatisch' (pensioen)uitvoeringskosten.

Bij het presenteren van de kosten streeft Pensioenfonds Vervoer ernaar zo goed mogelijk inzicht te geven in wat naar hun aard pensioenbeheerkosten zijn en wat vermogensbeheerkosten. Het bestuur wil daarom dat niet alleen de directe vermogensbeheerkosten, maar ook de kosten die niet via vermogensbeheer-geldrekeningen zijn verrekend in dit bestuursverslag als vermogensbeheerkosten presenteren. Daarmee wordt het beeld van de ontwikkeling van de pensioenuitvoeringskosten niet vertroebeld door kosten die weliswaar in de Jaarrekening aan pensioenuitvoering moeten worden toegerekend, maar die naar hun aard als vermogensbeheerkosten gezien zouden moeten worden.

Bij de presentatie van de kosten wordt verder zoals gebruikelijk aansluiting gezocht bij de richtlijnen zoals beschreven in de Pensioenwet, waarbij de kosten als volgt worden vermeld:

- administratieve uitvoeringskosten, opgenomen als totaalbedrag en als bedrag per actieve deelnemer of uitkeringsgerechtigde;
- kosten van vermogensbeheer als totaalbedrag en als percentage van het gemiddeld belegde vermogen;
- transactiekosten als totaalbedrag en als percentage van het gemiddeld belegde vermogen.

Kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer 2018 (exclusief transactiekosten)

	Pensioen- uitvoering 2018	Pensioen- uitvoering 2017	Vermogens- beheer 2018	Vermogens- beheer 2017
Kosten volgens Jaarrekening x € 1 miljoen	25,6	23,1	69,2	85,1
Aan vermogens- beheer toe te rekenen indirecte kosten x € 1 miljoen	-3,2	0,0	3,2	0,0
In het rendement verwerkte kosten	n.v.t.	n.v.t.	8,8	0,0
Kosten volgens aanbevelingen Pensioenfederatie x € 1 miljoen	22,4	23,1	81,2	85,1
Som aantal actieve deelnemers en uitkerings- gerechtigden	270.294	260.257		

Kosten in € per deelnemer	83	89
Gemiddeld belegd vermogen x € 1.000	25.274	23.777
Kosten in % van gemiddeld belegd vermogen	0,32%	0,36%

Uit de tabel vormt af te leiden dat zowel de pensioenuitvoeringskosten als de vermogensbeheerkosten in 2018 ten opzichte van 2017 zijn gedaald, in absolute en in relatieve zin.

Kostenbenchmarking (boekjaar 2017)

Pensioenfonds Vervoer neemt deel aan het jaarlijkse kostenbenchmarking onderzoek van First Pensions en van het Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI). De resultaten uit deze onderzoeken worden onder meer gebruikt voor de beoordeling van het niveau van de kosten bij Pensioenfonds Vervoer in relatie tot andere pensioenfonds.

De in dit jaarverslag opgenomen cijfers van de kostenbenchmarking hebben betrekking op het jaar voorafgaande aan het jaarverslag-boekjaar. IBI en First Pensions kunnen hun rapportages over een boekjaar pas opleveren nadat van alle (deelnemende, dan wel tot de Top 50 behorende) pensioenfonds de cijfers beschikbaar zijn. Het jaarverslag van Pensioenfonds Vervoer van dat boekjaar is dan al vastgesteld. We kunnen hierdoor dus nog niet de benchmarkinguitkomsten over het boekjaar 2018 presenteren. U treft daarom hieronder de cijfers van 2017 aan, met die van 2016 ter vergelijking.

Allereerst geven we wat meer achtergrond informatie over de samenstelling van de vergelijkende cijfers.

First Pensions:

- Totaal: de 50 qua belegd vermogen grootste Nederlandse pensioenfonds
- Benchmark:
 - Boekjaar 2017: 18 qua omvang met Pensioenfonds Vervoer enigszins vergelijkbare pensioenfonds
 - Boekjaar 2016: 13 qua omvang met Pensioenfonds Vervoer enigszins vergelijkbare pensioenfonds
 - De samenstelling van de benchmark is identiek voor pensioenbeheer en vermogensbeheer

IBI:

- Totaal:
 - Boekjaar 2017: 30 Nederlandse pensioenfonds, waarvan 8 bedrijfstakpensioenfonds en 22 ondernemingspensioenfonds
 - Boekjaar 2016: 37 Nederlandse pensioenfonds, waarvan 13 bedrijfstakpensioenfonds en 24 ondernemingspensioenfonds

- Benchmark:
 - Pensioenbeheer:
 - Boekjaar 2017: 7 bedrijfstakpensioenfonds met meer dan 10.000 deelnemers
 - Boekjaar 2016: 5 bedrijfstakpensioenfonds met meer dan 50.000 deelnemers
 - Vermogensbeheer:
 - Boekjaar 2017: 11 pensioenfondsen met meer dan € 5 miljard aan belegd vermogen
 - Boekjaar 2016: 12 pensioenfondsen met meer dan € 5 miljard aan belegd vermogen

Samengevat zijn de uitkomsten als volgt:

Pensioenbeheer uitvoeringskosten per deelnemer in €		
	2017	2016
Pensioenfonds Vervoer	89	84
First Pensions Peergroep	178	173
First Pensions gemiddelde Top 50	204	207
IBI Peergroep	142	108
IBI Universum	287	299

Vermogensbeheerkosten in basispunten van het belegd vermogen		
	2017	2016
Pensioenfonds Vervoer	36	31
First Pensions Peergroep	37	40
First Pensions gemiddelde Top 50	41	38
IBI Peergroep	40	35
IBI Universum	41	40

Pensioenfonds Vervoer heeft over boekjaar 2017 net als over boekjaar 2016 lagere kosten dan gemiddeld. Dit geldt voor zowel de pensioenbeheerkosten uitgedrukt in € per deelnemer als de vermogensbeheerkosten uitgedrukt in basispunten van het vermogen.

De vermogensbeheerkosten worden ook afgezet tegen de gerealiseerde langere termijn rendementen en risico's. De uitkomsten over de afgelopen vijf jaar (2013-2017) zoals gemeten door First Pensions zijn samengevat als volgt.

2013-2017	Beleggingsrendement (A)	Verplichtingenrendement (B)	Relatief rendement A min B (C)	Risico indicator: vereist eigen vermogen (D)	Performance ratio: C gedeeld door D ⁹ /1,96 (E)
Pensioenfonds Vervoer	7,8%	5,3%	2,6%	16,1%	31,2%
First Pensions Peergroep	7,9%	4,8%	3,1%	19,0%	31,7%
First Pensions gemiddelde Top 50	7,4%	4,7%	2,7%	18,6%	28,3%

De volgende conclusies kunnen worden getrokken:

- Over de periode 2013-2017 heeft Pensioenfonds Vervoer ten opzichte van het benodigde rendement voor de verplichtingen een hoger beleggingsrendement behaald. Gemiddeld is het pensioenfonds daarbij wel wat achtergebleven op de andere pensioenfonds.
- Door het lagere relatieve rendement blijft de performance ratio (= relatief rendement gecorrigeerd voor het risico t.o.v. de verplichtingen) over de afgelopen vijf jaar voor Pensioenfonds Vervoer iets achter de peergroep. Er is wel een hogere performance ratio voor Pensioenfonds Vervoer t.o.v. het gemiddelde.
- De kosten van Pensioenfonds Vervoer zijn lager dan het gemiddelde van de top 50 en van de peergroep. Dit geldt voor zowel de pensioenbeheerkosten (met name uitgedrukt in € per deelnemer) als de vermogensbeheerkosten.
- De renteafdekking van Pensioenfonds Vervoer is hoger dan gemiddeld.
- Pensioenfonds Vervoer heeft een lager vereist eigen vermogen (VEV) dan het gemiddelde van zowel de top 50 en de peergroep.

De hierboven gepresenteerde vermogensbeheerkosten zijn exclusief de transactiekosten.

⁹ De performance ratio is bepaald met de niet afgeronde cijfers

Transactiekosten vermogensbeheer

De bovengenoemde cijfers over de kosten van het vermogensbeheer zijn exclusief de kosten van transacties. Een deel van die transactiekosten kan lastig precies zichtbaar worden gemaakt omdat deze kosten, met name bij de vastrentende waarden en financiële derivaten, versleuteld zitten in de transactiekoersen. In die gevallen hebben de vermogensbeheerders van Pensioenfonds Vervoer aangegeven wat de omzet en de daarmee gepaard gaande kosten zijn geweest. Voor zover de transactiekosten niet precies of aannemelijk bepaald konden worden, is gebruik gemaakt van een schattingsmethode, die in lijn ligt met de eerder genoemde aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

De (deels geraamde) transactiekosten komen over 2018 uit op 0,08% (2017: 0,12%) van het gemiddeld belegd vermogen. Het aangegeven percentage heeft niet alleen betrekking op de zichtbare kosten, maar ook op de kosten die een niet zichtbaar deel uitmaken van transactiekoersen. Ook zijn inbegrepen de zichtbare en niet zichtbare transactiekosten die voortvloeien uit transitie, voortvloeiend uit het gefaseerd omzetten van de portefeuille op grond van het door het bestuur bepaalde beleggingsbeleid, het switchen van vermogensbeheerder indien de uitvoering van het beleid daartoe aanleiding geeft, en het stroomlijnen van de rekeningenstructuur met betrekking tot de diverse beleggingen. Daarnaast zijn in het transactiekostenpercentage de kosten inbegrepen van zogenaamde 'restrikes'. Dit betreft het veranderen van derivatenposities die worden aangehouden voor het afdekken van het renterisico, om binnen vooraf afgesproken bandbreedtes te blijven.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten) en de transactiekosten over 2018 per beleggingscategorie. Deze zijn uitgedrukt in het gemiddeld belegd vermogen over 2018.

Kosten per beleggingscategorie

	Gemiddelde allocatie in € 1 miljoen	Gemiddelde allocatie in %	Kosten in € 1 miljoen	Kosten in % van gem. allocatie	Transactie- kosten in € 1 miljoen	Transactie- kosten in % van gem. alloc.
Vastrentende waarden	16.292	64	42,2	0,26	15,8	0,10
Aandelen	8.390	33	30,4	0,36	1,6	0,02
Vastgoed	508	2	4,6	0,89	1,6	0,31
Derivaten	-362	-1	2,4		1,8	
Cash en overig	446	2	1,6	0,36	0,1	0,03
Totaal	25.274	100	81,2	0,32	20,9	0,08

9.3 Actuariële paragraaf

Financiële positie van het pensioenfonds

Vanaf 1 januari 2015 is het nieuwe FTK (nFTK) van kracht. De **dekkingsgraad** wordt vastgesteld als het pensioenvermogen gedeeld door de totale technische voorzieningen. De dekkingsgraad is op 31 december 2018 uitgekomen op 99,8%. Eind 2017 was de dekkingsgraad nog 107,0%.

De toetsingsgrootte in het nFTK is de **beleidsdekkingsgraad**. Dit is de gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maanden. In het boekjaar is de beleidsdekkingsgraad toegenomen van 105,0% eind 2017 naar 105,5% op 31 december 2018.

Het **Pensioenvermogen** van het pensioenfonds wordt berekend als het eigen vermogen vermeerderd met de technische voorzieningen. Het aldus bepaalde pensioenvermogen op 31 december 2018 bedraagt € 25,0 miljard (eind 2017: € 24,8 miljard). Het pensioenvermogen gedeeld door de technische voorzieningen (eind 2018: € 25,0 miljard / eind 2017: € 23,2 miljard) leidt (als niet de afgeronde maar de exacte cijfers worden gebruikt) tot bovengenoemde dekkingsgraad van 99,8% (eind 2017: 107,0%). Bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen worden veronderstellingen gehanteerd ten aanzien van bijvoorbeeld sterftetekansen, rendementen en kosten. Gedurende het boekjaar wijken de werkelijke ontwikkelingen onvermijdelijk af van

deze veronderstellingen, waardoor er ten opzichte van de veronderstellingen winst of verlies wordt gerealiseerd.

Onder het nFTK worden twee toetsingsgrenzen gedefinieerd:

Het **'minimaal vereist vermogen'** is gelijk aan de voorziening pensioenverplichtingen verhoogd met een opslag ("minimaal vereist eigen vermogen") voor algemene risico's. De uitkomst van deze exercitie uitgedrukt als percentage van de technische voorzieningen bedroeg zowel eind 2017 als eind 2018 104,3%. Gelet op de op 31 december 2018 aanwezige beleidsdekkingsgraad van 105,5% (eind 2017: 105,0%) is er geen sprake van een **'dekkingstekort'**.

Het **'vereist vermogen'** is gelijk aan de voorziening pensioenverplichtingen, verhoogd met een zodanige opslag ('vereist eigen vermogen'), dat de kans maximaal 2,5% is dat de aanwezige dekkingsgraad van het pensioenfonds in een periode van één jaar lager wordt dan 100%. Voor de vaststelling van deze opslag is door DNB een standaardtoets ontwikkeld. Met name het renterisico en het zakelijke waarden risico zijn bepalend voor de uitkomst van deze toets bij Pensioenfonds Vervoer. Het vereist vermogen op basis van de strategische portefeuille bedroeg op 31 december 2018 17,2% van de nominale pensioenverplichtingen. De vereiste dekkingsgraad komt daarmee uit op 117,2% (eind 2017: 117,5%). Gelet op de aanwezige beleidsdekkingsgraad van 105,5% is eind 2018 (net als eind 2017) sprake van een **'reservetekort'**. Voor de volledigheid vermelden we het vereist vermogen tevens op basis van de feitelijke beleggingsmix: de uitkomst op 31 december 2018 is dan 117,0% (eind 2017: 118,2%).

Herstelplan en ontwikkeling dekkingsgraad

Op grond van het in 2015 geconstateerde reservetekort heeft het bestuur in 2016 een herstelplan ingediend. Onderdeel van het huidige FTK is dat ieder jaar opnieuw wordt getoetst of binnen tien jaar herstel tot het vereist vermogen mogelijk is. In dat kader heeft Pensioenfonds Vervoer in het eerste kwartaal van 2017, 2018 en 2019 een geactualiseerd herstelplan opgesteld en bij DNB aangeleverd. Uit de herstelplannen blijkt steeds dat het pensioenfonds binnen de wettelijke termijnen kan herstellen naar het vereiste vermogen, zonder dat hiervoor aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. DNB heeft in mei 2018 laten weten in te stemmen met het in maart 2018 ingediende herstelplan. De reactie van DNB op het in maart 2019 geactualiseerde herstelplan is op het moment van schrijven nog niet ontvangen.

Onderstaande tabel geeft inzicht in het daadwerkelijke verloop van de dekkingsgraad in 2018 ten opzichte van het verloop zoals geschat in het herstelplan dat in 2018 van toepassing was.

Verloop dekkingsgraad in 2018

	Feitelijk	Herstelplan	Vershil
Startdekkingsgraad in herstelplan (ultimo 2017)	107,0%	107,0%	0,0%
Verandering van de dekkingsgraad als gevolg van:			
Nieuwe aanspraken	-0,9%	-0,8%	-0,1%
Gedane uitkeringen	0,1%	0,1%	0,0%
Toeslagverlening	0,0%	0,0%	0,0%
Wijziging rente (RTS)	-5,6%	0,0%	-5,6%
Beleggingsresultaat	-1,2%	2,9%	-4,1%
Overige oorzaken (o.a. wijzigingen grondslagen)	0,4%	-0,1%	0,5%
Dekkingsgraad per 31 december 2018	99,8%	109,1%	-9,3%

Wijziging van de grondslagen

- Prognosetafel en ervaringssterfte**
 In september 2018 werd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap de Prognosetafel AG2018 gepubliceerd. Uit deze Prognosetafel blijkt dat Nederlanders gemiddeld nog steeds ouder worden. De verwachte toename van de levensverwachting is echter afgevlakt in vergelijking met de Prognosetafel AG2016. Het toepassen van de nieuwe Prognosetafel AG2018 heeft tot gevolg dat de technische voorzieningen per 31 december 2018 met circa 1,2% zijn gedaald. Daarnaast zijn op basis van een fondsspecifiek onderzoek de correctiefactoren voor de ervaringssterfte aangepast. Deze wijziging heeft een verhogend effect op de technische voorzieningen per 31 december 2018 van circa 0,6%.
- Waarderingsmethode Niet Opgevraagde Pensioenen (NOP)**
 Het bestuur heeft besloten met ingang van 1 januari 2018 de reserveringsmethodiek voor NOP te wijzigen. In hoofdstuk 4 ('Algemene ontwikkelingen op pensioengebied') treft u informatie aan hoe het pensioenfonds procesmatig met NOP omgaat. Mede door de gewijzigde pensioenrichtleeftijd vervalt de voorziening voor de niet gevonden gepensioneerden vanaf 1 januari 2018 pas 5 jaar na het bereiken van de oorspronkelijke pensioenrichtleeftijd. Voor alle nieuwe NOP-ers die na deze datum de pensioenrichtleeftijd van 68 jaar bereiken is dit dus de 73-jarige leeftijd. De technische voorzieningen voor het ingegane nabestaandenpensioen vervalt vijf jaar na de overlijdensdatum van de gewezen deelnemer. Vóór 1 januari 2018 werd voor het ouderdompensioen gereserveerd tot de 70-jarige leeftijd werd bereikt. De technische

voorzieningen voor het nabestaandenpensioen verviel voor deze groep toen niet. De gewijzigde reserveringsmethodiek leidt tot een positief resultaat per 1 januari 2018 groot € 6 miljoen.

- Revalideringskansen

Tot 31 december 2018 werd bij de vaststelling van de technische voorzieningen voor de arbeidsongeschiktheidsproducten rekening gehouden met revalideringskansen. Aangezien de gehanteerde revalideringskansen niet konden worden onderbouwd door meerjarige waarnemingen heeft het bestuur besloten om bij de vaststelling van de technische voorzieningen per 31 december 2018 geen rekening meer te houden met revalideringskansen. Dit heeft geleid tot een stijging van de technische voorzieningen en daarmee tot een negatief resultaat van € 6 miljoen.

Actuariële analyse van het resultaat

In onderstaand overzicht wordt het saldo van de baten en lasten uitgesplitst naar diverse bronnen. Het betreft een actuariële analyse waarbij de genoemde individuele resultaatcomponenten niet noodzakelijkerwijs één op één gematcht kunnen worden met uitsplitsingen in de Jaarrekening, die vanuit een andere invalshoek zijn weergegeven. Het totaal resultaat is uiteraard wel identiek.

Saldo van baten en lasten (bedragen x 1.000.000)

	2018	2017
Grondslagen resultaatbepaling:		
Overlevingstafel <i>primo</i> boekjaar	AG 2016	AG2016
Gemiddelde rente <i>primo</i> boekjaar	1,62%	1,45%
Premies en koopsommen	-149	-253
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)	-1.572	1.470
Toeslagverlening	1	1
Sterfte	25	24
Arbeidsongeschiktheid	-42	15
ANW-hiaat en wezenpensioen	2	2
Kosten	3	3
Mutaties / diversen	-88	14
Wijziging door bijzondere oorzaken	150	48
Toekenning VPL per 31 december 2017	n.v.t.	86
Totaal resultaat	-1.672	1.410

Kostendekkende premie

Onder het FTK wordt een kostendekkende premie gedefinieerd voor nieuwe pensioenaanspraken. De verschuldigde premie wordt getoetst op kostendekkendheid door een vergelijking met de kostendekkende (toets)premie. Als toetsingsmoment wordt uitgegaan van 30 september van het jaar voorafgaand aan het boekjaar; in dit geval dus 30 september 2017. De kostendekkende (toets)premie is naar de omstandigheden op dat moment dan ook maatgevend voor de toetsing in het boekjaar. In de kostendekkende (toets)premie is uitgegaan van een gedempte rentevoet, namelijk het gemiddelde van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuren (RTS) over de afgelopen 120 maanden, voorafgaand aan het toetsmoment.

De onderdelen van de kostendekkende premie staan samengevat in de volgende tabel:

Feitelijke versus kostendekkende (toets)premie

	Feitelijke premie	Ex-post kosten dekkende premie 'toetspremie'	Zuivere kosten dekkende premie
Overlevingstafel		AG 2016	AG 2016
Rente		120 maands gemiddelde RTS t/m 30 sept. 2017	RTS 31-12-2017
a) Inkoop nominale pensioenen		696	960
b) Uitvoeringskosten in boekjaar		15	15
c) Solvabiliteitsopslag (vereist eigen vermogen)		121	168
TOTAAL	[A] 835	[B] 832	[C] 1.143
d) Verschil feitelijke / kostendekkende premie [A] - [B]		3	
e) Rendementstoevoeging		-3	
f) Diverse correcties oudere jaren		3	
g) Naar premie-egalisatiedepot		3	

We lichten de diverse componenten toe:

- a) Dit betreft de jaarinkoop voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen, alsmede de risicopremies voor het overlijdens- en de arbeidsongeschiktheidsrisico's. De in de technische voorzieningen op te nemen opslag ad 2% voor toekomstige uitvoeringskosten zijn eveneens in deze post begrepen.

- b) De opslag voor uitvoeringskosten is gelijk aan de werkelijke uitvoeringskosten in het boekjaar, na verrekening van het uit de technische voorzieningen vrijvallende bedrag als gevolg van gedane uitkeringen.
- c) De solvabiliteitsopslag zorgt ervoor dat door de inkoop van de nieuwe aanspraken de dekkingsgraad op het benodigde peil blijft en/of komt. Het pensioenfonds dient immers ook voor de nieuwe aanspraken over weerstandsvermogen te beschikken, wat nog niet begrepen is in onderdeel a. De hoogte van de solvabiliteitsopslag hangt af van het Vereist Eigen Vermogen (zie: 'Financiële positie van het pensioenfonds'). Op het toetsmoment 30 september 2017 bedroeg het Vereist Eigen Vermogen 17,4% (op basis van het strategisch beleggingsbeleid). Uitgedrukt over post a. bedraagt deze solvabiliteitsopslag afgerond € 121 miljoen (zie de middelste kolom met cijfers van bovenstaande tabel, rij c). Voor de bepaling van de zuivere kostendeckende premie wordt uitgegaan van het Vereist Eigen vermogen op 31 december 2017 van 17,5%, wat resulteert in een bedrag van afgerond € 168 miljoen (zie de meest rechtse kolom met cijfers, rij c).

De feitelijke (verschuldigde) wordt vastgesteld op basis van een doorsneepremie. De doorsneepremie in 2018 bedraagt € 925 miljoen. Daarop wordt eerst de premie in mindering gebracht die benodigd is in het kader van de VPL-verplichting (€ 90 miljoen). Het saldo daarvan (afgerond € 835 miljoen) wordt vergeleken met de kostendeckende toetspremie (€ 832 miljoen). Het verschil van € 3 miljoen (rij d) is, na toevoeging van het bijbehorende rendement (minus € 3 miljoen, rij e) en een aantal correcties over oudere jaren (€ 4 miljoen, rij f) toegevoegd aan het premie egalisatiedepot (rij g). De onder d) en g) genoemde posten zijn in de jaarrekening gesaldeerd onder 'premie in premie-egalisatiedepot voor toekomstige opbouw'.

Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is (behoudens de excedentregeling) voorwaardelijk en afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen.

Er is geen recht op toekomstige toeslagen¹⁰. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening wordt gegeven. Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen; de premiestelling is gebaseerd op de ambitie om een nominaal pensioen te kunnen verstrekken. Toeslagen zijn afhankelijk van de middelen van het pensioenfonds, die voor een belangrijk deel worden beïnvloed door de jaarlijkse beleggingsresultaten.

Als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de volledige toeslagengrens kan het bestuur besluiten om een extra toeslagverlening toe te passen. Dat kan alleen als in eerdere jaren gekort is op de toeslagverlening en/of de pensioenaanspraken en pensioenrechten verlaagd zijn. De actieve en gewezen deelnemers van het pensioenfonds en de uitkeringsgerechtigden kunnen formeel geen aanspraak maken op een extra toeslagverlening als de situatie zoals hierboven beschreven aan de orde is. De reglementen en de ABTN van

¹⁰ Behoudens onvoorwaardelijke toeslagen op de tot 1 januari 2010 opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten in de excedentregeling.

Pensioenfonds Vervoer kennen geen rechten op inhaaltoeslagen. Het eventueel toch toekennen daarvan is aan het bestuur.

Het pensioenfonds kent voorwaardelijk en onvoorwaardelijke toeslagverlening. Ten aanzien van de voorwaardelijke toeslagverlening heeft het bestuur vanwege de financiële positie van het pensioenfonds op 30 september 2017 besloten om zowel op 1 januari 2017 als op 1 januari 2018 geen toeslag te verlenen op de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten. Onvoorwaardelijke toeslagen worden verleend op de tot 1 januari 2010 opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten in de excedentregeling. Op 1 januari 2019 zijn deze met 1,73% verhoogd (1 januari 2018: 1,04%).

Haalbaarheidstoets en risicohouding

Ter vervanging van de continuïteitsanalyse onder het oude FTK, is met het nieuwe FTK de haalbaarheidstoets ingevoerd. De haalbaarheidstoets beoogt inzicht te geven in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. Minimaal eenmaal per jaar moet deze toets worden uitgevoerd, voor het eerst vóór 1 oktober 2015. Dat was de zogenaamde aanvangshaalbaarheidstoets. Gegeven de lange prognoseperiode van 60 jaar zijn de uitkomsten slechts in geringe mate maatgevend voor de korte termijn. Onderstaand beschrijven wij de risicohouding aan zoals deze in 2015 door het bestuur, in overleg met Cao-partijen en het verantwoordingsorgaan, zijn opgesteld. Een evenwichtige belangenafweging heeft daarbij centraal gestaan. Deze risicohouding komt in termen van het risicoprofiel van de beleggingen overeen met de huidige strategische norm.

De risicohouding van het pensioenfonds, zoals vastgelegd in het besluit financieel toetsingskader van december 2014, bestaat uit drie onderdelen:

1. **Kwalitatieve** beschrijving van de risicohouding;
2. Kwantitatieve beschrijving van de **korte termijn** risicohouding;
3. Kwantitatieve beschrijving van de **lange termijn** risicohouding.

De risicohouding van het pensioenfonds voldoet aan de 'prudent person-regel'. Voor de korte termijn komt de risicohouding tot uitdrukking in de hoogte van (een bandbreedte voor) het vereist eigen vermogen. Voor de lange termijn komt de risicohouding tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets.

De haalbaarheidstoets is een stochastische toets die inzicht geeft in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. De economische scenario's zijn door DNB voorgeschreven.

Ad 1: Kwalitatieve beschrijving van de risicohouding:

- De premie is minimaal en maximaal gelijk aan 30% van de pensioengrondslag.
- De premie dient (inclusief financiering van de VPL-verplichting) kostendekkend te zijn.

- Bij de bepaling van de kostendeekkende premie voor de pensioenopbouw wordt rekening gehouden met een 120-maands middeling van de rente. Bij de bepaling van de gedempte kostendeekkende premie voor de VPL-regeling wordt een rentevoet gehanteerd die gelijk aan het gemiddelde van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuren over de aan het desbetreffende kalenderjaar voorafgaande vijf jaren waarbij de rentetermijnstructuur van 30 september als basis dient.
- Het niet hoeven korten van pensioenen is voorlopig belangrijker dan de toeslagverlening. Dit betekent dat de kans op korting klein moet zijn.

Ad 2: Kwantitatieve beschrijving van de korte termijn risicohouding.

De korte termijn risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Het risico, gemeten door midden van het vereist eigen vermogen bij de strategische portefeuille bedraagt circa 18%. Toekomstige wijzigingen van het vereist eigen vermogen veroorzaakt door fluctuaties in de rentestand zijn toegestaan. Het bestuur heeft besloten voor de vereist vermogen-bandbreedte een ondergrens van 85% en een bovengrens van 125% op basis van de strategische portefeuille te hanteren. Ten opzichte van het vereist eigen vermogen van de strategische portefeuille van circa 18% betekent dit een bandbreedte van 15,3% tot 22,5%. Met dit beleid heeft het bestuur beoordeeld dat deze bandbreedte acceptabel is uit hoofde van balansrisicomanagement.

Ad 3: Kwantitatieve beschrijving van de lange termijn risicohouding.

Om invulling te geven aan het bepaalde in artikel 22 van het Besluit Financieel Toetsingskader kiest het pensioenfonds de volgende grenzen in het kader van de uitvoering van de aanvangshaalbaarheidstoets:

- De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen is gelijk aan 85%.
- De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds bij het van toepassing worden van het nieuwe financiële toetsingskader is gelijk aan 85%.
- Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent het pensioenfonds vanuit de feitelijke dekkingsgraad zowel het verwachte pensioenresultaat als het pensioenresultaat in een slechtweerscenario. De maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slecht weer scenario die het pensioenfonds dan acceptabel vindt is 33%. Dit betekent dat het pensioenresultaat in slechts 5% van de scenario's meer dan 33% lager mag zijn dan het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad.

Resultaten van de haalbaarheidstoets op 1 januari 2018:

In het lange termijn risicohouding beleid is de ondergrens bij het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau vastgesteld op 85%. De uitkomst op 1 januari 2018 bedraagt 105,8% (1 januari 2017: 105,4%).

In het lange termijn risicohouding beleid is de maximale afwijking van het pensioenresultaat op fondsniveau in een slechtweer scenario vastgesteld op 33%. De uitkomst op 1 januari 2018 bedraagt 28,2% (1 januari 2017: 26,4%).

De resultaten op 1 januari 2018 (en 2017) vallen binnen de in 2015 vastgestelde grenzen. De resultaten op 1 januari 2019 zijn nog niet bekend; de nieuwe haalbaarheidstoets zal pas eind juni 2019 bij DNB worden ingediend.

10. Ontwikkelingen na afloop verslagjaar

Pensioenfonds Vervoer gaat, nadat Robeco acht jaar het integraal vermogensbeheer heeft verzorgd, eind 2019 de opdracht overdragen aan Achmea Investment Management. Het fonds is in lijn met het uitbestedingsbeleid in 2018 een marktoriëntatie gestart. Het in kaart brengen van alle relevante spelers op de markt was een gedegen traject, waaraan ook Robeco heeft deelgenomen. De belangrijkste reden om voor Achmea Investment Management te kiezen als integraal beheerder is dat zij Pensioenfonds Vervoer over de volle breedte kan ontzorgen en meerdere klanten bedient van vergelijkbare omvang. Pensioenfonds Vervoer kijkt met tevredenheid terug op de dienstverlening van Robeco.

Den Haag, 25 april 2019

Het bestuur

Mw. R. Hidding	
Dhr. L.J.H. Ceelen	
Mw. S. Kraaijenoord	
Dhr. M. van Ballegooijen	
Mw. A.J. Stevens	
Mw. W. Westerborg	
Dhr. P.A. Stork	
Dhr. S. Lahiri (bestuurslid vanaf 1 februari 2018)	
Dhr. L.C.A. Scheepens (bestuurslid vanaf 8 maart 2018)	
Dhr. M. Hulsegge (bestuurslid vanaf 8 maart 2018)	

JAARREKENING

11. Balans

* € 1.000.000

		31-12-2018	31-12-2017
		€	€
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)		
- Vastgoedbeleggingen		932	641
- Aandelen		7.245	7.953
- Vastrentende waarden		15.963	15.422
- Derivaten		1.524	1.398
- Overige beleggingen		1.290	1.713
		26.954	27.127
Vorderingen en overlopende activa	(2)	465	844
Overige activa	(3)	25	13
		27.444	27.984
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)		
- Stichtingskapitaal		0	0
- Algemene reserve		-47	0
- Solvabiliteitsreserve		0	1.625
		-47	1.625
Technische voorzieningen	(5)	25.028	23.210
Premie-egalisatiedepot	(6)	189	185
VPL-verplichting	(7)	234	47
Derivaten	(8)	1.857	2.332
Overige schulden en overlopende passiva	(9)	183	585
		27.444	27.984

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 83.

12. Staat van baten en lasten

	2018		2017	
	€	€	€	€
Baten				
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (10)		918		865
Inkoop toegekende aanspraken VPL (11)		0		1.313
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds (12)		-360		1.072
Overige baten (13)		1		1
Totaal baten		559		3.251
Lasten				
Pensioenuitkeringen (14)		394		368
Pensioenuitvoeringskosten (15)		26		23
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds				
- Pensioenopbouw		957		954
- Toeslagverlening		-1		-1
- Rentetoevoeging		-62		-47
- Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten		-392		-361
- Wijziging marktrente		1.275		-299
- Wijziging uit hoofd van overdracht van rechten		12		163
- Aanpassing sterftekansen		-308		0
- Ervaringssterftekansen		150		-48
- Overige mutaties		101		64
- Inkoop VPL per 31-12-2017		86		1.227
		1.818		1.652
Premie-egalisatiedepot				
beleggingsrendement (16)		-3		10
VPL beleggingsrendement (17)		8		-51
Saldo herverzekering (18)		0		0
Saldo overdracht van derden (19)		-13		-164
Overige lasten (20)		1		3
Totaal lasten		2.231		1.841
Saldo van baten en lasten		-1.672		1.410
Bestemming van het saldo baten en lasten				
Algemene reserve		-47		0

Solvabiliteitsreserve	-1.625	1.410
-----------------------	--------	-------

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 118.

13. Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2018		2017	
	€	€	€	€
Kasstroom uit pensioenactiviteiten				
<i>Ontvangsten</i>				
Ontvangen premies (incl. VPL-premie)	1.085		996	
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	51		178	
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	2		2	
Overige	1		1	
		1.139		1.177
<i>Uitgaven</i>				
Betaalde pensioenuitkeringen	-386		-380	
Betaald in verband met overdracht van rechten	-38		-14	
Betaalde premies herverzekering	-2		-2	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-25		-22	
Betaalde overige kosten	0		-1	
		-452		-419
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten		687		758
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten				
<i>Ontvangsten</i>				
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	907		838	
Verkopen en aflossingen van beleggingen	11.616		11.890	
		12.523		12.728
<i>Uitgaven</i>				
Aankopen beleggingen	-13.129		-13.381	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-69		-68	
Overige	0		-45	
		-13.198		-13.494
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten		-675		-766
Netto kasstroom		12		-8
Mutatie geldmiddelen		12		-8

Samenstelling geldmiddelen	2018	2017
	€	€
Liquide middelen primo boekjaar (3)	13	21
Liquide middelen ultimo boekjaar (3)	25	13
Waarvan:		
Voor risico pensioenfonds	25	13

14. Toelichting op de jaarrekening

14.1 Algemeen

Activiteiten

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg (hierna 'het fonds') is opgericht in 1963, statutair gevestigd te Amsterdam en kantoorhoudend te Den Haag.

De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41199575.

Het fonds heeft overeenkomstig artikel 4 van de statuten als doel om binnen de kring van aangesloten werkgevers en overeenkomstig de bepalingen van de statuten en de reglementen van het fonds aan de deelnemers, de gewezen deelnemers, de pensioengerechtigden alsmede hun nabestaanden aanspraken c.q. rechten toe te kennen op uitkering bij ouderdom, arbeidsongeschiktheid of overlijden en/of op uitkering wegens vervroegde uittreding.

Onder toelichting 5 bij de technische voorzieningen is een korte beschrijving van de verschillende pensioenregelingen opgenomen.

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste stelsel- en schattingswijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 25 april 2019 de jaarrekening opgemaakt.

Alle bedragen zijn vermeld in euro's x 1.000.000, tenzij anders aangegeven.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

14.2 Grondslagen

14.2.1 ALGEMENE GRONDSLAGEN

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Als een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het fonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta

	31 december 2018	Gemiddeld 2018	31 december 2017	Gemiddeld 2017
USD	0,8747	0,8485	0,8300	0,8800
GBP	1,1140	1,1292	1,1265	1,1425
JPY	0,0079	0,0070	0,0073	0,0078

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. Door het bestuur gevormde oordelen bij toepassing van de grondslagen die belangrijke gevolgen hebben voor de jaarrekening, hebben met name betrekking op de beleggingen en de technische voorzieningen.

In 2018 heeft het actuariële genootschap nieuwe sterfteveronderstellingen gepubliceerd (AG prognosetafel). Het bestuur heeft besloten de pensioenverplichtingen te waarderen met toepassing van deze veronderstellingen. De impact van de wijziging bedraagt een verlaging van de technische voorziening met € 302,2. De invloed op de dekkingsgraad is een verhoging met 1,2%-punt.

Het pensioenfonds heeft de correctiefactoren op de sterftetekansen geactualiseerd. De impact van de wijziging zorgt voor een verhoging van de technische voorziening met € 151,9. De invloed op de dekkingsgraad is een verlaging met 0,6%-punt.

Het pensioenfonds heeft de kansen op revalidatie laten vervallen. De impact van de wijziging zorgt voor een verhoging van de technische voorzieningen met € 6,0. De invloed op de dekkingsgraad is nihil.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsmethodiek voor niet opgevraagde pensioenen aangepast. De impact van de wijziging zorgt voor een verlaging van de technische voorzieningen met € 6. De invloed op de dekkingsgraad is nihil.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de nominale dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Hierbij wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden. Een voor de berekening van de beleidsdekkingsgraad gebruikte gepubliceerde voorlopige dekkingsgraad wordt alleen vervangen door een latere definitieve dekkingsgraad als het verschil tussen het voorlopige en definitieve vermogen en/of het verschil tussen de voorlopige en definitieve verplichtingen de voor het boekjaar vastgestelde grens overschrijdt. Voor boekjaar 2018 ligt deze grens op € 125.

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende en langlopende verplichtingen inzake VPL en Premie-egalisatie te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de 'indexatiedekkingsgraad', de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

14.2.2 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Onder waardering op actuele waarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen de netto vermogenswaarde per balansdatum, welke gebaseerd is op de actuele waarde.

Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle gerealiseerde- en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Vastgoed wordt gewaardeerd tegen actuele waarde per 31 december van het boekjaar. De actuele waarde van de directe belangen wordt voor het overgrote deel van de portefeuille bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Van dat deel wordt elk kwartaal circa 25% extern getaxeerd door een erkende taxateur conform richtlijnen die aansluiten op die van de ROZ/IPD-index. Het overige deel van de portefeuille wordt elk kwartaal gewaardeerd op basis van interne indexering. Deze is gebaseerd op externe taxaties per sector per kwartaal. Ten aanzien van de waardering per 31 december van de objecten die niet extern zijn getaxeerd, is ten behoeve van de interne waardering in het laatste kwartaal een sectorupdate van de externe taxateur ontvangen.

De actuele waarde wordt gebaseerd op de onderhandse verkoopwaarde, welke bij aanbidding in verhuurde staat, op de voor het onroerend goed meest geschikte wijze, na de beste voorbereiding, door de meest biedende gegadigde – niet zijnde de huurder – zou kunnen worden verkregen. De kosten van verwerving, bestaande uit notariskosten, verschuldigde overdrachtsbelasting en dergelijke, komen voor rekening van de koper en zijn derhalve niet in de actuele waarde begrepen.

De onderhandse verkoopwaarde is gebaseerd op actuele marktprijzen, indien noodzakelijk, aangepast voor specifieke omstandigheden en courantheid van het object. Als deze informatie onvoldoende beschikbaar is, worden marktprijzen geschat op basis van de gekapitaliseerde huurwaardemethode of contante waarde methode.

De actuele waarde voor niet beursgenoteerde participaties en deelnemingen in vastgoedmaatschappijen is de berekende intrinsieke waarde van de onderliggende beleggingen. Dit betreft de actuele waarde per 31 december van het boekjaar.

Vastgoed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van gedane uitgaven, inclusief bouwrente, waarbij wordt getoetst of die uitgaven tot waardeveranderingen leiden. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar actuele waarde geherwaardeerd. Objecten in het boekjaar verkocht maar met levering in het volgende boekjaar zijn niet als verkoop in het boekjaar verantwoord.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De actuele waarde van de in deze categorie mede opgenomen niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen, met name infrastructuurbeleggingen, is gebaseerd op het aandeel dat het fonds heeft in het eigen vermogen van de betreffende beleggingsvehikels per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijd.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd onder de kortlopende vorderingen en maken derhalve geen onderdeel uit van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Voor het berekenen van de marktwaarde van renteswaps wordt als basis een 'Overnight Indexed Swap (OIS)'-curve gebruikt.

Indien een derivatenpositie negatief is, wordt het bedrag onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde.

Securities lending

Het fonds heeft tot eind juni 2018 deelgenomen aan een securities lendingprogramma, waarbij bepaalde effecten voor een korte periode worden uitgeleend aan andere marktpartijen. Op een enkele restpost na zijn er eind 2018 geen uitgeleende posities meer. Beleggingen die in het kader van een securities lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder overige schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de markttrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige pensioenopbouw waarvoor

premiërijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid, waarbij rekening wordt gehouden met revalidatiekansen.

In de voorziening pensioenverplichtingen zijn verder de volgende posten opgenomen:

- Een voorziening voor het tweejarig uitlooprisico met betrekking tot arbeidsongeschiktheid;
- Een voorziening voor onvoorwaardelijke toeslagen voor de tot 1 januari 2010 opgebouwde rechten in excedentregelingen. Hierbij is verondersteld dat er jaarlijks 2% wordt geïndexeerd.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

- Markttrente: de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum. Dit is de RTS inclusief UFR (2017: idem);
- Sterftegrondslagen: AG prognosetafel 2018, startjaar 2019, met leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftekansen (2017: AG prognosetafel 2016, startjaar 2018 met leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op sterftekansen);
- Gehuwdheidsfrequenties: voor alle actieve en nog niet gepensioneerde gewezen deelnemers worden tot de 63-jarige leeftijd fondsspecifieke leeftijds- en geslachtsafhankelijke partnerfrequenties toegepast. Vanaf de 63-jarige leeftijd bedraagt de partnerfrequentie 1. Voor gepensioneerden wordt het bepaalde partnertarief gehanteerd (2017: idem);
- Leeftijdsverschil Man-Vrouw: 3 jaar (2017: idem);
- Arbeidsongeschiktheid en revalideringskansen bij arbeidsongeschiktheid: Afgeleid uit gegevens van UWV over 2006 t/m 2008 (2017: idem);
- Kostenopslag excasso: 2% van de netto pre-pensioenverplichtingen, 2% van de netto overige pensioenverplichtingen (2017: idem);
- Kostenopslag lopende kosten: 0,55% van de pensioengrondslag (2017: idem);
- Kostenopslag wezenpensioen: 0,10% van de pensioengrondslag (2017: idem);
- Kostenopslag premiërijstelling: 2,50% op de bruto premie (2017: idem).

Premie-egalisatiedepot

Het premie-egalisatiedepot is onderdeel van de CDC-financieringsafspraken tussen de sociale partners. Het is een depot ter egalisatie van de premie over de looptijd van de cao afspraak tot en met 31 december 2020. De middelen kunnen tijdens de looptijd niet anders gebruikt worden als voor dekking van de gedempte kostendekkende premie in enig jaar en of (extra) indexatie, in casu de opbouw van de pensioenaanspraken van actieve deelnemers. In feite is het een schuld aan de deelnemers gedurende de looptijd van de afspraak.

In de jaren 2015 tot en met naar verwachting 2018 waarin de ontvangen doorsneepremie voor de pensioenregelingen en (VPL)-overgangsregelingen (na aftrek van de dotatie aan de VPL-verplichting) hoger is dan de gedempte kostendekkende premie voor de pensioenregelingen, wordt dit verschil (overschot ten opzichte van de gedempte kostendekkende premie) toegevoegd aan het premie-egalisatiedepot. In 2018 is € 7

gestort in het depot, bestaande uit het verschil tussen de feitelijke premie en de gedempte kostendekkende premie van € 3 en correcties over voorgaande jaren van € 4.

In de jaren 2019 en 2020 waarin de ontvangen doorsneepremie voor de pensioenregelingen en (VPL-) overgangsregelingen (na aftrek van de dotatie aan de VPL-verplichting) lager is dan de gedempte kostendekkende premie voor de pensioenregelingen, wordt dit verschil (tekort ten opzichte van de gedempte kostendekkende premie) onttrokken aan het premie-egalisatiedepot indien en voor zover het depot toereikend is. Een eventueel resterend positief saldo per 31 december 2020 in het depot zal worden toegevoegd aan een te vormen depot toeslagverlening. Indien het premie-egalisatiedepot niet toereikend is, wordt de pensioenopbouw in dat jaar zodanig verlaagd dat de ontvangen premie (na aftrek van de dotatie aan de schuld financiering overgangsregeling) alsnog kostendekkend is.

Jaarlijks wordt een deel van het beleggingsrendement met betrekking tot het depot van het fonds toegevoegd aan het premie-egalisatiedepot.

VPL-verplichting

De VPL-verplichting betreft de vooruit ontvangen gelden uit hoofde van VPL. Aan het saldo wordt een verondersteld rendement toegerekend, waarbij de middelen worden verondersteld te zijn belegd in een portefeuille die het renterisico, dat over de nog in te kopen aanspraken wordt gelopen, zo goed mogelijk afdekt. Voorts wordt de inkoopsum van de extra pensioenaanspraken in enig jaar onttrokken aan het saldo. De regeling is door de sociale partners van het fonds in het leven geroepen waarbij in een overeenkomst is opgenomen dat de uitvoering is gedelegeerd aan het fonds. Het fonds heeft derhalve een verplichting op de balans opgenomen op basis van de overeenkomst.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

14.2.3 GRONDSLAGEN VOOR BEPALING VAN HET RESULTAAT

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waardingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte of te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde- en ongerealiseerde wijzigingen in de waarderingsuitkomsten van de beleggingen inclusief wijzigingen in de koersen van de valuta waarin de beleggingsobjecten luiden ten opzichte van de verslagvaluta (Euro). In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. De directe opbrengsten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Afschrijvingen en andere exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en overige kostencomponenten.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Personeelsbeloningen (lonen, sociale lasten en pensioenpremies) vormen geen aparte regel in de staat van baten en lasten. Deze kosten zijn opgenomen onder de pensioenuitvoeringskosten. Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging betreft de verhoging van de voorziening pensioenverplichtingen op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de voorziening pensioenverplichtingen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder is opgenomen het saldo van de actuariële benodigde koopsommen voor overgenomen pensioenverplichtingen en de vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen die betrekking heeft op de overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties betreft een vrijval van de voorziening voor arbeidsongeschikte deelnemers. Verder worden hier verschillende mutatierechten samengenomen die niet onder een eerdere mutatierechten zijn opgenomen.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

14.2.4 KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

14.3 Toelichting op de balans**ACTIVA****(1) Beleggingen voor risico van het pensioenfonds****Beleggingen voor risico pensioenfonds 2018**

	Vastgoed- Beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 01/01/2018	641	7.953	15.422	-934	1.713	24.795
Aankopen	441	3.479	8.138	1.064	2	13.124
Verkopen	-161	-3.499	-7.407	-66	-452	-11.585
Herwaarderin	12	-639	-190	-396	-4	-1.217
Overige mutaties	-1	-49	0	-1	31	-20

Stand per 31/12/2018	932	7.245	15.963	-333	1.290	25.097
Schuldpositie derivaten (credit)						1.857
						26.954

Beleggingen voor risico pensioenfonds 2017

	Vastgoed- Beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 01/01/2017	639	7.166	14.437	-645	1.399	22.996
Aankopen	99	2.535	10.326	33	312	13.305
Verkopen	-125	-2.479	-8.520	-728	0	-11.852
Herwaarderin	26	731	-828	406	-5	330
Overige mutaties	2	0	7	0	7	16
Stand per 31/12/2017	641	7.953	15.422	-934	1.713	24.795
Schuldpositie derivaten (credit)						2.332
						27.127

De overige mutaties in het verloopoverzicht van 2018 bestaan vooral uit herclassificaties van de liquide middelen ad € 1 van Vastgoedbeleggingen naar Overige beleggingen en van Repo's ad € 42 van Vastrentende waarden naar Overige beleggingen. Door het korte termijn karakter van beide beleggingen is gekozen voor een herclassificatie. Daarnaast zijn beleggingen van het Actiam-FMO SME Finance Fund en Actiam Institutional Microfinance Fund II ad € 48 van Aandelen naar Vastrentende waarden geherclassificeerd. Beide fondsen

verstrekken leningen in opkomende markten en maken deel uit van de beleggingscategorie doelinvestering onder de Vastrentende waarden.

Vastgoedbeleggingen

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Directe vastgoedbeleggingen in exploitatie	163	145
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijnde participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	254	231
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijnde participaties in niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	515	264
Liquide middelen	0	1
Totaal	932	641

Toelichting

Binnen de totale vastgoedportefeuille wordt een vastgoedmandaat aangehouden. Binnen dit mandaat zijn 21 objecten eigendom van het fonds (2017: 22). Van deze objecten zijn 21 (2017: 20) getaxeerd door een onafhankelijke beëdigd taxateur. Twee objecten zijn intern getaxeerd.

Ultimo boekjaar zijn er geen individuele posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

Aandelen

	2018		2017	
	Beurs- genoteerd	Niet beurs- genoteerd	Beurs- genoteerd	Niet beurs- genoteerd
	€	€	€	€
<i>Directe aandelenbeleggingen</i>				
Aandelen	7.138	3	7.704	4
<i>Indirecte aandelenbeleggingen</i>				
Aandelen	32	71	31	125
Private Equity	0	1	0	89
Totaal	7.170	75	7.735	218

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

Vastrentende waarden

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Staatsobligaties	8.210	7.915
Inflatie gerelateerde obligaties	5	21
Bedrijfsobligaties	5.857	5.646
Niet beursgenoteerde bedrijfsleningen	352	307
Particuliere hypotheke via beleggingsfondsen	1.090	1.086
Zakelijke hypotheke via beleggingsfondsen	336	372
Overige hypothecaire leningen via beleggingsfondsen	62	75
Doelinvesteringen (via beleggingsfondsen)	50	0
Totaal	15.963	15.422

Toelichting

Van de obligatieportefeuille is eind 2018 € 6.575 inclusief de opgelopen rente (2017: € 6.356) gestort in een gesepareerd depot als zekerheid voor derivaten, voor het geval deze een negatieve marktwaarde krijgen. De gesepareerde obligaties staan niet zonder meer ter vrije beschikking van het fonds. Het feit dat genoemde bedragen beschikbaar zijn om als zekerheid te dienen, betekent niet dat deze bedragen ook volledig benodigd zijn als onderpand. De feitelijke behoefte aan onderpand hangt samen met de dagelijkse waardering van de derivaten.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posities meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Duitse Staatsobligaties	2.948	18,5	2.794	18,1
Nederlandse Staatsobligaties	3.597	22,5	3.488	22,6
Totaal staatsobligaties	6.545	41,0	6.282	40,7

Derivaten

	31-12-2018		31-12-2017	
	€		€	
Valutatermijn contracten	-143		118	
Renteswaps	-190		-1.055	
CDS	0		3	
Totaal derivaten	-333		-934	

De liquide middelen, die deels worden aangehouden in de vorm van geldmarktfondsen, omvatten voornamelijk saldi in verband met aangekochte posities in futures en valutatermijncontracten. Voorts zijn hieronder begrepen de banksaldi van de investment managers.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Northern Trust Global PLC - Euro Liquidity Fund	564	43,7	663	38,7
Institutional Cash Series Eur Liquidity	169	13,1	512	29,9
Totaal	733	56,8	1.175	68,6

Securities lending

Het securities lending programma is eind juni 2018 stopgezet. Op een enkele restpost na zijn eind 2018 geen uitgeleende posities meer. Voor het risico van niet teruglevering zijn zekerheden in stukken en geld ontvangen. De afdekking (verhouding tussen de ontvangen zekerheden en de uitgeleende effecten) bedraagt per eind 2018 100% (2017: 104%). De positie kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	€	€	€
Uitgeleende effecten				
Aandelen	0		642	
Vastrentende waarden	1		2.273	
Totaal		1		2.915
Zekerheden				
In stukken	0		2.630	
In geld	1		413	
Totaal		1		3.043

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de beleggingen is sprake van objectief vast te stellen marktnoteringen. Voor bepaalde beleggingen zijn deze niet beschikbaar en vindt waardering plaats op basis van waarderingmodellen en – technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten en het gebruik van schattingen.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingniveaus:

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.
- Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

	Direct markt- noteringen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen	Totaal
Per 31 december 2018				
Vastgoedbeleggingen	254	0	678	932
Aandelen	7.170	0	75	7.245
Vastrentende waarden	13.625	406	1.932	15.963
Derivaten	0	-333	0	-333
Overige beleggingen	1.262	28	0	1.290

Totaal	22.311	101	2.685	25.097
	Direct markt- noteringen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen	Totaal
Per 31 december 2017				
Vastgoedbeleggingen	232	0	409	641
Aandelen	7.735	0	218	7.953
Vastrentende waarden	13.265	390	1.767	15.422
Derivaten	0	-934	0	-934
Overige beleggingen	1.713	0	0	1.713
Totaal	22.945	-544	2.394	24.795

Ten opzichte van 2017 heeft een stijging bij de vastrentende waarden en een daling bij de aandelen plaatsgevonden. Dat heeft te maken met respectievelijk de in 2018 gedaalde rente en de per saldo gedaalde aandelenkoersen. Procentueel is het belang in vastgoed het meest gestegen. Dat is te danken aan investeringen in nieuwe vastgoedbeleggingen.

De waarde van beleggingen met directe marktnoteringen zijn gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

De afgeleide marktnoteringen bestaan volledig uit derivaten. Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Voor het berekenen van de marktwaarde van renteswaps wordt als basis een 'Overnight Indexed Swap (OIS)''-curve gebruikt.

De beleggingen in niveau 3 bestaan vooral uit niet beursgenoteerd vastgoed, hypotheken en bankloans. Het vastgoed wordt gewaardeerd op basis van taxaties, volgens algemeen gangbare modellen.

De marktwaarde van de hypotheken is berekend door middel van de DCF-methode. Bij de reële waardeberekening is uitgegaan van een aantal parameters en/of veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van de het gewogen gemiddelde momenten van de ontvangst inclusief het vervroegd aflossingsrisico. De gehanteerde parameters in het DCF-model zijn ultimo boekjaar geactualiseerd.

De waarde van de niet-beursgenoteerde bank loans wordt bepaald met behulp van theoretische modellen die worden gevoed met actuele gegevens vanuit de financiële markten, gebaseerd op de specifieke kenmerken van de betreffende bank loans.

(2) Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Premievorderingen	219	196
Beleggingsdebiteuren	244	647
Overige vorderingen en overlopende activa	2	1
Totaal	465	844

De overige vorderingen en overlopende activa bestaan vooral uit een claim op het UWV in verband met faillissementen van werkgevers. Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Premievorderingen

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Premie debiteuren	230	209
Voorzieningen dubieuze debiteuren	-11	-13
Totaal	219	196

Verloop van de voorziening dubieuze debiteuren

	2018	2017
	€	€
Stand per 1 januari	13	13
Afboeking wegens oninbaarheid	-1	3
Toevoeging/onttrekkingen ten laste/bate van staat van baten en lasten	-1	-3
Stand per 31 december	11	13

Beleggingsdebiteuren

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Te ontvangen interest en dividend	193	179
Te ontvangen uit hoofde van transacties	27	37
Herbelegging van ontvangen cash collateral	1	413
Terug te vorderen dividendbelasting	23	18
Totaal	244	647

(3) Overige activa

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Liquide middelen	25	13

De liquide middelen worden aangehouden bij Nederlandse kredietinstellingen. De tegoeden staan ter vrije beschikking van het fonds.

PASSIVA**(4) Stichtingskapitaal en reserves**

	Algemene reserve	Solvabiliteits- reserve	Totaal
	€	€	€
Stand 1 januari 2017	0	215	215
Bestemming saldo baten en lasten 2017	0	1.410	1.410
Stand 1 januari 2018	0	1.625	1.625
Bestemming saldo baten en lasten 2018	-47	-1.625	-1.672
Stand 31 december 2018	-47	0	-47

Algemene reserve

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Stand begin boekjaar	0	0
Bestemming saldo van baten en lasten	-47	0
	-47	0

De algemene reserve is gelijk aan het verschil tussen het totaal eigen vermogen van het fonds en de bedragen die benodigd zijn voor de vorming van de solvabiliteitsreserve.

Solvabiliteitsreserve

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Solvabiliteitsreserve	0	1.625

De solvabiliteitsreserve is maximaal gelijk aan het vereist eigen vermogen. De solvabiliteitsreserve kan echter nooit negatief zijn. Omdat het totaal eigen vermogen negatief is, is de solvabiliteitsreserve nihil en de algemene reserve € -47. Het stichtingskapitaal is € 0.

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

	31-12-2018	31-12-2017
	%	%
Nominale dekkingsgraad	99,8	107,0
Reële dekkingsgraad	85,2	84,3
Beleidsdekkingsgraad	105,5	105,0

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaard model. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de paragraaf 'Risicobeheer beleid en uitvoering'.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Stichtingskapitaal en reserves	-47	1.625
Minimaal vereist eigen vermogen	1.079	1.001
Vereist eigen vermogen	4.312	4.061

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds per 31 december 2018 is lager dan de vereiste dekkingsgraad, maar hoger dan de minimaal vereiste dekkingsgraad.

Evaluatie herstelplan, geen korting op ingegane pensioenen

Het fonds heeft eind maart 2018 een herstelplan ingediend bij de toezichthouder. De toezichthouder heeft het herstelplan goedgekeurd.

Per 1 april 2019 is het herstelplan geactualiseerd. De reactie van DNB is op het moment van schrijven nog niet ontvangen. Het herstelplan laat zien dat, gegeven de wettelijk voorgeschreven manier van berekenen, het fonds naar verwachting binnen 10 jaar een beleidsdekkingsgraad heeft die hoger is dan de vereiste dekkingsgraad (circa 117%). Daarbij zijn verwachte beleggingsrendementen gehanteerd die (grotendeels) lager zijn dan de voor een herstelplan toegestane maximale rendementen, wordt de pensioenpremie stabiel gehouden en worden pensioenaanspraken en uitkeringen niet voor prijsstijgingen gecompenseerd. De dekkingsgraad ultimo december van € 99,8% is 9,3% lager dan de dekkingsgraad eind 2018 uit het herstelplan 2018 van 109,1%. Dit wordt vooral verklaard door de wijziging van de RTS en beleggingsresultaten.

Voorstel tot resultaatbestemming

Het saldo van de staat van baten en lasten wordt voor € 1.625 onttrokken aan de solvabiliteitsreserve. Het dan resterende negatieve saldo van € 47 wordt onttrokken uit de algemene reserves.

(5) Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

	2018	2017
	€	€
Stand per begin boekjaar	23.210	21.558
Pensioenopbouw	957	954
Toeslagverlening	-1	-1
Rentetoevoeging	-62	-47

Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-392	-361
Wijziging marktrente	1.275	-299
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	12	163
Aanpassing sterftekansen	-308	0
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	150	-48
Overige mutaties	101	64
Inkoop VPL per 31 december 2017	86	1.227
Stand per eind boekjaar	25.028	23.210

Ultimo boekjaar bedraagt de gemiddelde discontovoet 1,48% (2017: 1,62%).

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds bestaat uit een pensioenregeling en een pre-pensioenregeling. Het verloop van beide regelingen is hieronder weergegeven.

	2018	2017
Pensioenregeling		
Stand per begin boekjaar	22.114	20.425
Pensioenopbouw	957	954
Toeslagverlening	-1	-1
Rentetoevoeging	-62	-45
Onttrekking voor uitkering en kosten	-376	-343
Wijziging marktrente	1.273	-289
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	13	163
Aanpassing sterftekansen	-308	0
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	150	-59
Overige mutaties	1.039	82
Inkoop VPL per 31 december 2017	86	1.227
Stand per eind boekjaar	24.885	22.114
Pré-pensioenregeling		
Stand per begin boekjaar	1.096	1.133
Rentetoevoeging	0	-2
Onttrekking voor uitkering en kosten	-16	-18
Wijziging marktrente	2	-10
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-1	0
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	0	11
Overige mutaties	-938	-18
Stand per eind boekjaar	143	1.096

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de pensioenopbouw in het boekjaar. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten op ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Ook de premie voor de dekking van de risico's ten aanzien van overlijden en arbeidsongeschiktheid is hierin opgenomen.

Toeslagverlening

Het fonds kent voorwaardelijke en onvoorwaardelijke toeslagverlening. Vanwege de financiële positie van het fonds heeft het bestuur besloten per 1 januari 2019 geen toeslag te verlenen op de aanspraken en rechten met een voorwaardelijke toeslagverlening.

Voor de onvoorwaardelijke rechten van de tot 1 januari 2010 opgebouwde aanspraken in de excedentregeling is een toeslag verleend van 1,73% per 1 januari 2019. Per 1 januari 2018 was dit 1,04%. In de technische voorziening is een reservering opgenomen van 2% voor onvoorwaardelijke toeslagverlening welke wordt verrekend met de werkelijk toegekende toeslag.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn aan het begin van het verslagjaar 2018 opgerent met -0,026% (2017: -0,022%), op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

De onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten bedraagt 2% (pensioenregeling) respectievelijk 1% (prepensioenregeling) van de verwachte afname van de voorziening pensioenverplichtingen voor het doen van uitkeringen en is bestemd voor het betalen van de uitvoeringskosten.

Wijziging rente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging rente.

	Rentepercentage per 31 december
2015	1,81
2016	1,45
2017	1,62
2018	1,48

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Onder deze mutatiereken worden de gevolgen op de voorziening pensioenverplichtingen van flexibilisering opgenomen alsmede de vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen ten behoeve van de niet opgevraagde uitkeringen 5 jaar na ingangsdatum van het pensioen.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

	2018	2017
	€	€
Toevoeging aan de technische voorzieningen	49	175
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-37	-12
Totaal	12	163

Aanpassing sterftekanssen

In 2018 heeft het actuariële genootschap nieuwe sterfteveronderstellingen gepubliceerd (AG prognosetafel). Het bestuur heeft besloten de pensioenverplichtingen te waarderen met toepassing van deze veronderstellingen. De impact van de wijziging bedraagt een verlaging van de technische voorziening met € 302.

Het pensioenfonds heeft de correctiefactoren op de sterftekanssen geactualiseerd. De impact van de wijziging zorgt voor een verhoging van de technische voorziening met € 151,7.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Resultaat op kans systemen:		
Sterfte	-25	-24
Arbeidsongeschiktheid	42	-15
Overige technische grondslagen	82	103
Inkoop VPL	86	1.227
Totaal	185	1.291

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	2018		2017	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven	14.304	177.619	13.293	170.325
Pensioengerechtigden	5.144	92.675	4.937	89.932
Gewezen deelnemers	5.089	401.117	4.525	392.690
	24.537	671.411	22.755	652.947
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	491	-	455	-
Voorziening voor pensioenverplichtingen	25.028	671.411	23.210	652.947

Korte beschrijving pensioenregeling

DEELNEMERS GEBOREN OP OF NA 1 JANUARI 1950 (REGLEMENT I)

Middelloodregeling met voorwaardelijke toeslagverlening. De jaarlijkse opbouw van het ouderdomspensioen is 1,788% van de pensioengrondslag. Vanaf 2013 loopt de opbouwperiode van de 21-jarige leeftijd van de deelnemer tot de 67-jarige leeftijd. Ingeval van arbeidsongeschiktheid wordt naar rato van de mate van arbeidsongeschiktheid premievrije deelneming verleend. Per 1 januari 2015 is de sector Orsima aan reglement I toegevoegd.

DEELNEMERS GEBOREN VÓÓR 1 JANUARI 1950 (REGLEMENT VI)

Middelloodregeling met voorwaardelijke toeslagverlening. De regeling van Reglement VI is vergelijkbaar met Reglement I met uitzondering van het volgende. De jaarlijkse opbouw van het ouderdomspensioen bedraagt 1,975% van de pensioengrondslag. De opbouwperiode loopt van de 21-jarige leeftijd van de deelnemer tot de

60-jarige leeftijd (oude regeling 21 jaar tot 65 jaar). Voor deelnemers die vanaf 31 maart 2001 tot de (vervroegde) ingangsdatum van het ouderdomspensioen onafgebroken deelnemer waren, is er overgangsregeling. Het bestuur kan aan deze deelnemers een toeslag toekennen gelijk aan het positieve verschil van het ouderdomspensioen dat zou zijn verkregen bij voortzetting van de tot 1 april 2001 geldende regeling en het op de (vervroegde) ingangsdatum van het ouderdomspensioen daadwerkelijk opgebouwde ouderdomspensioen. Bij overlijden voor de (vervroegde) ingangsdatum van het ouderdomspensioen kan een vergelijkbare toeslag op het nabestaandenpensioen worden toegekend.

VPL-OVERGANGSREGELING (REGLEMENT V)

Deelnemers die geboren zijn op of na 1 januari 1950 en die voldoen aan de voorwaarden met betrekking tot deelnemerschap en diensttijd kunnen extra aanspraken op ouderdoms- en partnerpensioen verwerven. Deze voorwaardelijke aanspraken zijn op 1 januari 2006 eenmalig berekend en zijn gelijk aan het positieve verschil tussen enerzijds de aanspraken die opgebouwd hadden kunnen worden als de pensioenregeling per 1 januari 2006 in het verleden had gegolden en anderzijds de aanspraken die opgebouwd hadden kunnen worden op basis van het tot 1 januari 2006 geldende reglement. De extra aanspraken worden verworven op het moment dat en voor zover de aanspraken zijn gefinancierd. Per 31 december 2017 zijn de aanspraken (gedeeltelijk) gefinancierd. Voor deelnemers uit de geboortejaren t/m 1955 en reeds deeltijd gepensioneerd zijn de aanspraken volledig gefinancierd. Voor de overige deelnemers zijn de aanspraken voor 60% gefinancierd. De financiering van de nog niet gefinancierde aanspraken zal plaatsvinden op 63 jarige leeftijd, ofwel op het (eerdere) moment waarop het pensioen ingaat, ofwel direct voorafgaand aan 31 december 2020. Er vindt geen verdere financiering plaats nadat de deelneming is beëindigd vóór de ingang van het pensioen. De inkoop per 31 december 2017 geldt niet voor de deelnemers van Orsima.

PREPENSIOENREGELING GOEDERENVERVOER

De prepensioenregeling geldt per 1 januari 2002. De prepensioenregeling voorziet in een uitkering van 60 (richtleeftijd) tot 65 jaar.

Vanaf 1 januari 2006 is deze regeling in het bijzonder van belang voor werknemers geboren tussen 1 april 1947 en 1 januari 1950. Zij bouwen na 1 januari 2006 nog prepensioen op.

Een volledig prepensioen, dat voorziet in een uitkering van circa 85% van de prepensioengrondslag, wordt opgebouwd in een deelnemingsperiode van 39 jaar (van 21 tot 60 jaar). Omdat niet iedere werknemer in staat is voldoende prepensioen op te bouwen is door Cao-partijen een overgangsregeling in het leven geroepen. Deze overgangsregeling heeft tot doel een aanvulling te geven op het prepensioen. De overgangsregeling is een voorwaardelijke regeling: het bestuur beslist jaarlijks, gegeven de financiële positie van het fonds, of de aanvulling kan worden toegekend aan de deelnemers die in het volgende kalenderjaar de reglementaire datum voor ingang van het overgangsrecht bereiken.

De hoogte van de prepensioenuitkering is afhankelijk van hetgeen aan prepensioen opgebouwd is. Per jaar wordt 2,179% aan prepensioen opgebouwd. Het prepensioen wordt opgebouwd over het vaste jaarsalaris en

over het loon uit een aantal overuren en/of over de uren van het structureel verrichten van arbeid als gevolg van werken in een rouleersysteem volgens een rooster.

PREPENSIOENREGELINGEN PERSONENVERVOER

De prepensioenregeling is van start gegaan op 1 januari 2004 en is per 1 januari 2006 van toepassing op werknemers in de sectoren besloten busvervoer en taxivervoer die geboren zijn vóór 1 januari 1950 en die op 31 december 2003 jonger waren dan 62 jaar.

De prepensioenregeling is met ingang van 1 januari 2006 alleen nog van toepassing op werknemers die geboren zijn vóór 1 januari 1950.

Bij een volledige opbouwperiode van 41 jaar (21 tot 62 jaar) komt een werknemer op 85% van de gemiddelde prepensioengrondslag uit. Ieder jaar wordt er 2,073% van de prepensioengrondslag van dat jaar opgebouwd.

De prepensioenregeling is met ingang van 1 januari 2006 alleen nog van toepassing op werknemers die geboren zijn vóór 1 januari 1950.

Voor werknemers die bij de start van de regeling, 1 januari 2004, ouder dan 21 jaar waren is een overgangsregeling afgesproken. Deze overgangsregeling zorgt voor een aanvulling op het prepensioen tot 85% van de gemiddelde prepensioengrondslag. De overgangsregeling is een voorwaardelijke regeling. Het bestuur beslist jaarlijks, gegeven de financiële situatie van het fonds, of de aanvulling kan worden toegekend aan de deelnemers die in het volgende kalenderjaar de prepensioenleeftijd (62 jaar) bereiken. Het bestuur heeft besloten in 2011 de prepensioenaanspraken uit de overgangsregeling voor de betreffende groep deelnemers volledig toe te kennen.

Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen.

Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslagen zijn afhankelijk van de middelen van het fonds en daarvoor zijn beleggingsresultaten een belangrijk element. Per 1 januari 2018 zijn de pensioenaanspraken niet verhoogd.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2019 de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten, de opgebouwde prepensioenaanspraken en –rechten niet te indexeren.

De onvoorwaardelijke toeslag op de tot 1 januari 2010 opgebouwde aanspraken in de excedentregeling bedroeg per 1 januari 2019 1,73%. In de technische voorziening is een reservering opgenomen van 2% voor onvoorwaardelijke toeslagverlening welke wordt verrekend met de werkelijk toegekende toeslag. Per 1 januari 2018 was de toekenning 1,04%.

Inhaaltoeslagen

Indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de volledige toeslagengrens kan het bestuur eventueel besluiten om een extra toeslagverlening toe te passen. Daarvan zal alleen sprake kunnen zijn indien in eerdere jaren gekort is op de toeslagverlening en/of vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten heeft plaatsgevonden.

Een eventueel toekomstig voor een extra toeslagverlening beschikbaar budget zal als volgt worden vastgesteld:

- het beschikbare budget is maximaal gelijk aan een vijfde van de overschrijding van de beleidsdekkingsgraad ten opzichte van de volledige toeslagengrens;
- de beleidsdekkingsgraad moet na de extra toeslagverlening het niveau van het vereist eigen vermogen behouden.

De actieve en gewezen deelnemers van het pensioenfonds en de uitkeringsgerechtigden kunnen formeel geen aanspraak maken op een extra toeslagverlening als de situatie zoals hierboven beschreven aan de orde is. De reglementen en de ABTN van Pensioenfonds Vervoer kennen geen rechten op inhaaltoeslagen. Het eventueel toch toekennen daarvan is aan het bestuur. Een eventueel in de toekomst voor een extra toeslagverlening beschikbaar komend budget zal op een door het fonds te bepalen wijze worden ingezet voor extra toeslagverlening op pensioenaanspraken en pensioenrechten van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden. Gelet op de financiële situatie van het fonds is extra toeslagverlening niet op korte termijn te verwachten.

(6) Premie-egalisatiedepot

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Premie-egalisatiedepot	189	185

Verloop premie-egalisatiedepot

	2018	2017
	€	€
Stand begin boekjaar	185	201
Dotatie inzake premies	7	-26
Rendementstoerekening	-3	10
Stand eind boekjaar	189	185

Omdat voorzien wordt dat de doorsneepremie de komende jaren mogelijk niet altijd kostendekkend is, is er met ingang van 1 januari 2015 een premie-egalisatiedepot voor de actieven gevormd. Door het vormen van dit depot is het mogelijk de doorsneepremie toch voor een langere periode vast te stellen.

In 2018 is het verschil tussen de kostendekkende (toets)premie van € 832 en de verschuldigde premie € 835 toegevoegd aan het depot. Daarnaast is nog € 4 toegevoegd aan het depot door nagekomen correcties over voorgaande jaren. Gedurende 2018 is hier het fondsrendement van € 3 aan onttrokken.

(7) VPL-verplichting

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
VPL-verplichting	234	47

Verloop VPL-verplichting

	2018	2017
	€	€
Stand begin boekjaar	47	1.235
Collectieve waardeoverdracht Orsima	0	7
Dotatie inzake premies	270	284
Rendementstoerekening	8	-51
Toekenning VPL-aanspraken	-91	-115
	234	1.360
Inkoop toegekende VPL aanspraken op 31 december 2017	0	-1.313
Stand eind boekjaar	234	47

De VPL-verplichting bestaat uit een regeling voor de sector Vervoer en Orsima.

De jaarlijkse dotatie, die onderdeel is van de doorsneepremie, wordt ex ante vastgesteld op basis van een 5-jaars gedempte rente. Jaarlijks wordt een verondersteld rendement aan de langlopende schuld toegevoegd uitgaande van volledig gematchte beleggingen (100% renteafdekking op de werkelijke rentetermijnstructuur, de zogenaamde zero swapcurve zonder rekening te houden met een UFR-systematiek of mogelijk andere vormen van afwijking van de werkelijke rentetermijnstructuur). In de overeenkomst met de sociale partners is verondersteld dat de beleggingen zo goed mogelijk worden belegd waardoor deze systematiek wordt gehanteerd. Jaarlijks wordt de koopsom onttrokken die benodigd is voor de financiering van de daadwerkelijk in

enig jaar toegekende VPL-aanspraken. Deze koopsom wordt kostendekkend berekend op basis van de door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. In 2018 is hierbij de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van 31 december 2017 inclusief middeling gehanteerd.

(8) Derivaten

	31-12-2018 €	31-12-2017 €
Derivaten	1.857	2.332

De derivaten zijn verantwoord conform de hiervoor beschreven grondslagen voor de waardering van activa en passiva. De derivaten worden in de paragraaf risicobeheer beleid en uitvoering toegelicht.

(9) Overige schulden en overlopende activa

	31-12-2018 €	31-12-2017 €
Nog te verrekenen premies	36	30
Pensioenuitkeringen	13	5
Beleggingscrediteuren	120	537
Belastingen en premies sociale verzekeringen	8	8
Overige schulden en overlopende passiva	6	5
Totaal	183	585

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen bestaan voor een groot deel (€ 5) uit een schuld inzake niet opgevraagde pensioenen. Dit zijn personen die recht hebben op een pensioenuitkering, maar geen uitkering ontvangen omdat zij deze niet hebben opgevraagd. Nadat de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) is vervangen door de Basisregistratie Personen (BRP) is het ook mogelijk geworden om naast persoonsgegevens van ingezetenen ook persoonsgegevens te ontvangen van personen in het buitenland die een relatie hebben met de Nederlandse overheid. Hierdoor konden bepaalde gegevens worden achterhaald waardoor personen zijn getraceerd en de schuld onvoorwaardelijk is geworden. Daarnaast is een schuld van € 4 gevormd voor nagekomen uitkeringen in het kader van uitruil partnerpensioen, een schuld van € 2 voor nagekomen uitkeringen arbeidsongeschiktheidspensioen en € 2 voor nagekomen uitkeringen voor aanpassingen in de deelnemersadministratie in het kader van echtscheidingen.

De overige schulden bestaan onder andere uit het Spaarfonds Gemoedsbezwaren (€ 3) en nog te betalen kosten (€ 2).

Beleggingsschulden

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Beleggingsschulden	102	107
Te retourneren cash collateral	1	413
Schulden kosten vermogensbeheer	17	17
Totaal	120	537

Risicobeheer beleid en uitvoering

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM studies. Een ALM studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de ondernemingen en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een

eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De solvabiliteit wordt weergegeven door middel van de dekkingsgraad: de marktwaarde van het aanwezige vermogen uitgedrukt in de marktwaarde van de pensioenverplichtingen. Het solvabiliteitsrisico is in feite de combinatie van beleggings- en actuariële risico's. De dekkingsgraad is als volgt berekend: (totaal activa -/- schulden) / technische voorzieningen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2018	2017
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	107,0	101,0
Premie	-0,9	-1,0
Uitkering	0,1	-
Toeslagverlening	-	-
Korting van aanspraken en rechten	-	-
Rendement	-1,2	4,9
Renteafdekking	-	-
Wijziging in de rente termijn structuur	-5,6	1,4
Aanpassing levensverwachting	-	-
Overige oorzaken	0,4	0,7
Dekkingsgraad per 31 december	99,8	107,0

Zoals uit dit overzicht blijkt is de dekkingsgraad in 2018 afgenomen. De daling van de dekkingsgraad werd vooral veroorzaakt door het negatieve effect van het beleggingsresultaat (inclusief renteafdekking) en premies. De daling werd gedeeltelijk teniet gedaan door de positieve resultaten op uitkeringen en overige effecten.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt (bedragen in € x1 miljard):

	2018	2017
	€	€
S1 Renterisico	0,9	0,9
S2 Risico zakelijke waarden	2,9	2,6
S3 Valutarisico	1,0	0,8
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	1,2	1,2
S6 Verzekeringstechnisch risico	0,8	0,8
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief Risico	0,2	0,2
Diversificatie-effect	-2,7	-2,4
Totaal per 31 december	4,3	4,1

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen past het fonds de standaardmethode toe.

	2018	2017
	€	€
Vereist pensioenvermogen	29.340	27.271
Voorziening pensioenverplichting	25.028	23.210
Vereist eigen vermogen	4.312	4.061
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa -/- schulden)	-47	1.625
Tekort	4.359	2.436

Het vereist eigen vermogen wordt bepaald op basis van de strategische beleggingsmix. Het vereist eigen vermogen op basis van de strategische mix uitgedrukt in percentages bedraagt ultimo 2018 17,2% (2017: 17,5%). Het vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke beleggingsmix bedraagt 17,0% (2017: 18,2%).

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico.

Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het fonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven

(zogenoeten manager- en custody-risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek aan het bestuur gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico op een verandering in de dekkingsgraad als gevolg van een verandering van de rente. Zonder afdekking van dit risico stijgt de marktwaarde van de pensioenverplichtingen bij een rentedaling harder dan de marktwaarde van de beleggingen; bij een rentestijging doet zich het omgekeerde effect voor. Dat komt doordat de pensioenverplichtingen een veel langere gemiddelde looptijd hebben. Doorgaans geldt: hoe langer de looptijd, hoe rentegevoeliger.

Het beleid van het fonds is er op gericht om het renterisico voor 58% (op marktwaarde basis) af te dekken (2017: 58%). Besloten is om voor de renteafdekking te sturen op marktwaarde basis, omdat het lastig is om een normportefeuille te creëren gebaseerd op van toepassing zijnde UFR-methodiek. Het fonds realiseert de afdekking van renterisico door langlopende (staats)obligaties te kopen en gebruik te maken van rentederivaten (interest rate swaps). Hiermee wordt de rentegevoeligheid van de beleggingsportefeuille meer in lijn gebracht met die van de pensioenverplichtingen. De werkelijke afdekking ultimo 2018 bedraagt 55,9% (2017: 54,8%).

Het fonds maakt gebruik van rentederivaten om de renteafdekking efficiënt en tegen lage kosten uit te voeren. Het gebruik van derivaten brengt wel additionele risico's met zich mee zoals tegenpartij-, liquiditeit- en juridisch risico. Deze risico's zijn aan de hand van door het bestuur geformuleerde randvoorwaarden tot aanvaardbare niveaus gebracht en vormen onderdeel van de continue risicomonitoring.

Looptijdoverzicht van de vastrentende waarden, rentederivaten en technische voorzieningen

2018	Nominal		< 1 jaar	> 1 en < 5 jaar	> 5 en < 10 jaar	>10 en < 20 jaar	> 20 en < 30 jaar	> 30 en < 40 jaar	> 40 en < 50 jaar	> 50 jaar
	Markt- waarde	Nominal kas- stromen								
	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€
Vastrentende waarden	15.963	19.925	1.209	7.006	6.137	2.526	2.510	467	11	59
Rentederivate Pensioen- verplichtingen	-190	13.938	125	1.421	-4.268	4.820	6.324	2.846	2.047	623
	25.028	36.548	375	1.568	2.611	7.664	9.329	7.825	4.670	2.502
	Nominal									

2017	Markt- waarde	kas- stromen	< 1 jaar	> 1 en < 5 jaar	> 5 en < 10 jaar	>10 en < 20 jaar	> 20 en < 30 jaar	> 30 en < 40 jaar	> 40 en < 50 jaar	> 50 jaar
	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€
Vastrentende waarden	15.422	18.850	1,165	6.218	6.924	2.188	2.210	91	10	43
Rentederivate n	-1.055	11.802	-414	630	-5.361	6.364	6.974	2.291	1.318	0
Pensioen- verplichtingen	23.210	35.283	340	1.396	2.444	7.186	8.938	7.663	4.714	2.602

Zoals reeds is aangegeven worden instrumenten aangehouden die grote schommelingen in de dekkingsgraad als gevolg van renteveranderingen moeten voorkomen. In bovenstaande tabellen wordt voor de jaren 2018 en 2017 zichtbaar gemaakt wat de marktwaarde per jaareinde was van de instrumenten die het renterisico mitigeren (en wel de vastrentende waarden plus de rentederivaten, per looptijdsegment). De pensioenverplichtingen zijn op dezelfde wijze per looptijd gesegmenteerd. Het is relevant dat de mate van afdekking ook per looptijdsegment in verhouding is, omdat renteveranderingen veelal niet in elk looptijdsegment even sterk zijn.

Risico zakelijke waarden (S2)

Het marktrisico is het risico dat de waarde van de beleggingen in de portefeuille verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Het zakelijke waardenrisico heeft voornamelijk betrekking op de aandelen- en vastgoedportefeuilles van het fonds.

Het marktrisico wordt gemitigeerd door spreiding van de beleggingsportefeuille over verschillende categorieën, regio's, landen en sectoren. Om goede spreiding te borgen legt het fonds haar externe managers richtlijnen op waardoor ook binnen mandaten bovengenoemde spreiding gerealiseerd wordt. Controle op naleving van deze richtlijnen vindt plaats aan de hand onafhankelijke rapportages van de custodian van het fonds.

Valutarisico (S3)

Valutarisico is het risico dat de waarde van de beleggingen die in vreemde valuta luiden verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen. Conform het beleid van het fonds zijn in 2018 de valutaposities van de normportefeuille in de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen voor respectievelijk 85%, 100% en 100% (2017: 100%, 100%, 100%) afgedekt.

De valutapositie in euro's per 31 december 2018 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2018		
	Totaal voor afdekking	Valuta- derivaten afdekking	Netto positie na afdekking
	€	€	€
EUR	11.467	9.510	20.977
GBP	9.540	-8.119	1.421
JPY	753	-751	2
USD	1.067	-1.071	-4
Overige	2.537	288	2.825
Totaal - niet EUR	13.897	-9.653	4.244
Totaal	25.364	-143	25.221

De valutapositie per 31 december 2017 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2017		
	Totaal voor afdekking	Valuta- derivaten afdekking	Netto positie na afdekking
	€	€	€
EUR	10.767	10.861	21.628
GBP	860	-831	29
JPY	1.125	-1.129	-4
USD	9.427	-9.114	313
Overige	2.608	331	2.939
Totaal - niet EUR	14.020	-10.743	3.277
Totaal	24.787	118	24.905

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardeveranderingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het fonds. In aanvulling hierop maakt het fonds voor afdekking van het prijrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar regio is als volgt:

	31-12 2018		31-12 2017	
	€	%	€	%
Nederland en andere EU-landen	10.816	43,1	10.538	42,5
Europa (niet-EU)	1.626	6,5	1.708	6,9
Noord-Amerika	7.217	28,8	7.286	29,4
Zuid-Amerika	424	1,7	439	1,8
Japan	1.109	4,4	1.165	4,7
Azië en Oceanië	2.060	8,2	2.034	8,2
Overig/opkomende markten	889	3,5	846	3,4
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastrentende waarden	24.141	96,2	24.016	96,9
Derivaten	-333	-1,3	-934	-3,8
Overige beleggingen	1.289	5,1	1.713	6,9
Totaal	25.097	100,0	24.795	100,0

De segmentatie van de aandelen naar sectoren is als volgt:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Energie	343	1,4	368	1,5
Materialen	384	1,5	456	1,8
Industrie	736	2,9	889	3,6
Consumentengebruiksgoederen	2.430	9,7	2.349	9,5
Financiële dienstverlening	1.324	5,3	1.667	6,7
Informatietechnologie	802	3,2	851	3,4
Telecommunicatie	842	3,4	894	3,6
Utilities	218	0,9	243	1,0
Overige	166	0,6	236	1,0
Totaal	7.245	28,9	7.953	32,1

Het vastgoed bevindt zich in Europa (72%), Amerika (10%), Azië (16%) en overige (2%).

Grondstoffenrisico (S4)

Het fonds belegde in 2018 net als in 2017 niet in grondstoffen en loopt derhalve geen direct grondstoffenrisico.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of andere vormen van betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Van de vastrentende waarden heeft € 56 (2017: € 1.209) betrekking op obligaties uitgegeven door de Nederlandse, Duitse en Franse staat. Deze hebben een rating van AAA of AA.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het fonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau. Dat wil zeggen: met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds, het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten alsmede het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten, zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

Het kredietrisico ten aanzien van de te ontvangen pensioenpremies is gespreid over een groot aantal verschillende werkgevers.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Nederland en andere EU-landen	9.328	58,4	8.892	57,8
Europa (niet-EU)	846	5,3	807	5,2
Noord-Amerika	3.994	25,0	4.046	26,2
Zuid-Amerika	335	2,1	329	2,1
Japan	53	0,3	53	0,3
Azië en Oceanië	711	4,5	657	4,3
Overige/opkomende markten	696	4,4	638	4,1

Totaal	15.963	100,0	15.422	100,0
---------------	---------------	--------------	---------------	--------------

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2018 gepubliceerd door Standard & Poors is als volgt:

	31-12-2018		31-12-2016	
	€	%	€	%
AAA	6.697	42,0	6.400	41,5
AA	273	1,7	282	1,8
A	2.846	17,8	1.312	8,5
BBB	2.198	13,8	2.106	13,7
<BBB	3.569	22,4	3.431	22,3
Geen rating	380	2,3	1.891	12,2
Totaal	15.963	100,0	15.422	100,0

De beleggingen met rating < BBB en zonder rating betreffen met name beleggingen in hoogrentende leningen.

Pensioenfonds Vervoer genereerde extra opbrengsten uit de beleggingen door in bepaalde gevallen, tegen een gedegen onderpand, effecten gedurende een bepaalde periode uit te lenen. Dit staat bekend als 'securities lending'. Het risico van securities lending werd onder meer beheerst door middel van een zogenaamd 'custom fund', met strakke eisen aan het te stellen onderpand. Eind juni 2018 is het securities lending programma stopgezet, wat op enkele posities na tot vrijwel onmiddellijke afbouw heeft geleid.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Gezien de omvang van het pensioenfonds wordt het grootste deel van de verzekeringstechnische risico's niet verzekerd. Uitzonderingen hierop zijn de Anw- en WIA-excedentregelingen, die wel volledig zijn verzekerd. Bij deze verzekeringen geldt geen winstdeling.

LANGLEVENRISICO

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor

ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen

OVERLIJDENSRSICO

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds onvoldoende voorzieningen zijn getroffen.

ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSRISICO

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds extra voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

TOESLAGRSICO

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het fonds.

Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Het fonds heeft meer liquiditeiten en snel liquide te maken instrumenten beschikbaar dan in een extreem scenario noodzakelijk is. Het liquiditeitsrisico voor het fonds is derhalve beperkt. Dit is onder meer bereikt door effecten zoals obligaties van Nederland en Duitsland te gebruiken als onderpand voor de rentederivaten, in plaats van 'cash'. Het fonds zal door deze keuze niet snel geconfronteerd worden met een onverwachte vraag naar liquide middelen door een extreme beweging in de rente. Het liquiditeitsrisico vanuit valutaderivaten is gespreid doordat daar gekozen is voor een dakpanstructuur. Maandelijks loopt één derde deel van de valutaafdekking af, zodat het afrekenen van de waardeontwikkeling van de contracten in de tijd is gespreid.

De beleggingen van het fonds bestaan eind 2018 voor € 22.311 (2017: € 22.942) uit niveau 1 beleggingen die snel liquide te maken zijn. De aanwezige liquiditeit is derhalve meer dan voldoende om in de mogelijke liquiditeitsvraag in een extreem scenario te kunnen voorzien.

Tenslotte is het fonds een relatief jong fonds, de premie-inkomsten zijn hoger dan de pensioenuitkeringen. Kas in- en uitstromen uit de reguliere bedrijfsvoering zijn bekend: per saldo is het fonds netto ontvanger van liquide middelen.

In het ultieme geval dat het fonds onmiddellijk en onvoorzien meer liquiditeiten nodig zou hebben dan beschikbaar is of op korte termijn vrijgemaakt kan worden, is een krediet faciliteit van € 50 beschikbaar bij de custodian.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentraties in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het fonds vastgesteld op basis van een ALM-studie en zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders. Het bestuur monitort op maandelijkse basis de naleving hiervan op basis van de rapportages van de risicomanager van het fonds en van de vermogensbeheerder.

Er zijn enkele grote posten binnen de vastrentende waarden; deze worden echter geacht een zeer beperkt risico te hebben. Het betreft de volgende posities:

Vastrentende waarden

	31-12-2018		31-12-2017	
	€	%	€	%
Duitse Staatsobligaties	2.948	10,7	2.794	10,0
Nederlandse Staatsobligaties	3.597	13,2	3.488	12,5
Totaal	6.545	23,9	6.282	22,5

Voorts zijn er twee grote posities in geldmarktfondsen Northern Trust GBL Euro Liquidity Fund ad € 563 (2017: € 663) en Institutional Cash Series EUR Liquidity Fund ad € 169 (2017: € 512). Alleen de eerste is ultimo jaar groter dan 2% van het balanstotaal.

Binnen de pensioenverplichtingen van het fonds kan de demografische opbouw van de deelnemers een concentratierisico vormen. Gegeven de aard is dit risico niet te beïnvloeden.

Zonder weging naar technische voorziening is de verhouding tussen mannen en vrouwen in het fonds ultimo 2018 gelijk aan 80%/20% (2017: 80%/20%). De gemiddelde leeftijd bedraagt 50,7 jaar (2017: 49,6 jaar), waarbij sprake is van een gelijkmatige leeftijdsverspreiding. Indien gewogen wordt naar technische voorziening is de verhouding tussen mannen en vrouwen in het fonds 89%/11% (2017: 88%/12%). De gemiddelde leeftijd bedraagt 55,9 jaar (2017: 55,5 jaar).

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het fonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

De beleggingsportefeuille wordt beheerd door Robeco Institutional Asset Management en de feitelijke uitvoering is ondergebracht bij een dertigtal vermogensbeheerders. Met al deze partijen zijn overeenkomsten en service level agreement (SLA) gesloten. De afhankelijkheid van deze partijen wordt beheerd doordat de bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij een custodian, Northern Trust.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder TKP. Met TKP is een uitbestedingsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt periodiek de kwaliteit van de uitvoering van het vermogensbeheer en pensioenbeheer door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

De mate waarin het actieve beleggingsbeleid bijdraagt aan het totale risico van de beleggingen is mede afhankelijk van de correlatie die verondersteld wordt te bestaan tussen het benchmark rendement en het extra rendement als gevolg van actief beheer. Het actief beheer risico is bij het fonds beperkt, maar is toch meegenomen in de bepaling van het vereist eigen vermogen.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- **Futures:** dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- **Putopties op aandelen:** dit betreft al dan niet beursgenoteerde opties waarmee het pensioenfonds het neerwaartse koersrisico van de aandelenportefeuille kan beperken. Voor deze opties wordt bij de verwerving een premie betaald die onder meer afhankelijk is van het actuele koersniveau van de onderliggende index, de looptijd van de opties en de uitoefenprijs van de opties.
- **Valutatermijncontracten:** dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- **Swaps:** dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabellen geven een samenvatting van de derivatenposities op achtereenvolgens 31 december 2018 en 31 december 2017.

2018 Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
		€	€	€	€
Renteswaps	<1 jaar	92	-2	0	2
Renteswaps	>1 en <5 jaar	5.398	-46	38	83
Renteswaps	>5 en <10 jaar	8.449	-120	44	164
Renteswaps	>10 en <20 jaar	8.368	410	551	141
Renteswaps	>20 en <30 jaar	7.300	11	319	308
Renteswaps	>30 en <40 jaar	5.179	-142	278	420
Renteswaps	>40 en <50 jaar	3.274	-302	273	575

Futures gekocht	<1 jaar	1.028	0	0	0
Valuta termijncontracten	<1 jaar	9.510	-143	19	162
Overige derivaten		482	0	2	3
Totaal		49.080	-333	1.524	1.857

2017 Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
		€	€	€	€
Renteswaps	<1 jaar	553	-7	0	7
Renteswaps	>1 en <5 jaar	3.714	-40	7	47
Renteswaps	>5 en <10 jaar	6.629	-73	50	123
Renteswaps	>10 en <20 jaar	8.009	259	453	194
Renteswaps	>20 en <30 jaar	6.278	-338	178	516
Renteswaps	>30 en <40 jaar	4.932	-407	272	679
Renteswaps	>40 en <50 jaar	3.791	-448	230	678
Futures gekocht	<1 jaar	1.111	0	0	0
Valuta termijncontracten	<1 jaar	10.861	118	204	86
Overige derivaten		420	2	4	2
Totaal		46.298	-934	1.398	2.332

De ontvangen zekerheden van € 56 (2017: € 35) omvatten vooral Duitse, Franse en Nederlandse staatsobligaties die een AA- of AAA-rating hebben conform de met tegenpartijen gesloten overeenkomsten (ISDA/CSA). De gestelde zekerheden van € -610 (2017: € -1.209) bestaan uit Duitse en Nederlandse staatsobligaties en cash. De omvang van de zekerheden wordt afgestemd op het saldo van de derivatenposities per tegenpartij.

14.4 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Ultimo 2018 bedroegen de investeringstoezeggingen in vastgoed en de overige beleggingen € 424 (2017: € 168).

Het fonds heeft kantoorruimte gehuurd voor de huisvesting van het Bestuursbureau. Met de verhuurder is een nieuw huurcontract gesloten met een looptijd van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2022. De totale verplichting voor de resterende looptijd van het nieuwe contract bedraagt € 1.

Verstreckte zekerheden en garanties

Het fonds heeft een bankgarantie afgegeven van € 49.781 (x € 1,00) aan de verhuurder van het kantoor aan het Prinses Margrietplantsoen 89 in Den Haag.

14.5 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, het bestuur van het fonds, de aangesloten ondernemingen en hun werknemers.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting bij de pensioenuitvoeringskosten. Het fonds heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft het pensioenfonds geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Het fonds heeft een Uitvoeringsreglement afgesloten met de verplicht aangesloten werkgevers en een Uitvoeringsovereenkomst met de vrijwillig aangesloten werkgevers.

Er wordt door het fonds ultimo boekjaar niet belegd in deelnemende partijen.

Deelname in de pensioenregeling

De bestuurders van het fonds nemen niet deel in de pensioenregeling van Pensioenfonds Vervoer. De medewerkers van het Bestuursbureau nemen deel aan de pensioenregeling.

14.7 Toelichting op de staat van baten en lasten

(10) Premiebijdrage voor risico pensioenfonds

Specificatie premiebijdragen

	2018	2017
	€	€
Verplichte bijdrage	815	707
Aanvullende arbeidsongeschiktheidsverzekering	20	18
Premie VPL	91	115
Onttrekking/dotatie Premie-egaliserings depot	-7	26
Overige	-1	-1
Totaal	918	865

De premieopbrengsten zijn niet gesplitst naar een werkgevers- en een werknemersdeel, omdat de totale premie volgens overeenkomst aan de werkgevers in rekening wordt gebracht. Een deel van de premie wordt door de werkgevers ingehouden op het salaris van de werknemers.

De premiebijdragen zijn gebaseerd op een doorsneepremie. Deze zogenaamde combiheffing wordt op basis van vooraf bepaalde verdeelsleutels toegerekend aan de diverse regelingen.

De doorsneepremie wordt in het najaar van enig jaar vastgesteld voor het jaar daaropvolgend. Deze vaststelling vindt plaats op basis van de dan beschikbare gegevens en dan geldende actuariële grondslagen. Voor de berekening van de gedempte kostendeekkende premie is 30 september als referentiepunt gebruikt.

Jaarlijks worden aan de VPL-gelden een koopsom onttrokken die benodigd is voor de financiering van de daadwerkelijke in enig jaar toegekende VPL-aanspraken, ongeacht het geboortjaar van de desbetreffende deelnemer. Deze koopsom wordt vastgesteld als kostendeekkende inkoop op basis van de voor de technische voorzieningen van het fonds gehanteerde rentetermijnstructuur (door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur inclusief UFR). In 2018 was deze kostendeekkende onttrekking (inclusief solvabiliteitsopslag) gelijk aan € 92 (2017: € 115). Dit bedrag is als premiebate gepresenteerd en is onttrokken aan de langlopende schulden. Het bedrag is gebaseerd op de deelnemers waarvan het pensioen is ingegaan in 2018. Daarnaast is een correctie uit het boekjaar 2016 van - € 1 opgenomen, waardoor de totale onttrekking € 91 was.

De premie voor het goederenvervoer en kraanverhuur bedraagt 30% in 2018, de deelnemersbijdrage is 10,16%. In het besloten busvervoer bedraagt de premie 30% in 2018, de deelnemersbijdrage is 12,19% van de

pensioengrondslag. De premie voor de sector taxivervoer bedraagt in 2018 30%, de deelnemersbijdrage is 12,25% van de pensioengrondslag. De premie voor de sector Orsima is 26,9%, de deelnemersbijdrage is 10,85%. De in deze alinea voor 2018 genoemde cijfers zijn conform die van het jaar 2017. De in deze alinea voor 2018 genoemde cijfers zijn conform die van het jaar 2017.

Kostendeckende, gedempte en feitelijke premie

	2018	2017
	€	€
Kostendeckende premie	1.143	1.137
Feitelijke premie (exclusief VPL – zie onderstaande tabel ‘feitelijke premie’)	835	725
Gedempte premie	832	751

Samenstelling kostendeckende premie

	2018	2017
	€	€
Actuarieel benodigd voor pensioenopbouw	960	957
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	168	164
Opslag voor uitvoeringskosten	15	16
Totaal kostendeckende premie	1.143	1.137

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord. De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

Samenstelling feitelijke premie

	2018	2017
	€	€
Als omzet geboekte premie	838	751
Premie in premie egalisatiedepot voor toekomstige opbouw	-3	-26
Totaal feitelijke premie	835	725

Samenstelling gedempte premie

	2018	2017
	€	€
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	696	625

Opslag voor in stand houden c.q. op peil brengen van het vereist eigen vermogen	121	110
Opslag voor uitvoeringskosten	15	16
Totaal gedempte premie	832	751

Het verschil tussen de gedempte kostendekkende premie en de actuariële premie uit de analyse van het resultaat is voornamelijk het gevolg van het feit dat de gedempte kostendekkende toetspremie op basis van een andere rentetermijnstructuur wordt berekend. Dit is de gemiddelde RTS per 30 september over de aan het boekjaar voorafgaande 120 maanden.

De feitelijke (verschuldigde) wordt vastgesteld op basis van een doorsneepremie. De doorsneepremie in 2018 bedraagt € 1.104 (2017: € 1.009). Daarop wordt eerst de premie in mindering gebracht die benodigd is in het kader van de VPL-verplichting (2018: € 270; 2017: € 284) Het saldo daarvan (2018: € 835; 2017: € 725) wordt vergeleken met de kostendekkende toetspremie (2018: € 832; 2017: € 751).

Deze toetspremie is samengesteld uit de volgende componenten:

- De voor pensioenopbouw benodigde actuariële premie:
Dit betreft de jaarinkoop voor ouderdoms-, partner- en prepensioen, alsmede de risicopremies voor het overlijdens- en de arbeidsongeschiktheidsrisico's. De in de technische voorzieningen op te nemen excassokosten zijn eveneens in deze post begrepen.
- De opslag voor uitvoeringskosten:
Dit betreft de daadwerkelijke uitvoeringskosten na verrekening van de vrijval uit gedane uitkeringen.
- De solvabiliteitsopslag:
Deze opslag zorgt ervoor dat door de inkoop van de nieuwe aanspraken de dekkingsgraad op het benodigde peil blijft en/of komt. Het pensioenfonds dient immers ook voor de nieuwe aanspraken over weerstandsvermogen te beschikken, hetgeen nog niet begrepen is in de voor pensioenopbouw benodigde actuariële premie. De hoogte van de solvabiliteitsopslag hangt af van het Vereist Eigen Vermogen per het toetsmoment 30 september 2017 (2017: 30 september 2016). Op die datum bedroeg het Vereist Eigen Vermogen 17,4% (17,6%). De solvabiliteitsopslag bedraagt afgerond € 121 (2017: € 110). Ten behoeve van de kostendekkende premie wordt uitgegaan van het Vereist Eigen vermogen op 31 december 2017 (31 december 2016) van 17,5% (2016: 17,2%), wat resulteert in een bedrag van afgerond € 168 (€ 164).

Zoals gemeld wordt de feitelijke premie groot € 835 (€ 725) vergeleken met de kostendekkende toetspremie van € 832 (€ 751). Het overschot van € 3 (2017: tekort € 26) is, na toevoeging van het bijbehorende rendement (2018: € 3, 2017: € 10), toegevoegd (2017: onttrokken) aan het premie egalisatiedepot. Daarnaast is nog € 4 toegevoegd aan het depot door nagekomen correcties over voorgaande jaren.

(11) Inkoop toegekende aanspraken VPL

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Inkoop toegekende aanspraken VPL	0	1.313

Ultimo 2017 zijn de beschikbare middelen voor de financiering van de VPL-overgangsregeling voor de sector Vervoer aangewend om een groot deel van de VPL-aanspraken toe te kennen. De totale onttrekking uit de VPL-verplichting bedroeg € 1.313.

(12) Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds 2018

	Directe beleggings- opbrengst	Indirecte beleggings- opbrengst	Kosten vermogens- beheer	Totaal
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	34	12	-1	45
Aandelen	189	-639	-29	-479
Vastrentende waarden	558	-190	-36	332
Overige beleggingen	135	-396	-2	-263
Derivaten	10	-4	-1	5
Totaal	926	-1.217	-69	-360

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds 2017

	Directe beleggings- Opbrengst	Indirecte beleggings- opbrengst	Kosten vermogens- beheer	Totaal
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	25	28	-3	50
Aandelen	167	733	-31	869
Vastrentende waarden	502	-826	-32	-356
Overige beleggingen	10	-52	0	-42
Derivaten	141	413	-3	551
Totaal	845	296	-69	1.072

De kosten van vermogensbeheer omvatten de kosten die door de custodian en vermogensbeheerder(s) direct bij het fonds in rekening zijn gebracht. Deze kosten bestaan voor € 51 (2017: € 51) uit vaste vergoedingen inzake managementfees. De overige vermogensbeheerkosten omvatten de kosten voor fiduciair beheer (2018: € 10, 2017: € 10), bewaarloon (2018: € 3, 2017: € 3), advieskosten vermogensbeheer (2018: € 5, 2017: € 1).

De transactiekosten van het vermogensbeheer zijn inbegrepen in de indirecte beleggingsopbrengsten. Dit geldt ook voor de kosten vermogensbeheer die binnen de beleggingsfondsen worden verrekend (2018: € 16, 2017: € 16).

(13) Overige baten

	2018	2017
	€	€
Interest overig	1	1
Totaal	1	1

(14) Pensioenuitkeringen

	2018	2017
	€	€
Ouderdomspensioen	265	245
Prepensioen	15	18
Partnerpensioen	62	57
Wezenpensioen	2	2
Arbeidsongeschiktheidspensioen	28	35
Afkopen	14	23
Overige uitkeringen	8	-12
Totaal	394	368

De post 'afkopen' betreft de afkoop (x € 1,00) van pensioenen die individueel lager zijn dan € 474,11 (2017: € 467,89) per jaar.

De overige uitkeringen bestaan uit een schuld van € 4 die gevormd is voor nagekomen uitkeringen in het kader van uitruil partnerpensioen, een schuld van € 2 voor nagekomen uitkeringen arbeidsongeschiktheidspensioen en € 2 voor nagekomen uitkeringen voor aanpassingen in de deelnemersadministratie in het kader van echtscheidingen.

(15) Pensioenuitvoeringskosten

	2018	2017
	€	€
Bestuurskosten	1	0
Administratiekostenvergoeding	17	17
Adviserend actuaris	1	0
Contributies en bijdragen	1	1
Personeelskosten	3	3
Overige kosten	3	2
Totaal	26	23

Kosten uitvoering

De kosten van de uitvoering van de pensioenregeling bestaan uit de kosten van de werkzaamheden van TKP aan wie de uitvoering van de regeling is uitbesteed, de kosten van het bestuur, een pro rata deel van de kosten van het Bestuursbureau en de kosten van het toezicht.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders (x € 1.000) tezamen bedraagt € 725 (2017: € 530). Er wordt per bestuurder een vast bedrag aan vacatiegeld toegekend. Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Accountantshonoraria

De onafhankelijke accountant is PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Op grond van artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is de vermelding van de honoraria van de onafhankelijke accountant als volgt weergegeven (x € 1.000):

Honoraria onafhankelijke accountant

€ x 1.000	2018			2017		
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle Jaarrekening	182	0	182	182	0	182
Andere controleopdrachten	23	0	23	15	0	15
Andere niet-controlediensten	2	0	2	0	50	50
Totaal	207	0	207	197	50	247

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de stichting zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar 2018, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht.

Personeelskosten Bestuursbureau

Personeelskosten * € 1000

	2018	2017
	€	€
Salarissen medewerkers	2.359	2.321
Pensioenlasten	433	457
Sociale lasten	473	343
Totaal	3.265	3.121

Het aantal personeelsleden in dienst van het pensioenfonds is 25 (2017: 25). Er zijn geen personeelsleden in het buitenland werkzaam. Daarnaast worden beheeractiviteiten op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van de pensioenuitvoerder dan wel de vermogensbeheerder.

De personeelsleden van het Bestuursbureau voeren werkzaamheden uit in het kader van pensioenuitvoering en vermogensbeheeruitvoering. In afwijking op de jaarrekening is in het Bestuursverslag van de bovenstaande personeelskosten € 1.547 of 47,4% (2017: € 1.527 of 47,6%) toegerekend aan de kosten van het vermogensbeheer.

Algemene kosten toegewezen aan kosten vermogensbeheer

In het kader van de aanbevelingen ten aanzien van de kostenbehandeling van de Pensioenfederatie wordt een deel van de totale kosten over enig jaar in het Bestuursverslag toegerekend aan vermogensbeheer. Deze post ad € 1 (2017: € 1) bestaat uit kosten voor bestuur en commissies, externe adviseurs en toezichthouders. De actuariële adviesdiensten worden voor 25% toegerekend aan vermogensbeheer, de overige posten voor 50%. Deze kosten maken in de jaarrekening onderdeel uit van de pensioenuitvoeringskosten.

(16) Beleggingsrendement premie-egalisatiedepot

	2018	2017
	€	€
Toegerekende beleggingsrendement premie-egalisatiedepot	-3	10

(17) Beleggingsrendementen inzake VPL

	2018	2017
	€	€
Effect wijziging RTS	8	-51

Jaarlijks wordt op basis van hetgeen is vastgelegd in de overeenkomst met de sociale partners rendement aan de VPL-voorziening toegerekend, uitgaande van volledig gematchte beleggingen (100% renteafdekking op de werkelijke RTS, de zogenaamde zero swap curve zonder rekening te houden met de UFR-systematiek of mogelijke andere vormen van afwijking van de werkelijke rentetermijnstructuur).

(18) Saldo herverzekering

	2018	2017
	€	€
Premie herverzekering ANW	2	2
Uitkeringen uit hoofde van herverzekering	-2	-2
Totaal	0	0

(19) Saldo overdracht van rechten

	2018	2017
	€	€
Inkomende waardeoverdrachten	-51	-17
Inkomende collectieve waardeoverdrachten	0	-161
Uitgaande waardeoverdrachten	38	14
Totaal	-13	-164

Waardeoverdracht betreft de ontvangst van of overdracht aan pensioenfonds of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd.

De inkomende collectieve waardeoverdracht in 2017 heeft betrekking op Pensioenfonds PSS. De opgebouwde rechten en aanspraken van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden van Pensioenfonds PSS zijn via een collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2017 ondergebracht bij het fonds.

(20) Overige lasten

	2018	2017
	€	€
Interest waardeoverdrachten	1	0
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-1	3
Totaal	0	3

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Den Haag, 25 april 2019

Het bestuur,

Mw. R. Hidding	
Dhr. L.J.H. Ceelen	
Mw. S. Kraaijenoord	
Dhr. M. van Ballegooijen	
Mw. A.J. Stevens	
Mw. W. Westerborg	
Dhr. P.A. Stork	
Dhr. S. Lahiri (bestuurslid vanaf 1 februari 2018)	
Dhr. L.C.A. Scheepens (bestuurslid vanaf 8 maart 2018)	
Dhr. M. Hulsegge (bestuurslid vanaf 8 maart 2018)	

OVERIGE GEGEVENS

15. Rapport raad van toezicht

Algemeen

De Raad van Toezicht is per 1 juli 2014 geïnstalleerd. De taak van de Raad wordt bepaald door het wettelijk kader, incl. de Code Pensioenfonds en de statuten en reglementen van PF Vervoer. De Raad past de door de VITP (Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector) uitgebrachte Toezichtcode zoveel mogelijk toe. Dit vindt o.a. zijn weerslag in het gehanteerde normenkader. Conform deze code betreft de Raad in zijn toezicht het functioneren van de governance, het functioneren van het bestuur, transparante en begrijpelijke communicatie, de naleving van de Code Pensioenfonds en cultuur en gedrag.

De Raad kan beschikken over alle bestuursstukken van het fonds en heeft vrije toegang tot alle gremia en het bestuursbureau van het fonds. De Raad heeft recht van overleg met de externe accountant, de externe actuaris, de integraal manager (fiduciair vermogensbeheer) en de uitvoeringsorganisatie.

De Raad vergadert tweemaal per jaar met het voltallige bestuur, ieder kwartaal met een (wisselende) delegatie van het bestuur en in eigen kring en verder zo vaak als nodig, i.c. wanneer actuele onderwerpen daartoe aanleiding geven. Daarnaast voert de Raad jaarlijks overleg met de certificerend accountant, de actuaris, en in beginsel tweejaarlijks met de sleutelpersoon/sonen van de integraal manager (Robeco) en van de uitvoeringsorganisatie (TKP). De Raad wordt proactief geïnformeerd over belangrijke beleidsbeslissingen van het fonds, ook als die niet de goedkeuring van de Raad behoeven. Einde jaar overlegt de Raad met de voorzitters van het bestuur over de toezichtthema's voor het jaar volgend. De Raad vergadert een tweemaal per jaar met het Verantwoordingsorgaan en woont ieder jaar een aantal bestuurs- en commissievergaderingen bij.

2018 stond in de ogen van de Raad in het teken van "oriëntatie op de toekomst". Er is een nieuw strategisch voorbereid, het duurzaamheidsbeleid zal worden geëvalueerd, er wordt gewerkt aan vermindering van de complexiteit en verbetering van de communicatie met de deelnemers. De vernieuwing van de interne governance en de inrichting van de risk en controlfunctie begint zijn vruchten af te werpen.

Hoewel de financiële positie van het fonds zich in het verslagjaar licht opwaarts bewoog, blijft deze zorgelijk.

Goedgekeurde besluiten

In februari heeft de Raad goedkeuring verleend aan het beleid inzake beloningen van de bestuursleden. In april heeft de raad goedkeuring verleend aan het besluit van het bestuur ter vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2017.

Opgvolging bevindingen 2017

Gedurende het jaar heeft het bestuur de Raad steeds geïnformeerd over de opvolging van de aanbevelingen uit het rapport van de Raad over 2017. De Raad heeft vastgesteld dat de aanbevelingen uit het vorige rapport adequaat aandacht hebben gekregen van het bestuur.

Bevindingen 2018

Governance

De governance van het fonds dient zodanig te zijn dat goede besturing geborgd is. Dat begint bij een helder bestuursmodel, waarin de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van alle gremia zijn gedefinieerd op een wijze die past bij het fonds.

Het fonds conformeert zich aan de Code Pensioenfondsen en legt daar verantwoording over af. Het bestuur en de individuele leden dienen geschikt te zijn, resp. te borgen dat er binnen het fonds voldoende deskundigheid en competenties aanwezig zijn in relatie tot de inhoudelijke en de organisatorische complexiteit van het fonds. Er dient sprake te zijn van een open cultuur waarin consistente besluitvorming mogelijk is en een evenwichtige afweging van belangen kan plaatsvinden. Het bestuur vertoont integer en professioneel gedrag. Het intern toezicht toetst of aan bovenstaande normen wordt voldaan en gaat daar (zo nodig) het gesprek over aan met het bestuur.

Verder vormt het intern toezicht zich een oordeel over het functioneren van het bestuur en kijkt daarbij o.a. naar:

- de tijdigheid en de kwaliteit van de voorbereiding van bestuursvergaderingen door het bestuursbureau (en bestuursondersteuning);
- het verloop van de bestuursvergaderingen;
- de afweging en kwaliteit van de besluitvorming ter vergadering;
- de vastlegging van de afweging en de besluitvorming;
- de follow-up van de besluitvorming.

Ten slotte vormt het intern toezicht zich een oordeel over de collegiale samenwerking tussen de bestuurders en over het functioneren van de voorzitter, zowel in het bestuur zelf als ook in de commissies en in het dagelijks bestuur.

Bevindingen:

Ook in 2018 heeft de Raad kunnen constateren dat het bestuur consciëntieus en permanent aandacht besteedt aan zijn functioneren en daar op diverse manieren mee aan de slag is. Voorbeelden daarvan zijn het intensieve strategietraject dat doorlopen wordt, de evaluatie van het handboek governance en de wijze waarop invulling is gegeven aan de evaluatie bestuurlijk functioneren, met expliciete aandacht voor de teamsamenstelling.

Missie, visie en strategie

Het bestuur van het fonds heeft als belangrijkste taak om nu en in de toekomst de pensioenregeling uit te voeren. Het beleid en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen dienen voldoende kenbaar te zijn voor alle belanghebbenden en stakeholders. Het beleid moet consistent zijn met de visie en missie van het fonds en gericht op het realiseren van de doelstellingen die van die visie en missie zijn afgeleid.

Bevindingen:

In 2018 heeft het bestuur een intensief traject gevolgd waarin missie, visie, kernwaarden en strategie opnieuw onder de loep zijn genomen. Afronding van het traject vindt plaats in het voorjaar van 2019. De raad is vanuit zijn adviesrol inhoudelijk betrokken en heeft er vertrouwen in dat het traject uitmondt in een adequaat strategisch plan voor de komende periode.

Financiële opzet

Het fonds dient een deugdelijke financiële opzet te hebben, waarbij sprake is van consistentie tussen gewekte verwachtingen, financiering en pensioenresultaat. De financieringsopzet moet toekomstbestendig zijn.

Er dient sprake te zijn van een adequate risicobeheersing, die bestaat uit een systematische en periodieke risico-inventarisatie over het totale risicospectrum zoals dat voor het fonds bestaat, de onderkenning van de onderscheiden (bruto-)risico's die het fonds loopt, een beoordeling of die risico's passen in de risicobereidheid van het fonds en indien en voor zover nodig, het treffen van beheersingsmaatregelen om die bruto risico's zodanig te reduceren of te modelleren dat ze, als netto risico's, passen binnen de risicobereidheid van het fonds.

Er dient sprake te zijn van een goede rapportage over de ontwikkeling van de risico's en het functioneren van de getroffen beheersingsmaatregelen.

Bevindingen:

Gemeten aan de UFR-dekkingsgraad is de financiële positie van het fonds in 2018 door de ontwikkelingen op de financiële markten verslechterd en blijft daarmee zorgelijk. De beleidsdekkingsgraad is in het verslagjaar wel licht gestegen. Het bestuur monitort de situatie zorgvuldig met het oog op eventueel te nemen maatregelen.

Evenwichtige belangenafweging

Het bestuur van het fonds dient ervoor te zorgen dat alle belanghebbenden van het fonds zich op een evenwichtige wijze vertegenwoordigd weten door het fonds. Dat vertaalt zich in een zo evenwichtig mogelijke verdeling van de lusten en de lasten van het fonds, daaronder begrepen de nog niet gerealiseerde lusten en lasten (risico's), tussen de verschillende groepen van belanghebbenden bij het fonds (deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en de werkgevers). Omwille van transparantie en afleggen van verantwoording worden de gemaakte afwegingen van de betrokken (deel)belangen zoveel mogelijk geëxpliciteerd en, waar mogelijk, gekwantificeerd.

Bevindingen:

Uit de bestuursstukken en uit de gesprekken met het bestuur komt het beeld naar voren dat evenwichtige belangenafweging in voldoende mate aandacht heeft. Overwegingen en afwegingen zijn in stukken en verslaglegging goed te volgen.

Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

Een pensioenfonds voert een beleggingsbeleid dat in overeenstemming is met de prudent person regel. Waarden worden belegd in het belang van de aanspraken van de pensioengerechtigden. De opdracht aan de vermogensbeheerder dient hierbij aan te sluiten en het mandaat is helder en eenduidig omschreven en in overeenstemming met de beleggingsovertuigingen. De beleidsruimten zijn afgebakend.

- a. De beleggingsmandaten zijn op orde en in overeenstemming met de beleggingsovertuigingen
- b. De beleggingsrapportages zijn op orde en adequaat
- c. Taak- en verantwoordelijkheidsverdeling is op orde
- d. Er bestaat een goed onderbouwde risicohouding
- e. De beleidsruimten zijn afgebakend
- f. Er is een in de organisatie verankerd proces voor selectie, monitoring etc. van vermogensbeheerders

Bevindingen:

Het beleggingsbeleid van het fonds voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Het wordt consistent uitgevoerd, in lijn met het beoogde lage risico. De in 2016 naar aanleiding van het DNB-beleggingsonderzoek ingezette verdere

structurering van de onderbouwing en de implementatie van het beleggingsbeleid, was blijkens het DNB-validatieonderzoek in het verslagjaar nog niet volledig afgerond. Dit zal volgens de planning in 2019 gebeuren.

De Raad heeft kennis genomen van het voornemen van het bestuur om na afronding van het strategisch plan het huidige ESG beleid te evalueren, als onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid. De raad zal worden betrokken bij deze evaluatie.

Uitbesteding

Het bestuur dient een visie te hebben op de uitvoering van de activiteiten door het pensioenfonds en een expliciete afweging te maken ten aanzien van welke activiteiten worden uitbesteed. Het kostenniveau dient aanvaardbaar te zijn. Het bestuur dient in control te zijn, ook over de uitbestede activiteiten. Partijen waaraan wordt uitbesteed, alsook externe adviseurs, worden periodiek geëvalueerd. De algemene gang van zaken in het fonds voldoet aan de eisen van een beheerste en integere bedrijfsvoering.

Bevindingen:

De uitbesteding van het vermogensbeheer aan Robeco is in beginsel effectief en kwalitatief goed. Hetzelfde geldt in grote lijnen voor de uitbesteding van de pensioenadministratie aan TKP. De mogelijke risico's verbonden aan de dienstverlening van deze belangrijke uitbestedingspartijen worden ten volle door het bestuur en het bestuursbureau onderkend en proactief bewaakt, met expliciete aandacht voor de toekomstbestendigheid.

Het bestuur van het fonds heeft in 2018 besloten om over te gaan tot een selectieproces voor een fiduciaire manager. Deze markt oriëntatie was in lijn met het uitbestedingsbeleid. Het in kaart brengen van alle relevante spelers op de markt was een gedegen traject, waaraan ook Robeco heeft deelgenomen.

Dit heeft geresulteerd in het besluit van het bestuur van begin april 2019 om de opdracht voor het integraal vermogensbeheer per eind 2019 over te dragen aan Achmea Investment Management. De raad is van mening dat het bestuur een zeer zorgvuldig proces heeft doorlopen, met gebruikmaking van externe expertise, en kan zich vinden in de uitkomst daarvan.

Risicomanagement

Een goede risicobeheersing is een van de belangrijke pijlers waarop goed pensioenfondsbestuur rust. Het bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is. Ook zorgt het ervoor dat het integraal risicomanagement adequaat georganiseerd is. Het bestuur houdt expliciet rekening met risico's en risicobeheersing bij het bepalen van het beleid en het nemen van besluiten. Deze risicobeheersing legt het bestuur vast.

Een adequate risicobeheersing bestaat uit een systematische risico-inventarisatie over het totale risicospectrum zoals dat voor het pensioenfonds bestaat, de onderkenning van de onderscheiden (bruto-)risico's die het pensioenfonds loopt, een beoordeling of die risico's passen in de risicobereidheid van het pensioenfonds en het, indien en voor zover nodig, treffen van beheersingsmaatregelen om die bruto-risico's zodanig te reduceren of te modelleren dat ze, als netto-risico's, passen binnen de risicobereidheid van het pensioenfonds. Dit proces dient organisatorisch goed ingebed te zijn. Voor de oordeel- en besluitvorming door het bestuur zijn goede rapportages onontbeerlijk. Het proces moet periodiek worden herhaald. Het bestuur houdt bij bepaling van de risicobereidheid terdege rekening met de risicobereidheid van de belanghebbenden bij het pensioenfonds.

Bevindingen:

De Raad stelt vast dat er goede aandacht is voor integraal risicomanagement. Het risicomanagement is te kwalificeren als good practice in de sector. In het verslagjaar is de risicohouding van het fonds opnieuw bepaald en is het risicodashboard verder ontwikkeld door onder meer toevoeging van de strategische risico's cf. de opzet die DNB hanteert.

Communicatie en transparantie

De communicatie van een pensioenfonds dient in lijn te zijn met het beleid van het fonds. Het fonds communiceert helder over de relatie tussen ambitie, kosten en zekerheid. De deelnemer weet wat hij van het fonds te verwachten heeft. Communicatie is relevant voor de deelnemer en sluit aan bij zijn belevingswereld, informatiebehoefte en begripsniveau.

Bevindingen

De Raad van Toezicht stelt vast dat het bestuur veel aandacht heeft voor een adequate communicatie met de deelnemers.

Den Haag, 25 april 2019

Raad van toezicht

Reactie van het bestuur

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor de diepgaande wijze waarop hij de procedures, processen en checks en balances binnen het fonds heeft beoordeeld. Het bestuur heeft de bijdrage van de raad van toezicht ervaren als van toegevoegde waarde voor de governance van het fonds.

Het bestuur neemt goede nota van de door de raad van toezicht gedane observaties en benoemde aandachtspunten.

16. Oordeel van het verantwoordingsorgaan

De verantwoordings- en medezeggenschapsfuncties zijn ondergebracht bij het verantwoordingsorgaan (VO).

Wij hebben de taak om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de raad van toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.

Het bestuur legt jaarlijks aan het verantwoordingsorgaan (VO) verantwoording af over het beleid en over de wijze waarop dat is uitgevoerd.

Verder worden wij door het bestuur in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over een specifiek aantal zaken.

In 2018 hebben wij vijf keer vergaderd, waarbij telkens een delegatie van het bestuur aanwezig was. Ook vonden er vooroverleggen zonder het bestuur plaats.

Daarnaast heeft er een overleg met de raad van toezicht en een gezamenlijk overleg met het bestuur en de raad van toezicht in het kader van het jaarwerk 2017 plaatsgevonden. Het bestuursverslag en jaarrapport zijn uitvoerig besproken.

Op iedere vergadering van het VO wordt regulier aandacht besteed aan de notulen van de bestuursvergaderingen van de afgelopen periode en de actiepunten- en besluitenlijst van het bestuur.

In 2018 deed het VO onder andere de voordrachten voor de herbenoeming van de drie leden van de raad van toezicht en stemde in met het rooster van aftreden van de leden van de raad.

In 2018 adviseerden wij het bestuur ook positief over:

- het functieprofiel van de leden van de raad van toezicht;
- de verhoging van de tijdsbesteding en de daarop gebaseerde vergoeding van bestuursleden;
- de wijziging van de Klachten- en geschillenregeling;
- parameters 2019;
- automatische waardeoverdracht bestaande kleine pensioenen.

Wij zijn tijdens de VO-vergaderingen verder onder meer geïnformeerd over het vermogensbeheer, de beleggingsportefeuille en de stand van zaken in het proces van de uitvoering. Ook is aandacht besteed aan de kwaliteit van de dienstverlening van enkele uitbestedingspartijen en het verandervermogen van de uitvoering.

Andere besproken onderwerpen waren onder andere: het risicomanagement (zoals het jaarplan 2018), de wijziging van de governance, (de voortgang van) het strategietraject, (de communicatie inzake) het

Meerjarenbeleidsplan 2019-2021 en het Geschiktheidsjaarplan 2018. In mei 2018 volgden wij een opleidingsdag, waarna we verbeterpunten in onze werkprocessen hebben doorgevoerd.

Naast de structurele rapportages ontvingen wij ook diverse rapportages over lopende en afgeronde projecten, waaronder de omzetting van de pensioenleeftijd naar 68 jaar.

In oktober 2018 ontvingen wij een presentatie van de nieuwe MijnOmgeving op de website. De website is uitvoerig getest op duidelijkheid en klantvriendelijkheid voor de deelnemers. Het VO ervaart het resultaat dan ook als zeer gebruiksvriendelijk.

Oordeel verantwoordingsorgaan

Alles overziend zijn wij in het verslagjaar 2018 voldoende geïnformeerd om onze taak naar behoren te kunnen uitoefenen. De relatie tussen het bestuur en het VO is geïntensiveerd. Het VO is zich ervan bewust dat de steeds veranderende wet- en regelgeving extra druk legt op het bestuur en op de uitbestedingspartijen, maar heeft er vertrouwen in dat het bestuur adequaat zal kunnen inspelen op eventuele veranderingen.

Het jaarverslag over 2018 van Pensioenfonds Vervoer geeft naar ons oordeel een correcte weergave van het door het bestuur gevoerde beleid. Wij zijn van mening dat het bestuur de gemaakte beleidskeuzes voldoende heeft overwogen, dat het bestuur alle maatregelen heeft getroffen om het fondsvermogen zorgvuldig te beheren en dat het bestuur in de besluitvorming voldoende heeft stilgestaan bij een evenwichtige belangenafweging.

Wij kunnen ons ook vinden in de bevindingen en de aanbevelingen zoals geformuleerd door de raad van toezicht.

Het VO is van oordeel dat het bestuur in 2018 op adequate wijze heeft gehandeld en een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen (deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers) gewogen en geborgd zijn.

Den Haag, 25 april 2019

Het verantwoordingsorgaan van Pensioenfonds Vervoer

Reactie van het bestuur

Het verantwoordingsorgaan heeft zich bij haar oordeelsvorming gericht op de vraag of het bestuur bij het gevoerde beleid en de daaruit voortvloeiende besluiten, de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden (deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers) van Pensioenfonds Vervoer op een evenwichtige wijze heeft behartigd. Het bestuur heeft kennis genomen van het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan en is de leden van het verantwoordingsorgaan erkentelijk voor de geleverde inspanningen om tot een oordeel te komen.

17. Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat.

Het saldo van de staat van baten en lasten wordt voor € 1.625 onttrokken aan de solvabiliteitsreserve. Het overige van € 47 wordt onttrokken uit de algemene reserves.

18. Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen voor de Jaarrekening relevante gebeurtenissen na balansdatum.

19. Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de weg te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de weg, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 90 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 6 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig

dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131, 132 en 133.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de weg is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 25 april 2019

Drs W. Hoekert AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

20. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg

Verklaring over de jaarrekening 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg te Groningen ('de stichting') gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten over 2018; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Onze controleaanpak

Samenvatting en context

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds dat de pensioenregelingen uitvoert voor werknemers in de sectoren beroepsgoederen-, besloten bus- en taxivervoer, het binnenbeurtvaartbedrijf, het kraanverhuurbedrijf en de op vrijwillige basis aangesloten werknemers van Orsima. De stichting betreft een pensioenfonds dat opereert in een sterk gereguleerde markt. Vanuit de Pensioenwet worden met name zaken voorgeschreven met betrekking tot governance, fondsdocumenten, premieomvang, toeslagbeleid en verantwoording.

Het pensioenfonds werkt met diverse verschillende serviceorganisaties. TKP Pensioen is aangewezen als pensioenuitvoerder en verzorgt onder andere de financiële administratie. Het integraal vermogensbeheer is uitbesteed aan Robeco Institutional Asset Management. De uitvoering van het vastgoedmandaat heeft het pensioenfonds uitbesteed aan Syntrus Achmea Real Estate & Finance. Northern Trust is verantwoordelijk voor de bewaring van de stukken.

Als onderdeel van het ontwerpen van onze controleaanpak hebben wij de materialiteit bepaald en het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening geïdentificeerd en ingeschat. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar het bestuur belangrijke schattingen heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij significante schattingen waarbij veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen worden gemaakt die inherent onzeker zijn. In hoofdstuk 1.4.2.2 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' (pagina 75 en verder) van de jaarrekening, onder de toelichting op de beleggingen en de toelichting op de technische voorzieningen, heeft de entiteit de schattingsposten en de belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheid uiteengezet. Vanwege de verhoogde schattingsonzekerheid en het gerelateerde hogere inherente risico verbonden aan de waardering van de technische voorzieningen en de waardering van de niet-beursgenoteerde beleggingen, hebben wij deze aangemerkt als kernpunten zoals uiteengezet in de paragraaf 'De kernpunten van onze controle'. Vervolgens hebben wij de toelichting op de financiële positie van de stichting aangemerkt als kernpunt, vanwege het belang hiervan voor de deelnemers in relatie tot korting dan wel indexatie van de pensioenaanspraken.

Wij hebben ervoor gezorgd dat het controleteam over voldoende specialistische kennis en expertise beschikt die nodig is voor de controle van een pensioenfonds. Wij hebben daarom waarderings-specialisten in ons team opgenomen ten behoeve van de controle van de waardering van de beleggingen.

De hoofdlijnen van onze controleaanpak waren als volgt:

Materialiteit

- Materialiteit: € 125.000.000.

Reikwijdte van de controle

- De beleggingen van de stichting worden beheerd door Robeco Institutional Asset Management en bewaard door Northern Trust.
- De pensioenadministratie en de financiële administratie van de stichting zijn uitbesteed aan TKP Pensioen.
- Wij maken voor onze controle gebruik van de ISAE 3402 type II- en SOC 1-rapportages van de bovengenoemde serviceorganisaties.
- We hebben gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de adviserend en certificerend actuaaris van het fonds.
- Voor de vastgoed- en hypotheekfondsen van Syntrus Achmea Real Estate & Finance waar de stichting in belegt, maken wij gebruik van de werkzaamheden van de accountant van die fondsen. Wij hebben van deze accountant controleverklaringen en rapportages met bevindingen verkregen uit hoofde van onze instructies.

Kernpunten

- Waardering van de niet-beursgenoteerde beleggingen.
- Waardering technische voorzieningen.
- Financiële positie ten opzichte van het herstelplan.

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen, op basis van ons professionele oordeel, kwantitatieve grenzen voor materialiteit waaronder de materialiteit voor de jaarrekening als geheel, zoals uiteengezet in onderstaande tabel. Deze grenzen, evenals de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen, zowel individueel als gezamenlijk, op de jaarrekening als geheel en op ons oordeel, te evalueren.

Materialiteit	€ 125.000.000 (2017: € 109.000.000).
Hoe is de materialiteit bepaald	Wij bepalen de materialiteit op basis van ons professionele oordeel. Als basis voor deze oordeelsvorming gebruikten we 0,5% van het totaal van de technische voorzieningen per 31 december 2018.
De overwegingen voor de gekozen benchmark	We gebruikten de technische voorzieningen als de primaire, in de sector algemeen toegepaste, benchmark, op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening, voornamelijk de deelnemers en de toezichthouder (De Nederlandsche Bank). Op basis daarvan zijn wij van mening dat de technische voorzieningen een belangrijk kengetal zijn voor de financiële prestaties van de stichting.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur en de raad van toezicht overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 6 miljoen (2017: € 5,4 miljoen) aan hen rapporteren evenals kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening. Wij hebben het bestuur en de raad van toezicht op de hoogte gebracht van de kernpunten. De kernpunten vormen geen volledige weergave van alle risico's en punten die wij tijdens onze controle hebben geïdentificeerd en hebben besproken. Wij hebben in deze paragraaf de kernpunten beschreven met daarbij een samenvatting van de op deze punten door ons uitgevoerde werkzaamheden.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen en observaties ten aanzien van individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten of over specifieke elementen van de jaarrekening.

Kernpunten**Waardering van de niet-beursgenoteerde beleggingen**

We verwijzen naar toelichtingen 1 en 12 in de jaarrekening

Het pensioenfonds belegt in derivaten met een afgeleide marktnotering. Dit betreffen de valuta-termijncontracten en rentederivaten met een totale waarde van € 333 miljoen negatief. De overige niet-beursgenoteerde beleggingen betreffen beleggingen in direct vastgoed ad € 163 miljoen en beleggingen in vastgoed- en hypotheekfondsen voor een bedrag van € 1.941 miljoen. Het restant van de niet-beursgenoteerde beleggingen ad € 477 miljoen bestaat uit aandelenbeleggingen, bedrijfsobligaties en beleggingen in overige beleggingsfondsen.

Derivaten worden tegen reële waarde verantwoord, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, op basis van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen. Voor de overige niet-beursgenoteerde beleggingen geldt dat de waarde wordt vastgesteld met behulp van waarderingmodellen. Het vastgoed wordt gewaardeerd op basis van taxaties, volgens algemeen gangbare modellen. Voor de reëlewaardeberekening van de hypotheek wordt gebruikgemaakt van parameters en/of veronderstellingen met betrekking tot de verwachte kasstroom en de disconteringsvoet.

Omdat voor de waardering van de niet-beursgenoteerde beleggingen gebruik wordt gemaakt van waarderingmodellen en -technieken en belangrijke schattingen, is dit vanwege de inherente onzekerheid een belangrijk aandachtspunt geweest in onze controle.

Onze controlewerkzaamheden en observaties

De waardering van de derivaten per 31 december 2018 hebben wij samen met onze waarderingsspecialisten voor de materiële derivatencategorieën integraal getoetst door de relevante marktnoteringen en marktconforme en toetsbare waarderingmodellen te valideren aan de hand van aansluiting met externe data en een herberekening van de waardering.

De waardering van de directe vastgoedbeleggingen in de jaarrekening is gebaseerd op externe taxatierapporten. De waardering van de directe vastgoedbeleggingen en de waardering van de beleggingen in vastgoed- en hypotheekfondsen van Syntrus Achmea Real Estate & Finance hebben wij getoetst door controle-instructies te versturen naar de accountant van deze fondsen en kennis te nemen van de uitkomsten van de controlewerkzaamheden. De waardering van de directe vastgoedbeleggingen wordt tevens getoetst door deze accountant. De werkzaamheden van deze accountant bestaan uit de controle van de waardering van de beleggingsportefeuille op basis van de in de instructies opgenomen materialiteitsgrenzen. Wij hebben de controleverklaringen ontvangen en de hierbij horende rapportages met controlebevindingen geëvalueerd.

Voor de niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen hebben wij door middel van 'look back'-procedures de schattingen van voorgaande jaren geëvalueerd. Wij hebben voor een deelwaarneming getoetst of de waardering aansluit met gecontroleerde jaarrekeningen of een vermogensopstelling van de betreffende fondsen. Daarnaast hebben wij geïnformeerd naar nagekomen waarderingen die van invloed zijn op de intrinsieke waarde per participatie.

Uit de bovenstaande werkzaamheden blijken geen materiële bevindingen.

Kernpunten**Waardering technische voorzieningen**

We verwijzen naar toelichting 5 in de jaarrekening

De technische voorzieningen voor risico van het fonds bedragen ultimo 2018 € 25.028 miljoen. De voorziening is actuariel berekend door de adviserend actuaris van de stichting en gecontroleerd door de certificerend actuaris.

De gebruikte actuariële veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen zoals vastgesteld door het bestuur hebben betrekking op sterftegrondslagen (algemene sterftetabel en fondsspecifieke grondslagen), rentetermijnstructuur, arbeidsongeschiktheidsrisico, toekomstige kosten en overige actuariële veronderstellingen gebruikt in de actuariële analyse. Deze berekening is complex en bevat significante actuariële veronderstellingen en is daarom een belangrijk aandachtspunt voor onze controle.

Onze controlewerkzaamheden en observaties

Wij hebben de certificerend actuaris controle-instructies gestuurd op basis van NBA-handreiking 1120 ten aanzien van de actuariële certificering met betrekking tot onder andere de consistentie, prudentie en actualiteit van schattingen ten aanzien van de voorziening pensioenverplichtingen en de financiële positie in overeenstemming met relevante wetgeving. Wij hebben geëvalueerd of de certificerend actuaris heeft voldaan aan onze instructies met betrekking tot objectiviteit en onafhankelijkheid, deskundigheid, inzicht in risico's en of de werkzaamheden zijn uitgevoerd door onder andere kennis te nemen van zijn certificeringsrapport.

Wij hebben vastgesteld dat de basisgegevens die dienen als input voor de werkzaamheden van de certificerend actuaris aansluiten met de door ons gecontroleerde basisgegevens.

Wij hebben de gebruikte veronderstellingen getoetst op consistentie en de plausibiliteit van deze veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben we de gehanteerde aannames zoals sterftegrondslagen (algemene sterftetabel en fondsspecifieke grondslagen), rentetermijnstructuur inclusief UFR, arbeidsongeschiktheidsrisico, toekomstige kosten en overige aannames zoals gebruikt in de actuariële analyse geëvalueerd. Dit hebben wij gedaan door het evalueren van deze actuariële resultaten waarbij de omvang van de resultaten een indicatie geeft ten aanzien van de evenwichtigheid van de gehanteerde schattingen.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de aannames zijn onderbouwd met behulp van uitgevoerde grondslagonderzoeken door de adviserend actuaris. Ten aanzien van de schattingswijzigingen hebben wij de toelichting in de jaarrekening getoetst.

Wij hebben de uitkomsten van de actuariële analyse aangesloten met de jaarrekening van de stichting.

Uit onze werkzaamheden blijken geen materiële bevindingen.

Kernpunten**Financiële positie ten opzichte van het herstelplan**

We verwijzen naar toelichting 4 in de jaarrekening

Ultimo 2018 bedraagt het vereist eigen vermogen ('VEV') 117,2% en het minimaal vereist eigen vermogen ('MVEV') 104,3%. Omdat de beleidsdekkingsgraad van het fonds van 105,5% lager is dan het VEV maar hoger dan het MVEV is sprake van een reservetekort.

De stichting heeft eind maart 2018 een herstelplan opgesteld, dat is ingediend bij toezichthouder DNB. DNB heeft het herstelplan goedgekeurd, omdat de stichting verwacht binnen tien jaar aan het VEV te voldoen.

Op 1 april 2019 is een geactualiseerd herstelplan ingediend, de reactie van DNB hierop is nog niet ontvangen. Op basis hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat een korting van de pensioenuitkeringen niet nodig is. De hoogte van de beleidsdekkingsgraad is bepalend voor korting dan wel indexatie van de pensioenuitkeringen aan de deelnemers van het fonds, en daarom achten wij de bepaling van de beleidsdekkingsgraad en de toelichting hieromtrent als kernpunt in onze controle.

Onze controlewerkzaamheden en observaties

De certificerend actuaaris heeft de berekening van het VEV en MVEV gecertificeerd aan de hand van fondsspecifieke karakteristieken en hieruit blijken geen materiële bevindingen. De door de actuaaris gehanteerde basisgegevens hebben wij aangesloten op onze eigen werkzaamheden dienaangaande.

Wij hebben vervolgens kennisgenomen van het ingediende herstelplan en de goedkeuring die hier door DNB over is afgegeven. Wij hebben vastgesteld dat in het bestuursverslag en de jaarrekening het herstelplan voldoende is toegelicht.

Voor de berekening van de beleidsdekkingsgraad (gemiddelde van de maanddekkingsgraad van de afgelopen twaalf maanden) hebben wij gebruikgemaakt van de processen zoals ingericht bij het bestuursbureau van de stichting. Hierbij hebben wij vastgesteld dat er controle plaatsvond op het gebruik van de juiste inputgegevens en dat de plausibiliteit van deze gegevens wordt getoetst door het bestuursbureau.

Wij hebben gesteund op deze interne beheersingsmaatregelen voor de juiste berekening van de beleidsdekkingsgraad. Tevens hebben wij voor een aantal maanden de input voor de berekening van de maanddekkingsgraad aangesloten met de opgave van de vermogensbeheerder en de actuariële berekening van de adviserend actuaaris.

Uit onze werkzaamheden blijken geen materiële bevindingen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de kerncijfers;
- het voorwoord;
- het profiel;
- de organisatie;
- het bestuursverslag;
- de overige gegevens; en
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- en regelgeving gestelde vereisten

Onze benoeming

Wij zijn op 15 december 2016 door het bestuur benoemd als externe accountant van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg. Wij zijn nu voor een onafgebroken periode van twee jaar accountant van de stichting.

Geen verboden diensten

De stichting valt niet onder de definitie van een organisatie van openbaar belang. Het bestuur heeft ervoor gekozen om vrijwillig zoveel mogelijk als zodanig te handelen. Wij hebben, naar ons beste weten en overtuiging, geen verboden diensten, als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, geleverd.

Geleverde diensten

De diensten die wij, in aanvulling op de controle van de jaarrekening, hebben geleverd aan de stichting, in de periode waarop onze wettelijke controle betrekking heeft, zijn toegelicht onder (15) Pensioenuitvoeringskosten van de toelichting van de jaarrekening.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Groningen, 25 april 2019
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.D.M. Plomp RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Beroepsvervoer over de Weg

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur en de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met het bestuur en de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze zaken in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang is van het maatschappelijk verkeer.

BIJLAGEN

21. Aanvullende informatie bestuursgremia

Onderstaand treft u, aanvullend op wat in het bestuursverslag ten aanzien van de bestuursgremia is vermeld, aanvullende informatie aan over de vergoedingen die worden verstrekt aan leden van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. Voorts wordt meer informatie verstrekt over de leden van genoemde organen.

Bestuur

Vergoeding bestuursleden

De vergoeding voor bestuursleden is gebaseerd op de aanbevelingen van de Pensioenfederatie ter zake. Die aanbevelingen gaan – voor een pensioenfonds van de omvang als Pensioenfonds Vervoer – uit van een honorering op basis van de totale werkgeverslasten van € 140.000 per jaar op fulltime basis. Daarvan afgeleid geldt voor de voorzitters (met een verondersteld wekelijks tijdsbeslag van 3 werkdagen) een vergoeding van € 84.000 per jaar. Voor bestuursleden geldt (op basis van een tijdsbesteding van 2 werkdagen per week) een vergoeding van € 56.000.- per jaar. Over de vergoedingen aan een aantal bestuursleden is het fonds ook btw verschuldigd. Voor bestuursleden die zitting hebben in het bestuur op voordracht van een werkgevers- of werknemersorganisatie worden de genoemde bedragen in principe uitbetaald aan de voordragende organisaties.

Personalia

Bestuursleden per 31 december 2018

Naam	Functie	Geboortejaar	Sinds (jaar)	Einde zittingsduur
Dhr. L.J.H. Ceelen	voorzitter 2018 en plv. voorzitter 2019	1962	2000	2020
Mw. R. Hidding	Plv. voorzitter 2018 en voorzitter 2019	1958	2007	2021
Mw. S. Kraaijenoord	Plv. secretaris 2018 en secretaris 2019	1966	2001	2021
Dhr. M. Hulsegge	secretaris 2018 en plv. secretaris 2019	1960	2018	2022
Dhr. M. van Ballegooijen	bestuurslid	1971	2008	2020
Mw. A.J. Stevens	bestuurslid	1952	2016	2020
Mw. W. Westerborg	bestuurslid	1967	2016	2020
Dhr. P.A. Stork	bestuurslid	1967	2016	2020
Dhr. L.C.A. Scheepens	Bestuurslid	1965	2018	2022
Dhr. S. Lahiri	bestuurslid	1981	2018	2022

Nevenfuncties

De bestuursleden bekleden de volgende nevenfuncties:

Mw. R. Hidding

- Bestuurslid Stichting Opleidings- en Ontwikkelingsfonds Beroepsvervoer (SOOB)
- Vakbondsbestuurder FNV

Dhr. L.J.H. Ceelen

- Bestuurslid BpfBouw
- Adviseur Bouwend Nederland
- Adviseur Transport en Logistiek Nederland

Dhr. L.C.A. Scheepens

- Secretaris van de stichtingen SFB
- Lid raad van toezicht Bpf Recreatie
- Lid raad van toezicht Pensioenfonds SABIC
- Bestuurslid Stichting Williamfonds
- Docent SPO

Dhr. M. Hulsegge

- Bestuurslid Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek
- Toezichthoudend bestuurslid Stichting Particuliere Aanvulling WW

Mevr. S. Kraaijenoord

- Beleidsadviseur sociale belangen Transport en Logistiek Nederland (TLN)

Dhr. M. van Ballegooijen

- Directeur Taxibedrijf Van Ballegooijen Spijkenisse BV
- CAO-onderhandelaar sector Taxi

Mevr. A.J. Stevens

- Secretaris Bestuur St. Pensioenfonds TNT Express

- Secretaris Bestuur Humanitas
- Voorzitter Adviesraad voor Minimabeleid Midden-Drenthe
- Bestuurder Pensioenen FNV

Dhr. S. Lahiri

- Bestuurslid Bpf AVH
- Bestuurslid SPNG
- Bestuurslid Stichting Financieel Paspoort

Mevr. W. Westerborg

- Hoofd Modelling Cluster Leader ABN AMRO Bank NV (tot 01-02-2019)
- Niet-Uitvoerend Bestuurslid Stichting ABN AMRO Pensioenfonds (tot 01-02-2019)
- Directeur Finance en Risk APF Unilever (met ingang van 01-02-2019)
- Uitvoerend bestuurder APF Unilever (met ingang van 01-02-2019)

Dhr. P.A. Stork

- Hoogleraar Financiële Markten en Instrumenten aan de Vrije Universiteit Amsterdam
- Voorzitter Beleggingsadviescommissie CBR Toeslagdepot
- Voorzitter Auditcommissie Stichting Pensioenfonds IBM Nederland
- Voorzitter Auditcommissie De Nationale APF (t/m 31-12-2018)
Bestuurslid Pensioenfonds ABP

Raad van toezicht

Vergoeding

Aan de voorzitter van de raad van toezicht wordt een vergoeding van € 16.000 per jaar exclusief BTW verstrekt; de gewone leden van de raad van toezicht ontvangen € 14.000 exclusief BTW per lid.

Personalia

Naam	Functie	Geboortjaar	Sinds (jaar)	Einde zittingsduur
------	---------	-------------	--------------	--------------------

Mw. N.J.M. Beuken	Voorzitter	1959	2014	2021
Dhr. W.C. Boeschoten	Lid	1953	2014	2022
Dhr. E.R. Capitain	Lid	1957	2014	2020

Nevenfuncties

De leden van de raad van toezicht bekleden de volgende nevenfuncties:

Mw. N.J.M Beuken

- Algemeen Directeur Pensioenfonds ABP
- Voorzitter raad van toezicht van Regionaal Opleidingscentrum Leeuwenborgh
- Lid Raad van Commissarissen Rabobank Parkstad Limburg
- Voorzitter Raad van Commissarissen Rabobank Zuid-Limburg Oost
- Bestuurslid Stichting Nationaal Pensioenregister

Dhr. W.C. Boeschoten

- Adviseur Beleggingsadviescommissie, APF Unilever Nederland
- Lid Beleggingsadviescommissie Fonds 1818
- Lid Accreditatiecommissie Dutch Security Institute (DSI)
- Lid Beleggingscommissie Amsterdamsche Studentenroeivereniging Nereus
- Extern beleggingsadviseur Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houthandel
- Lid raad van toezicht Pensioenfonds UWV

Dhr. E.R. Capitain

- Docent post graduate opleiding accountancy Vrije Universiteit
- Voorzitter raad van toezicht De Kinder Kliniek
- Lid raad van toezicht ING CDC Pensioenfonds
- Lid raad van toezicht NN CDC Pensioenfonds
- Lid raad van toezicht Pensioenfonds Heineken
- Lid raad van toezicht Pensioenfonds Wolters Kluwer
- Voorzitter bestuur Vrienden van de Agrarische Stichting Blaricum
- Compliance Officer Bank ten Cate & Cie N.V.
- Extern adviseur en lid Audit Committee BpfBOUW

- Lid van de Board Friends of EUROCLIO
- Lid van de visitatiecommissies van de pensioenfondsen van:
 - Arcadis
 - Dow
 - Total
 - Yara
 - Pensioenfonds HAL

Verantwoordingsorgaan

Vergoeding

Leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen per vergadering € 410 aan vacatiegeld en daarnaast een vergoeding voor verblijfkosten (€ 12,- per vergadering) en een reiskostenvergoeding.

Personalia

Naam	Functie	Geboortejaar	Sinds (jaar)	Einde zittingsduur
Dhr. W.H. van Neuren	Voorzitter	1948	2014	2022
Mw. G.M. van Velzen	Lid	1969	2014	2024
Dhr. P.J.M. Benner	Lid	1958	2015	2025
Dhr. C. Busser	Lid	1946	2014	2020
Dhr. J.G. Th. Teunissen	Lid	1952	2014	2023

Nevenfuncties

De leden van het verantwoordingsorgaan bekleden de volgende nevenfuncties:

Dhr. W.H. van Neuren

- Directeur Kingscourt96 B.V., Ridderkerk
- Adviseur Mijnders Transport B.V., Melissant
- Lid overlegraad Transport en Logistiek (T&L) (tot 31-12-2018)
- Voorzitter Stichting Arbeidsvoorwaardenbeleid KNV

Mw. G.M. van Velzen

- Koerier DHL Express
- Kaderlid / secretaris CNV (landelijke kadergroep)
- Lid CNV overlegraad Transport en Logistiek (CNV Kaderfunctie)
- Vrijwilliger PKN Gemeente
- Lid kascontrolecommissie De Volkstuinvereniging
- Bestuurslid NPGV

Dhr. P.J.M. Benner

- Bestuurslid van Stichting Fonds Scholing en Ordening voor het Besloten Busvervoer (FSO)
- Lid FNV Subsectorraad Toer
- Lid Cao partijen Besloten Bus
- Bestuurslid Stichting LOES voor Dieren

Dhr. C. Busser

- Directeur Busser Transport B.V.

Dhr. J.G. Th. Teunissen

- Chauffeur Schenk Tanktransport Papendrecht
- Kaderlid FNV

22. Begrippenlijst

ABTN

Actuariële en bedrijfstechnische nota. In deze, door de wet verplicht gestelde nota, wordt het beleid van het fonds beschreven. Aan de orde komen onder meer de inhoud van de uitvoeringsovereenkomst, de voorwaardelijke toeslagverlening, het financieel toetsingskader en de bedrijfsvoering van het pensioenfonds; verder zijn de verklaring over de beleggingsbeginselen, een beschrijving van de sturingsmiddelen en een financieel crisisplan opgenomen.

AFM

Autoriteit Financiële markten. AFM houdt toezicht op het gedrag van en de informatieverstrekking door alle partijen op de financiële markten in Nederland, waaronder pensioenfondsen. Naast AFM houdt ook De Nederlandsche Bank (DNB) toezicht op pensioenfondsen.

ALM

Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen de bezittingen en verplichtingen van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid, premiebeleid en toeslagenbeleid.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en vastgoed. Naast de feitelijke beleggingsmix wordt gesproken over de strategische beleggingsmix; deze laatste is de beoogde lange termijn verdeling over de verschillende beleggingscategorieën. Deze verdeling wordt gebaseerd op een ALM studie (zie aldaar).

Benchmark

Representatieve index waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de 12 meest recente maand-dekkingsgraden.

In de beleidsdekkingsgraad worden de gepubliceerde maand-dekkingsgraden gebruikt. Dat zijn de voorlopige dekkingsgraden die kort na afloop van een maand worden gerapporteerd aan De Nederlandsche Bank (DNB) en geplaatst op de website van Pensioenfonds Vervoer.

De in de berekening van de beleidsdekkingsgraad opgenomen voorlopige, gepubliceerde maand-dekkingsgraden worden alleen vervangen door de latere definitieve dekkingsgraad als er een materieel verschil zit tussen de voorlopige en de latere definitieve maand-dekkingsgraad. Uitzondering is de maand december. Hier wordt altijd

de latere definitieve maand-dekkingsgraad uit het jaarverslag gebruikt. Dat is immers ook een gepubliceerde dekkingsgraad.

Collateral

Onderpand. Manier om het kredietrisico op tegenpartijen uit hoofde van derivaten transacties te beperken. Het collateral reduceert dit risico doordat er gedurende de looptijd van de transacties onderpand in de vorm van effecten en/of liquiditeit wordt gestort ter dekking van de marktwaarde van de transacties. Dit onderpand valt vrij bij het in gebreke blijven van de tegenpartij.

Compliance

Het begrip waarmee wordt aangeduid dat een persoon of organisatie werkt in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving, waaronder de gedragscode.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met renteaangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Correctiefactoren

Correctiefactoren worden toegepast om de waargenomen sterfte bij het fonds en de sterftekansen volgens de 'algemene' overlevingstafels op elkaar te laten aansluiten.

Custodian

De financiële partij die de effecten bewaart.

Dekkingsgraad

Verhouding tussen het aanwezige pensioenvermogen en de som van de waarde van de opgebouwde aanspraken en de reeds ingegane pensioenen, uitgedrukt in een percentage.

Dekkingstekort

Er is sprake van een dekkingstekort als de beleidsdekkingsgraad onder het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen komt.

Derivaten

Van onderliggende waarden zoals bijvoorbeeld effecten of indices afgeleide beleggingsproducten, zoals opties, futures en swaps.

DNB

De Nederlandsche Bank. Bij wet ingesteld toezichhoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioenwet bewaakt.

Doorsneepremie

Gelijk premiepercentage voor alle deelnemers, ongeacht geslacht, leeftijd en burgerlijke staat.

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het fonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfondsen zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer. Tenminste jaarlijks wordt vastgesteld of het eigen vermogen groot genoeg is.

Engagement

Het voeren van een dialoog met bedrijven waarin belegd wordt teneinde verbeteringen te bewerkstelligen op het gebied van het duurzaamheidsbeleid van het betrokken bedrijf.

Ervaringssterfte

De verhouding tussen de gemiddelde Nederlandse bevolkingssterfte en de waargenomen sterfte met betrekking tot deelnemers en uitkeringsgerechtigden van het pensioenfonds.

ESG (-factoren, -thema's, -aspecten)

Engelse afkorting voor milieu (environment), maatschappij (social) en bestuur (governance).

Franchise

Het deel van het salaris waarover geen pensioen wordt opgebouwd.

FTK

Financieel Toetsingskader. Methodiek voor toetsing van de financiële opzet en bestendigheid van pensioenfondsen en verzekeraars door De Nederlandsche Bank.

Herstelplan

In een herstelplan wordt aangegeven hoe een pensioenfonds dat een reservetekort, en daarnaast mogelijk ook een dekkingstekort heeft binnen een termijn van maximaal 10 jaar denkt te herstellen. Voor het herstel kan een pensioenfonds theoretisch het premiebeleid, het toeslagenbeleid en het beleggingsbeleid inzetten. Zolang het fonds nog steeds een tekort heeft moet jaarlijks opnieuw een herstelplan worden opgesteld.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een verzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van specifieke risico's bij een verzekeraar, zoals overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's van deelnemers.

Indexed return

De ontwikkeling wordt getoond alsof het een index betreft, waarbij de beginwaarde op 100% is gesteld.

Infrastructuur beleggingen

Investerings in voorzieningen van algemeen maatschappelijk nut, zoals (spoor)wegen, vliegvelden, havens, bekabeling, riolering en dergelijke.

Intern Toezicht

Intern Toezicht is één van de Principes van goed Pensioenfondsbestuur (ofwel Pension Fund Governance) en betreft het door onafhankelijke deskundigen kritisch beoordelen van het functioneren van de besturing van het pensioenfonds. In het kader van de implementatie van de Wet versterking bestuur pensioenfonds wordt het intern toezicht bij Pensioenfonds Vervoer sedert 1 juli 2014 uitgeoefend door een permanente raad van toezicht.

ISAE 3402/SOC 1

ISAE 3402 (Assurance Reports on Controls at a Service Organization) is de Internationale controlestandaard inzake rapportage door derden. Een SOC 1 rapportage (Service Organization Controls Report) is vergelijkbaar met een ISAE 3402 rapportage. Met zo'n 'derdenverklaring' wordt aangegeven dat een serviceorganisatie, waar een gebruikersorganisatie activiteiten aan heeft uitbesteed, 'in control' is aangaande de activiteiten die binnen de scope zijn gedefinieerd. Een ISAE3402 rapportage stelt serviceorganisaties en overige entiteiten in staat om hun cliënten en externe accountants te voorzien van eenduidige informatie inzake de controle over hun organisatie en bedrijfsprocessen.

Korten

Er zijn twee situaties waarbij korten verplicht is:

1. Als het niet lukt om een herstelplan op te stellen zodanig dat de beleidsdekkingsgraad binnen tien jaar weer tenminste gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad. De korting mag worden uitgesmeerd over tien jaar (de looptijd van het nieuwste herstelplan). De korting is dan in het eerste jaar onvoorwaardelijk, maar in de rest van de jaren voorwaardelijk. Dat wil zeggen dat de rest van de kortingen niet meer doorgevoerd hoeft te worden als er voldoende herstel is opgetreden.
2. Als de beleidsdekkingsgraad 5 jaar lang onafgebroken lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, en tegelijkertijd de UFR-dekkingsgraad op het laatste meetmoment ook onder het minimaal vereist vermogen ligt, moet er worden gekort zodanig dat de UFR-dekkingsgraad gelijk wordt aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting mag ook worden gespreid over hersteltermijn, maar als om deze reden wordt gekort zijn alle kortingen onvoorwaardelijk.

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie is opgebouwd uit de actuariële benodigde premie voor de inkoop van nieuwe pensioenverplichtingen vermeerderd met een opslag van de uitvoeringskosten van het pensioenfonds, een opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en een opslag voor de financiering van de voorwaardelijke toeslagverlening. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt.

Kritische dekkingsgraad

De kritische dekkingsgraad is de laagste dekkingsgraad waarbij het voor het pensioenfonds nog net mogelijk is om binnen tien jaar te herstellen (zie 'herstelplan').

Minimaal vereist eigen vermogen

Het minimaal vereist eigen vermogen vormt een buffer voor algemene risico's. Deze buffer bestaat vooral uit een algemene opslag voor beleggingsrisico's, ter hoogte van 4% van het belegd vermogen. Daarnaast zijn er kleine opslagen voor overlijdensrisico's en arbeidsongeschiktheidsrisico's. Indien het fonds niet over het minimaal vereist eigen vermogen beschikt is sprake van een dekkingstekort.

Minimaal vereist vermogen

Het minimaal vereist vermogen is het vermogen dat het pensioenfonds nodig heeft voor alle pensioenverplichtingen, vermeerderd met een buffer voor algemene risico's (het minimaal vereist eigen vermogen).

Minimaal vereiste dekkingsgraad

De minimaal vereiste dekkingsgraad is het minimaal vereist vermogen gedeeld door de waarde van de verplichtingen.

Nominale dekkingsgraad

Verhouding tussen het aanwezige pensioenvermogen ende waarde van de opgebouwde aanspraken, uitgedrukt in een percentage, waarbij de opgebouwde aanspraken contant zijn gemaakt met de nominale marktrente. Nominale marktrente: De marktrente die volgt uit de prijsvorming van obligaties. De hoogte van deze rente fluctueert in de tijd en hangt af van de looptijd van de kasstromen.

Opbouwpercentage

Jaarlijkse pensioenopbouw uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag.

Opkomende markten

Markten die eerder in hun economische ontwikkeling achter lagen op de westerse economieën, maar nu een inhaalslag gemaakt hebben en/of daar (nog) mee bezig zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Outperformance/underperformance

Er is sprake van out- of underperformance als het gerealiseerde rendement van een portefeuille hoger respectievelijk lager is dan het rendement van de benchmark.

Pensioengrondslag

Het pensioengevend salaris minus de zogenoemde franchise; over die franchise wordt geen pensioen opgebouwd.

Pensioenrichtleeftijd

De leeftijd waarop volgens de pensioenregeling het ouderdomspensioen ingaat.

Performancetoets

Zie ook 'z-score'. De som van de z-scores van vijf opeenvolgende jaren, gedeeld door de wortel van het aantal jaren (vijf), moet minimaal gelijk zijn aan minus 1,28. Dit wordt de performancetoets genoemd.

Premie-egalisatiedepot

De premie-egalitatie is onderdeel van de financieringsafpraak tussen de sociale partners en de werkgever. Het is een reserve ter egalitatie van de premie over de looptijd van de cao afspraak tot en met 31 december 2020.

Reëel contract

Bij een reëel contract is het opgebouwde pensioen minder zeker dan bij een nominaal contract, maar is de kans op aanpassing van de opgebouwde rechten aan de prijsstijgingen groter.

Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad geeft aan of het pensioenfonds wel (reële dekkingsgraad is 100% of meer) of niet (onder de 100%) voldoende vermogen heeft ten opzichte van de waarde van de verplichtingen, als ook nog rekening wordt gehouden met prijsstijgingen (inflatie). De reële rente is de nominale rente minus de inflatie.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden wordt uitgegaan.

Renteafdekking

Het afdekken van (rente- en inflatie-) risico's in pensioenverplichtingen. In plaats van afdekking wordt ook de term 'hedge' gebruikt.

Rentetermijnstructuur

DNB publiceert per looptijdsegment (in jaren) een rente waarmee de actuele waarde moet worden berekend van de nominale pensioenverplichtingen met een corresponderende restant looptijd in jaren. De rentetermijnstructuur (het geheel van al die door DNB gepubliceerde rentes) wordt vastgesteld met behulp van maandeinde-gegevens.

Repo

Afkorting van 'Repurchase Agreement'. Dat staat voor het gelijktijdig kopen en verkopen van effecten met verschillende settlementdata (data van afwikkeling van de contracten).

Reservetekort

Er is sprake van een reservetekort als de beleidsdekkingsgraad onder het niveau van het vereist eigen vermogen komt. Bij een tekort dienen pensioenfonds op 1 april van het jaar, berekend op basis van de uitkomsten tot en met het eind van het voorafgaande jaar, een (nieuw) herstelplan op te stellen. Het herstelplan moet jaarlijks worden vernieuwd zolang als er sprake is van een reservetekort.

Securities lending

Het tijdelijk uitlenen van effecten aan andere marktpartijen. Die andere marktpartijen zijn veelal om goede redenen leveringsverplichtingen aangegaan zonder zelf over de betreffende effecten te beschikken. Voor het uitlenen wordt een vergoeding ontvangen. Ook wordt voldoende onderpand ter beschikking gesteld. De uitlener blijft economisch eigenaar van de effecten.

SLA

Service Level Agreement. Een Service Level Agreement is een type overeenkomst waarin afspraken staan tussen aanbieder en afnemer van een dienst of product.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Solvabiliteitstoets

Toets in het kader van het FTK. Naast het benodigde vermogen uit de 'minimumtoets' dient ook een buffer te worden aangehouden om bij tegenvallende beleggingsresultaten voldoende vermogen te hebben.

Swap

Een swap is een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Afdekking tegen renterisico gebeurt onder andere door het afsluiten met renteswaps (IRS) waarbij een vaste lange swaprente geruild wordt tegen een variabele korte rente.

Technische voorziening (voorziening pensioenverplichtingen)

Technische voorzieningen worden gevormd om alle uit de pensioenregeling of andere overeenkomsten voortvloeiende pensioenverplichtingen te kunnen nakomen.

Toeslagengrens

Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110% mag het pensioenfonds geen toeslagverlening toepassen. Als de beleidsdekkingsgraad boven de 110% ligt mag het pensioenfonds eventueel gedeeltelijk toeslagverlening geven,

als het bestuur van mening is dat dit verantwoord is. Als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de ‘volledige toeslagengrens’ mag het bestuur volledige toeslagverlening geven. Toeslagverlening is een ambitie, maar geen recht. Het bestuur zal altijd moeten beoordelen of toeslagverlening verantwoord is. Evenwichtige belangenbehartiging zal daarbij altijd centraal staan.

Toeslagverlening / indexering / indexatie

Toeslagverlening is het met een inflatiecomponent verhogen van de pensioenaanspraken en pensioenrechten, in overeenstemming met de in het pensioenreglement omschreven pensioenregeling. Dit vindt alleen geheel of gedeeltelijk plaats indien de financiële situatie dat toelaat en het bestuur geen andere overwegingen heeft (met name vanuit oogpunt van evenwichtige belangenbehartiging) om af te zien van toeslagverlening. Indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de volledige toeslagengrens kan het bestuur eventueel besluiten om een extra toeslagverlening toe te passen. Daarvan zal alleen sprake kunnen zijn indien in eerdere jaren gekort is op de toeslagverlening en/of vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten heeft plaatsgevonden. De actieve en gewezen deelnemers van het pensioenfonds en de uitkeringsgerechtigden kunnen formeel geen aanspraak maken op een extra toeslagverlening als de situatie zoals hierboven beschreven aan de orde is. De reglementen en de ABTN van Pensioenfonds Vervoer kennen geen rechten op inhaaltoeslagen. Het eventueel toch toekennen daarvan is aan het bestuur.

Toetspremie

Zie ook bij ‘kostendekkende premie’. De rente die wordt gehanteerd om de premiehoogte te berekenen kan de actuele marktrente zijn of een historisch gemiddelde rente. Pensioenfonds Vervoer hanteert dit laatste, om te voorkomen dat de kostendekkende premie teveel van jaar tot jaar fluctueert. Dit wordt een ‘gedempte kostendekkende premie’ genoemd. Deze mag voor de toetsing of er voldoende premie binnenkomt worden gehanteerd. Men spreekt daarom ook wel van ‘toetspremie’.

Uniform Pensioen Overzicht (UPO)

Een pensioenoverzicht waarin onder meer de verwachte uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid voor deelnemers op algemeen gangbare wijze worden gepresenteerd.

Valutatermijncontract

Bindende overeenkomst tussen een bank en een tegenpartij, waarin wordt afgesproken om een bedrag aan vreemde valuta's op termijn te kopen of te verkopen tegen een nu reeds vastgestelde termijnkoers.

Vastgoed

Direct vastgoed betreft rechtstreekse beleggingen in onroerende goederen. Indirect vastgoed betreft participaties in beleggingsfondsen die beleggen in onroerend goed of onroerend goed ondernemingen. Indirect vastgoed kan wel of niet beursgenoteerd zijn.

Vastrentende waarden

Verzamelnaam voor beleggingen die in beginsel een regelmatige en vaste rentebetaling opleveren en een vaste looptijd kennen. Voorbeelden zijn: staatsobligaties, bedrijfsobligaties (credits), onderhandse leningen en hypotheken.

Vereist eigen vermogen

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het vereist eigen vermogen wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels. Hoe meer risico het fonds loopt, hoe hoger de buffer moet zijn. Het gaat daarbij vooral (maar niet uitsluitend) om beleggingsrisico's, zoals renterisico's, valutarisico's en kredietrisico's. Indien het fonds niet over het vereist eigen vermogen beschikt is sprake van een reservetekort.

Vereist vermogen

Het vereist vermogen is de waarde van de verplichtingen vermeerderd met het vereist eigen vermogen.

Vereiste dekkinggraad

De vereiste dekkinggraad is gelijk aan het vereist vermogen gedeeld door de waarde van de verplichtingen.

VPL

VPL is de afkorting voor de Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling. Naar aanleiding van deze wet heeft het pensioenfonds een overgangsregeling getroffen; deelnemers die geboren zijn op of na 1 januari 1950 en die voldoen aan de voorwaarden met betrekking tot deelnemerschap en diensttijd kunnen extra aanspraken op ouderdoms- en partnerpensioen verwerven. Deze voorwaardelijke aanspraken zijn op 1 januari 2006 eenmalig berekend en zijn gelijk aan het positieve verschil tussen enerzijds de aanspraken die opgebouwd hadden kunnen worden als de pensioenregeling per 1 januari 2006 in het verleden had gegolden en anderzijds de aanspraken die opgebouwd hadden kunnen worden op basis van het tot 1 januari 2006 geldende reglement.

Vrijstelling van deelneming

De Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000 bevat een regeling om in bepaalde omstandigheden en onder specifieke voorwaarden vrijstelling te kunnen aanvragen van verplichte deelname. Vrijstelling is mogelijk:

- In verband met een bestaande pensioenvoorziening
- In verband met een eigen cao
- In verband met concernvorming
- In verband met onvoldoende beleggingsrendement (zie 'z-score' en 'performancetoets')

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot een zeker moment opgebouwd pensioenaanspraak.

WIA

Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen. De opvolger van de WAO (Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering). De WIA biedt inkomensbescherming bij (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid maar biedt ook prikkels om indien mogelijk weer aan het arbeidsproces te gaan deelnemen. De Wet bestaat uit twee delen: de Regeling werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten (WGA) en de Regeling Inkomensvoorziening volledig arbeidsongeschikten (IVA).

Z-score

Jaarlijkse meting van de beleggingsresultaten van verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen. De z-score geeft de afwijking weer van het werkelijk behaalde rendement ten opzichte van het rendement van een vooraf door het bestuur vastgestelde wettelijke normportefeuille.

23. Colofon

Tekst, redactie en vormgeving:

Bestuursbureau Pensioenfonds Vervoer

Uitgave:

Pensioenfonds Vervoer

25 april 2019